COMENTARII

PATOLOGIA SOCIETĂŢII NOASTRE

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 3, 4/16 ianuarie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 11 — 15.

Guvernul liberal este acuzat de Eminescu pentru promisiunile demagogice făcute poporului şi pentru promovarea în ierarhia socială a elementelor fără pregătire corespunzătoare. Poetul îi învinueşte pe liberali — scrie G. Călinescu — pentru faptul că nu erau ,,adevăraţi liberali, ci nişte mîntuitori de « retorice suliţi »" (54, p. 147).

,,România liberă" aprecia că în articol se făcea o „descripţie detailată" a consecinţelor politicii promovată de ,,cei de sus"[1].

Eminescu înţelege aici prin activitate ,,revoluţionară" saltul peste fapte, cu alte cuvinte, ignorarea stărilor reale de lucruri, fără cunoaşterea cărora nu era posibil progresul societăţii româneşti. Importantă este şi declaraţia sa că se situa pe poziţia celor care apărau interesele poporului, indiferent de partidele politice.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1074, 6 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

ŞCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ. SECŢIA BUCUREŞTI [1]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 3, 4/16 ianuarie 1881, p. 2.

Cuvîntarea lui I. Crăciunescu la deschiderea Şcoalei Normale Superioare se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 31 decembrie 1880/12 ianuarie 1881[1]. Festivitatea are loc în 18 decembrie 1880.

Ioan Crăciunescu (1845 — 1909), profesor de pedagogie şi estetică la Universitatea din Bucureşti, este autorul unei lucrări, *Le peuple roumain d'après ses chants nationaux. Essai de littérature et de morale,* tipărită la Paris în 1874.

Profesorul bucureştean răspunde la învinuirea de plagiat (v. *infra,* p. 520).

---

[1] MO(1880), nr. 292, 31 dec. 1880/12 ian. 1881, p. 8411 — 8414.

CESTIUNEA DUNĂRII

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 3, 4/16 ianuarie 1881, p. 2.

Eminescu trimite la ,,Politische Correspondenz", însă preia informaţiile din corespondenţa *Wien, 11. Ianuar,* publicată în ,,Neue freie Presse", în 31 decembrie/12 ianuarie 1881[1].

Eminescu extrage pasajele prin care ziarul caută să demonstreze că chestiunea dunăreană servea doar ca pretext opoziţiei să răstoarne guvernul. Ziarul vienez urmărea, în realitate, să abată atenţia de la revendicările Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană.

---

[1] NFP , (1881), nr. 5881, [31 dec.] 12 ian., p. 4 *(Ausland).*

[„APROPIINDU-SE ALEGERILE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 4, 6/18 ianuarie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 5 ianuarie.*

Presa liberală consacră lui Louis Auguste Blanqui, cu prilejul morţii sale, întîmplată, în 1 ianuarie 1881, numeroase articole în care îi elogiază personalitatea. Blanqui considera, cum se ştie, că se puteau înfăptui reformele sociale prin comploturi organizate de grupuri de revoluţionari, fără să se facă apel şi la masele populare.

Eminescu observă că liberalii foloseau metodele blanquiste în opoziţie, ca să ajungă la conducerea statului şi le respingeau, ca să se menţină la conducerea sa. Poetul se pronunţă şi în alte articole împotriva lui Blanqui pentru faptul că propunea folosirea crimei ca armă politică (v. *supra,* p. 24, 33, 508 — 509).

[„AMINTISERĂM MAI ZILELE TRECUTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 4, 6/18 ianuarie 1881, p. 1 *(Informaţiuni).*

Eminescu reproduce, în traducere, cu cîteva zile mai înainte[1], un articol al lui Gr. Ventura, *Blanqui, Pietraru et C-ie,* publicat în „L'Independance roumaine" în 7 ianuarie 1881[2]. Sînt criticaţi şi aici ,,apologeţii" lui Blanqui.

Poetul merge foarte departe în aprecierile sale cînd susţine că Pietraru, atentatorul la viaţa lui I.C. Brătianu, ştia mai multă carte decît redactorii ,,Românului", oficiosul guvernamental. Este de reţinut şi caracterizarea ce-o face scrisului lui Gr. H. Grandea, colegul său din Societatea „Orientul" înainte de 1870.

[1] T, VI (1881), nr. 2, 3/15 ian., p. 1.

[2] INDR-1, IV (1880), nr. 1001, 26 dec. 1880/7 ian. 1881, p. 1

[„UNUL DIN VECHII NOŞTRI POEŢI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 4, 6/18 ianuarie 1881, p. 2.

Notă introductivă, la poezia lui Grigore M. Alexandrescu, *Noaptea Sfîntului Botez,* printre ultimele scrieri ale sale. Poezia se încadra, prin unele aspecte de critică socială, în orientarea politică a ziarului conservator.

RADICALII ÎN FRANŢA

Se publică în „Timpul", VI, nr. 4, 6/18 ianuarie 1881, p. 2.

Eminescu considera sistemul de guvernămînt din Franţa, cum se desprinde şi din alte articole ale sale, o democraţie liberală, în care îşi dădeau întîlnire partide, grupări şi curente de cele mai diverse orientări politice. Diversitatea aceasta reprezenta pentru poet expresia cea mai evidentă a unui regim politic ameninţat permanent de anarhie. Foaia vieneză, la care trimite pentru informaţiile sale, este,

probabil, ,,Neue freie Presse", din care face şi numeroase traduceri, încă din epoca gazetăriei ieşene.

[„CELELALTE NEGUSTORII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 6, 10/22 ianuarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 15 — 21.

Eminescu polemizează cu „Românul" care critică în editorialul *Bucureşti, 1/13 calendar 1881* din 3 ianuarie 1881[1] vechea administraţie românească. Poetul ţine să precizeze că nu se număra printre aceia care ,,laudă trecutul în mod necondiţionat". Vechea administraţie era însă, după părerea sa, mai puţin costisitoare şi con-

---

stituia o povară mai mică pentru „clasele pozitive". Teza politică este ilustrată şi aici cu date statistice, procedeu întîlnit frecvent la Eminescu încă, din epoca gazetăriei ieşene.

„România liberă" atrage atenţia asupra articolului şi reproduce două fragmente (,,Cu toată parada . . . şi de omenie"; „Dar d-voastră, . . . generaţiei tinere") [2].

Mutaţia care se produce în societatea românească nu se explică, cum susţine Eminescu, prin încrederea, nejustificată, a claselor privilegiate în noile clase sociale. Asistăm la un proces istoric ca urmare a abandonării vechilor privilegii pentru slujbele de stat.

---

[1] ROM, XXV (1881), 2 — 3 ian., p. 5.

[2] RL. V (1881), nr. 1077, 11 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ALALTĂIERI A APĂRUT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 8, 13/25 ianuarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Broşura *Lascar Katargiu şi Partidul conservator şi Ioan Brătianu şi Partidul liberal se* tipăreşte în Tipografia Academiei Române (Laboratorii români) şi apare fără semnătură. Merită să reţină atenţia teza pusă în discuţie aici, potrivit căreia Partidul conservator era condamnat la dispariţie. Eminescu priveşte această problemă ca fiind fără însemnătate politică. Pentru el important rămînea faptul să nu se creeze ,,un abis" între „fiinţa istorică a neamului nostru şi oamenii ce guvernează". Termenul *suplantare* îl întîlnim şi în manuscrise.

[„AM SEMNALAT ÎN ZILELE TRECUTE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 9, 14/26 ianuarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Expresia *Italia irredenta* este pusă în circulaţie într-un context politic de garibaldianul Matteo Renato Imbriani (1843 — 1901) în 1877 pentru caracterizarea mişcării de eliberare naţională, din provinciile nordice ale Italiei aflate atunci sub stăpînire austriacă.

Eminescu acorda mare atenţie acestei mişcări, cum se vede şi din alte articole ale sale (v. *supra,* p. 34).

[„VARII ÎN ADEVĂR ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 9, 14/26 ianuarie 1881, p. 1. Al treilea editorial.

Eminescu transcrie textele ilustrative din editorialul *Bucureşti, 2/14 calendar 1881,* publicat în ,,Românul" în 4 ianuarie 1881[1] şi dintr-un al doilea editorial, *Bucureşti, 2 ianuarie,* apărut în „Presa" , cu o zi mai înainte[2]. Presa liberală răspunde la criticile lui Eminescu potrivit cărora membrii marcanţi ai Partidului liberal nu aveau pregătirea intelectuală şi de specialitate pentru posturile pe care le ocupau. Poetul nu infirmă opiniile presei liberale cu privire la cultura lui Lascăr Catargiu, însă ţine să sublinieze integritatea şi energia sa de caracter.

,,România liberă" găseşte nepotrivită comparaţia între Lascăr Catargiu şi Costinescu, persoană ştearsă în viaţa politică a ţării[3]. Reproduce un fragment (,,D. Lascăr Catargiu . . . o aspiraţie").

Proverbul *Omenia omenie cere şi cinstea cinste* se găseşte şi în manuscrisul 2307, 3, într-o transcriere identică. Expresia: *acusativum cum infinitivum* este comentată în editorialul *[,,Adevărul doare. .* ."] din 14 noiembrie 1880 (OPERE, XI, 404 — 405).

---

[1] ROM, XXV (1881), 4 ian., p. 9.

[2] PRESA, XIV (1881), nr. 2, 3 ian., p. 1.

[3] RL, V(1881), nr, 1080, 15 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

ŞCOALA NORMALĂ SUPERIOARĂ
SECŢIA BUCUREŞTI
[2]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 9, 14/26 ianuarie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu denunţă plagiatul lui I. Crăciunescu în articolul *Şcoala Normală Superioară,* publicat în 4/16 ianuarie 1881 (v. *supra,* p, 18 — 19).

Profesorul bucureştean trimite o întîmpinare căreia Eminescu îi face loc în coloanele ziarului. O reproducem pentru mai bună înţelegere a problemelor puse în discuţie. *,,Întîmpinarea d-lui I. Crăciunescu*

Domnule redactor,

Ziarul d-voastră, printr-un articol consacrat mie pentru cîteva cuvinte ce am rostit cu ocaziunea inaugurării Şcoalei Normale Superioare, mă, califică cu tot felul de epitete unele mai graţioase decît altele. Şi pentru ce? Pentru că aş fi plagiat nişte idei ale lui Marcu-Aureliu reproduse de Guardia. Dar de cînd un profesor trebuie să se ferească de a reproduce ideile cele mari ale altora şi să caute a fi cu orice preţ original?

Mărturisesc că, aceasta nu mi-a trecut prin cap mai ales la deschiderea unei şcoli ! Veneam aşa de tîrziu şi după atîţi de mulţi alţii încît ambiţiunea mea nu poate fi atît de-a face descoperiri nouă cu această ocaziune cît a condensa şi coordona vederile sănătoase primite astăzi în ştiinţă şi devenite patrimoniul tuturor. Dacă-mi pare rău de ceva e că în scurtul interval ce-mi era acordat nu am putut fi mai complect omiţînd partea istorică a subiectului.

Găsind în notele mele un rezumat al cărţii I din Confesiunile lui Marc-Aureliu care *reproduce conţinutul* textului grec, păstrînd chiar cuvintele autorului, numai prescurtînd ca să ajungă la ideea principală, (vezi edit. Barthelemy St. Hilaire, p. 23, 24, 25) *am prescurtat la rîndul meu tradiţiunea lui Marc-Aureliu făcută de Guardia.* Am crezut apoi şi crez că dacă menţionez autorul Marc Aureliu şi cartea, onestitatea literariă e satisfăcută, nu mai am trebuinţă să spun lectorelui din ce traducere sau rezumat am luat această, cugetare, în ce zi, la ce oră. Acesta e primul cap de acuzaţiune, judece publicul inteligent şi imparţial.

Al doilea, vorbind despre anevoinţele de-a recruta personal didactic, am zis că, e puţin plătit, că trebuie timp ca să se formeze şi ceream moralitate şi caracter. Ce e nou în aceste idei ? Care e autorul care de la Platon şi pînă la Spenţer nu cere aceste condiţiuni? Care e ziaristul chiar care nu a avut ocaziune să atingă aceste lucruri? In cursul meu de la facultate, după exemplul scriitorilor distinşi, fiecare din aceste cestiuni formează obiectul unei prelegeri. Trebuiam oare să citez autorităţi pentru adevăruri recunoscute? Ei bine am produs aceste idei sub forma dată de autorul în cestiune. Redactorii ,,Timpului" n-au avut ei ocaziune să observe că aceasta se întîmplă zilnic în scrierile de felul acesta? Deschidă un manual devenit clasic de Economie politică. al lui Baudrillart; în el vor găsi fragmente întregi cari au trecut din Frederic Bastiat rezumînd idei primite în ştiinţă fără ca Bastiat să fie citat! Şi cu toate acestea nici unui critic nu i-a venit în minte să acuze pe Baudrillart de plagiator, ba încă Academia de Ştiinţe Morale şi Politice i-a acordat una din coroanele sale. De almintrelea cel mai din urmă elev în compoziţiuni dacă s-ar fi ferit de plagiat ar fi putut amplifica asemeni idei cari se găsesc pretutindeni. De cînd oare se refuză unui scriitor dreptul de-a utiliza reminiscenţele sale şi i se cere ca pentru orice frază sau vorbă să arate cartea din care le-a luat mai ales cînd e vorba de lucruri cari aparţin tuturor? De cînd oare cuvîntul marelui moralist La Bruyere ,,le choix des pensées est invention", a încetat de-a fi adevărat? în asemeni materii oricine, *eu* cel puţin, primeşte cu plăcere deviza: *inventa narrare non inglorium.*

În al treilea rînd sînt acuzat că am zis platitudini junimei universitare arătînd că ea ar fi şi mai folositoare ţării dacă ar cultiva ştiinţa cu mai multă ardoare, ar frecventa cu mai multă esactitate cursurile şi prepara mai solid esamenele. Consiliile mele n-au de bună seamă nimic rar, dară nu e vina mea dacă adevărurile mari au devenit lucruri comune şi totdauna bune de amintit la fundarea unei şcoale universitare.

Acestea sînt d-le redactor esplicaţiunile ce am crezut că sînt necesare lectorilor ,,Timpului" pentru a-l pune în stare să judece cu cîtă erudiţiune, conştiinţă şi imparţialitate a fost făcută, critica cuvintelor mele de autorul art. în cestiune; ei se vor întreba cu drept cuvînt dacă concluziunea la care ajunge autorul derivă firește din critică sau dacă critica nu a fost sugerată şi condusă de acea concluziune preconceptă.

Primiţi, vă rog, d-le redactor, espresiunea distinsei mele consideraţiuni.

I. Crăciunescu" [1]

I. Crăciunescu caută să justifice, cum se desprinde de aici, plagiatul şi invocă numele lui H. Baudrillart 1821 — 1892), economistul francez, redactor mai multă vreme al publicaţiei „Journal des economistes". Lucra-

---

rea la care se referă profesorul bucureştean este *Manuel d'économie politique,* tipărită la Paris în 1857 şi retipărită în mai multe ediţii[2].

Eminescu vine cu noi argumente prin care denunţă plagiatul. Poetul trimite la lucrarea lui Ernest Renan *Questions contemporaines,* ediţia a II-a tipărită la Paris în 1868[3]. Pînă şi laudele ce le aduce lui Ioan Zalomit (1810 — 1885), directorul noii instituţii, erau plagiate. Poetul le descoperea în cartea lui Ernest Renan, *Lettre à un ami d'Allemagne,* din 1879[4].

Eminescu trimite pentru istoricul legislaţiei privind drepturile de autor la lucrările lui Robert le Barrois d'Orgival, *Propriété littéraire şi* Fernand Worms, *Etudes sur la propriété littéraire* [5] .

Poetul consideră că I. Crăciunescu era incorect şi în modul de a cita şi exemplifică cu extrasul din lucrarea lui Charles Gidel *L'Art d'écrire,* tipărită şi ca în mai multe ediţii[6].

Acuzaţia cea mai gravă ce-o aducea Eminescu profesorului bucureştean privea însă lucrările sale de doctorat. De aici aflăm că teza franceză *Le peuple roumain d'après ses chants nationaux* [7] , amintită mai sus, este întocmită de Gaston Boissier, iar teza latină *Plutarchus cum Herodot at Thutcydide comparatur* de Aderer[8] Acestea sînt de fapt şi lucrările importante tipărite de profesorul bucureştean.

Merită să reţină atenţia şi asocierea neaşteptată ce-o face Eminescu între cuvîntarea şi răspunsul lui. I. Crăciunescu şi istorisirea lui Lucian, cu întîmplări din Egiptul antic[9].

Eminescu găsea potrivit să caracterizeze moravurile din vremea sa cu opiniile scriitoarei George Sand. ,, Que notre époque est bête et triste, sans grandeur et sans prestige".

Orizontul cultural larg îi permite lui Eminescu să descopere cu uşurinţă în literatura universală textele de care avea nevoie în susţinerea tezelor sale.

---

[1] T, VI (1881), nr. 7, 11/23 ian., p. 1 — 2.

[2] H. Baudrillart, *Manuel d'économie politique.* Quatrième édition, Paris , Guillaumin et Cie éditeurs,

1878.

[3] Ernest Renan, *Questions contemporaines.* Deuxième édition, Paris, Michel Lévy Frères libraires éditeurs, 1868, p. VI, VII, 106. 162, 273.

[4] Ernest Renan, *Lettre à un ami d'Allemagne.* Paris, Calmaun Lévy éditeur, 1879, p. 5.

[5] Fernand Worms, *Étude sur la propriété littéraire.* Decret du l[er] Germinal. An. XIII. Avec une Préface de M.E. Pouillet, Paris, Alphonse Lemerre é, 1878.

[6] Charles Gidel, *L'art d'écrire enseigné par les grands maîtres.* Troisième édition, Paris, Paul Ollendorff éditeur, 1886, p. 103.

[7] Jean Cratiunesco, *Le peuple roumain d'après ses chants nationaux.* Essai de littérature et de morale, Paris, Librairie Hachette et Cie , 1874.

[8] J. Cratiunesco, *Plutarchus cum Herodoto et Thucydide comparatur quod ad historicam rationem attinet,* Paris, Librairie Hachette et Cie , 1874.

[9] Lucian Samosatensis *Opera.* Ex recognitione Caroli Iacobitz. Vol. I, Lipsiae, Sumptibus et tyis B.G. Teubneri, 1870, p. 10.

ALIANŢA NORDULUI

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 9, 14/26 ianuarie 1881, p. 3.

[„ZILNIC NI SE SPUNE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 11, 16/28 ianuarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu se pronunţă pentru promovarea în funcţii PE baza pregătirii intelectuale şi nu după criterii politice. Pentru acest motiv critică opiniile ,,Românului" din editorialul *Bucureşti, 5/17 calendar 1881* şi din articolul *[,,De la mai 1876. . .*"], publicate în 6 ianuarie 1881[1] şi se declară împotriva alegerii judecătorilor de către Corpurile electorale.

,,România liberă" arată că ,,Timpul" îşi exprimă dorinţa să cunoască ,,faimoasa programă" a Partidului liberal[2]. Reproduce un fragment (,,« *Nie Dieu, . .* ţinte nobile").

Louis Auguste Blanqui scoate ziarul ,,Ni Dieu, ni Maître !", la sfîrşitul activităţii sale politice.

---

[1] ROM, XXV (1881), 5 — 6 ian.. p. 13.

[2] RL, V (1881), nr. 1082, 17 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

ITALIA ŞI AUSTRIA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 11, 16/28 ianuarie 1881, p. 2.

Eminescu reia discuţia asupra mişcării italiene de eliberare naţională de sub stăpînirea austriacă (v. *supra,* p. 26 — 27). Mişcarea ,,iredentei italiene" îi servea poetului ca un avertisment adresat indirect Imperiului austro-ungar pentru situaţia românilor de sub stăpînirea sa.

[„OPT ŞI CU A BRÎNZEI NOUĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 12, 17/29 ianuarie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Este reprodus în ,,Binele public", III, nr. 37, 18 ianuarie 1881, p. 3. Fragmentar.

Cartea lui Franz Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunien, in der dalmatischen Alpen und den Karpaten,* la care se referă Eminescu, se tipăreşte la Viena în 1879. Faptul că poetul o citează este o mărturie evidentă că urmărea tot ce se publica în străinătate în legătură cu poporul român.

,,România liberă" scrie că „Timpul' ,,îşi rîde de partida de Centru" şi de V. Boerescu, conducătorul ei[1].

Poetul plasează greşit săptămînile pentru care aplică dictonul popular. „Presa" va atrage atenţia asupra acestui lucru (v. *supra,* p. 38 — 39).

[1] RL, V (1881), nr. 1083. 18 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

SITUAŢIA ÎN SIRIA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 13, 18/30 ianuarie 1881, p. 2.

Eminescu caracterizează Siria ca o frumoasă ţară, supusă unei stăpîniri intolerante ca cea otomană şi sfîşiată de lupte interne de natură confesională.

Poetul manifestă multă compasiune pentru acele popoare, indiferent de zona geografică, care prezentau ,,o icoană tristă" a decăderii lor economice şi politice.

[„BIZANTINII DE LA «ROMÂNUL» S-AU AGĂŢAT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 14, 20 ianuarie/1 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Studiul lui Maiorescu, *Zur politische Lage Rumäniens,* apare în ,,Deutsche Bevue"[1] şi Eminescu îl publică în traducerea sa în „Timpul" din 31 decembrie 1880/12 ianuarie 1881[2]. De aici este reprodus în ,,Românul" în 15 ianuarie 1881[3], în ,,Luminătoriul" din Timişoara[4], în ,,Telegraful român" din Sibiu[5].

Presa liberală interpretează consideraţiile de politică externe ale lui Maiorescu ca fiind ale Partidului conservator. Eminescu respinge această interpretare şi lasă criticului întreaga răspundere pentru tezele sale politice. Poetul merge mai departe şi apreciază că tezele maioresciene erau ipotetice, ca şi concluziile deduse din ele. Asupra acestor probleme revine şi în articolele următoare.

Maiorescu urmărea cu atenţie polemica lui Eminescu cu presa liberală. ,,Toate aceste 3 — 4 zile — notează în jurnalul său, în 14/26 ianuarie 1881 — numerele ,,Românului", pline de atacuri contra, mea, din cauza articolului din „Deutsche Revue". Vreme de furtună! Prudenţă şi linişte"[6].

,,România liberă" remarcă polemica ,,Timpului" cu ,,Românul" privind studiul lui Maiorescu[7]. Reproduce un fragment („Fie dl. Maiorescu . . . să tragă dintr-însele?").

Deşi conducea, ca redactor-şef, organul central de presă al Partidului conservator, Eminescu se desolidarizează de tezele lui Maiorescu, personalitatea cea mai proeminentă a ,,partitei conservatoare".

[1] DREV, VI (1881), nr. 1, ian. — mart., p. 12 — 20.

[2] T, V (1880), nr. 290, 31 dec. 1880/12 ian. 1881, p. 1 — 2 *(Despre situaţia politică a României de Maio*rescu).

[3] ROM, XXV (1881), 15 ian., p. 42 — 43.

[4] LUM, II (1881), nr. 6, 21 ian./2 febr., p. 2 — 3, nr. 7, 24 ian. / 5 febr., p. 2 — 3, nr. 8, 28 ian./9 febr. p.

3 — 4.

[5] TELR, XXIX (1881), nr. 10, 24 ian., p. 38 — 39, nr. 11, 27 ian., p. 41 — 43.

[6] T. Maiorescu, *însemnări zilnice,* II, Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co, SA, [f.a.], p. 4.

[7] RL, V (1881), nr. 1085, 21 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

LOUISE MICHEL

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 14, 20 ianuarie/1 februarie 1881, p. 2.

Proclamarea anarhiei ca scop final al luptei revoluţionare venea în sprijinul tezei lui Eminescu, care se pronunţă în repetate rînduri împotriva crimei ca armă politică.

[„«PRESA» RECTIFICĂ ÎNŢELESUL ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 15, 21 ianuarie/2 februarie 1881, p. l. Al doilea editorial.

Organul de presă al lui V. Boerescu rectifică înţelesul locuţiunii *Opt* şi *cu a brînzei nouă* într-un articol, *[,,Pecine nu-l laşi să moară . . .*"], publicat în 18 ianuarie 1881[1]. Eminescu recunoaşte deschis eroarea *sa,* cum face şi în alte cazuri asemănătoare.

,,România liberă" scrie că .,,Timpul" ,,ia la sfîrcuială organul aşa-numitului partid de Centru"[2]. Reproduce un fragment (,,Tot în polemica . . . mai citibilă").

Declaraţia lui Eminescu că nu citea ,,Presa" este infirmată de comentariile sale pe marginea articolelor din acest ziar.

[1] PRESA, XIV (1881), nr. 12, 18 ian., p. 1.

[2] RL, V (1881), nr. 1086, 22 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ARE HAZ «ROMÂNUL» ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 17 [16]/22 ianuarie/3 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M, Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 21 — 27,

Eminescu pune la contribuţie tratatul lui Eudoxiu Hurmuzaki, *Fragmente din istoria românilor,* tipărit în 1879 (OPERE, XIV, 170 — 188). Găsim şi în manuscrise cronologii şi tabele sinoptice din care îşi extrage informaţiile cu privire la demnitarii din vremea lui Mircea cel Bătrîn şi a succesorilor săi. Nu-i venea greu să demonstreze faptul că ,,Românul" falsifica istoria naţională[1].

Merită să reţină atenţia şi precizarea poetului că secolul al XIX-lea era al pozitivismului şi toate teoriile se impunea să se întemeieze pe date exacte şi incontestabile.

[1] ROM, XXV (1881), 19 — 20 ian., p. 57 *(Bucureşti, 18/30 calendar 1881).*

[„ÎNTRE VARIILE ACUZĂRII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 17, 23 ianuarie/4 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Acuzaţiile aduse .,,Timpului" sînt formulate de ,,Românul" într-un articol *[,,Publicul cunoaşte acum . . ."]* din 16 ianuarie 1881[1] şi de ,,Presa" în editorialul *Bucureşti, 19 ianuarie* din 20 ianuarie 1881[2].

,,România liberă" remarcă faptul că ,,Timpul" combate „foarte aşezat" învinuirile presei guvernamentale[3].

,,Democraţia naţională" îşi încetează apariţia în 21 septembrie 1880. Programul ei, publicat în primul număr, din 25 decembrie 1879, este comentat de Eminescu încă la acea dată.

---

[1] ROM, XXV (1881), 16 ian., p. 45.

[2] PRESA, XIV, nr. 14, 19 — 20 ian., p. 1.

[3] RL, V (1881), nr. 1088, 24 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ERODOT AL « ROMÂNULUI» CONTINUĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 19, 25 ianuarie/6 februarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 27 — 33.

Eminescu critică opiniile „Românului" din editorialul *Bucureşti, 20 calendar /1 făurar 1881*[1] cu privire la domnia lui Mihai Viteazul şi Matei Basarab. Poetul invocă şi de astă dată în spirijinul afirmaţiilor sale documentele istorice. Problema ,,locurilor domneşti" este pusă în discuţie în *întrebările din partea Bucovinei şi răspunsurile din partea boierilor la 1782,* document transcris de Eminescu şi păstrat în manuscrisul 2307 (28 — 35). Textul pe care îl reproduce face parte din răspunsul la întrebarea a doua. Documentul lui Matei Basarab este utilizat de poet şi în articolul *[,.Urmînd discuţiunea . . ."]* din 30 iulie 1881 (v. *supra,* p. 268 — 270).

Eminescu judecă măsurile legislative ale lui Mihai Viteazul în contextul situaţiei social-politice de atunci şi interpretarea ce le-o dă anticipează pe cea a istoriografiei noastre de mai tîrziu.

---

[1] ROM, XXV (1881), 22 ian., p. 65.

[,,«ROMÂNUL» CONTINUĂ A SE OCUPA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr, 20, 27 ianuarie 8 februarie 188 1, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental se ocupă de studiul lui Maiorescu, publicat în ,,Deutsche Revue" (OPERE, XI, 594 — 595), editorialul *Bucureşti, 24 calendar/5 februar 1881,* de fapt o suită de articole pe aceeaşi temă[1]. Eminescu este criticat pentru editorialul său *[,,Bizantinii de la ,,Românul" s-au agăţat . . ."]* din 20 ianuarie 1881 (v. *supra,* p. 36 — 38), în care îşi precizează poziţia faţă de tezele politice maioresciene de politică externă.

,,România liberă" scrie că ,,Românul" se agaţă de studiul lui Maiorescu ,,ca o zgaibă" şi că ,,Timpul" avea de luptat cu reaua-credinţă a presei liberale [s]. Reproduce un fragment (,,Prea confundă . . . atribuite altora").

Eminescu face aici prima declaraţie publică cu privire la răspunderile ce le avea în redacţia ziarului bucureştean şi dă informaţii preţioase în legătură cu împrejurările în care traduce studiul lui Maiorescu.

[1] ROM, XXV (1881), 25 ian., p. 77.
[2] RL, V (1881), nr. 1091. 28 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„SCANDALUL ZILEI . . ."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 21, 28 ianuarie / 9 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu comentează modul cum se făceau cercetările în legătură cu abuzurile săvîrşite de funcţionarii din administraţia liberală. Poetul aduce în discuţie întîmplări asupra cărora stăruie şi în articolele anterioare.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" ,,încatenează" cu o logică strînsă practicile guvernului liberal în materie de justiţie[1].

Poetul face şi aici remarci ironice la adresa reprezentanţilor justiţiei, ca cea cu privire la biblioteca lor. ce se compunea doar din cărţile de joc.

[1] RL, V (1881), nr. 1092, 29 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„NU ESTE CESTIUNE CARE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 23, 30 ianuarie/11 februarie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 29 ianuarie.*

Problema deficitelor lăsate, de guvernul conservator este pusă în discuţie de „Românul" în editorialul *Bucureşti, 22 calendar /3 faur 1881,* publicat în 10 ianuarie 1881[1].

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" observa ,,cu mult haz cum marele financiar, d. Brătianu" ştia ,,să tragă la condeie pentru a echilibra bugetele (nu e vorba numai pe hîrtie) cum nu s-a pomenit de mult sub soare"[2]. Reproduce un fragment (,,Putem încă exprima. . . votat în România !").

Situaţia economică, a ţării stă permanent în atenţia lui Eminescu, cum se vede de altfel încă din articolele sale din foaia ieşeană.

[1] ROM, XXV (1881), 23 ian., p. 69.
[2] RL, V (1881), nr. 1094, 31 ian., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„LAUDELE PE CART FOILE GUVERNAMENTALE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 26, 5/17 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu susţine, pe linia concepţiei sale expusă încă în articolele din ,,Curierul de Iaşi", că progresul în societate este iluzoriu cîtă vreme acesta nu se reflectă şi în ridicarea condiţiilor de viaţă ale poporului. Pentru acest motiv considera că statisticile publicate de guvernul liberal şi comentariile ,,Românului" pe marginea lor[1] nu corespundeau adevăratei stări de lucruri.

,,România liberă" reproduce[2] fragmentul în care este citat Machiavelli (,,Vede oricine . . . regresele reale").

Opera lui Machiavelli, *Principele,* stă în atenţia lui Eminescu, cum se vede şi din cele două capitole păstrate în manuscrisele sale, pe care le traduce tot în epoca gazetăriei bucureştene (OPERE, XIV, 897 — 904).

[1] ROM, XXV (1881), 1 febr., p. 97 *(Bucureşti, 31 calendar / 12 făurar 1881).*
[2] RL, V (1881), nr. 1098, 6 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN «TIMPUL» AU APĂRUT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 26, 5/17 februarie 1881, p. 1.

Notă introductivă la documentele privind modificarea art. 409 din Codul de procedură civilă. Publicarea lor se continuă şi în numărul următor[1].

Gr. G. Păucescu publică în această problemă articolele *Proiectul de lege pentru modificarea art. 409 din Codul de procedură civilă* [2] şi *Observaţiuni polemice privitoare la modificarea articolului 409 din Codul penal de procedură civilă*[3], iar C. N. Brăiloiu*, Un răspuns ziarului ,,Presa"* [4] *, Iarăşi art. 409 din proced. civilă* [5]*, Proiectul de lege Grădişteanu pentru modificarea art. 409 din procedura civilă*[6]*, Tot art. 409 din codul pr. civ.* [7].

Proiectul este criticat şi de alte ziare în termeni asemănători.

---

[1] T, VI (1881), nr. 27, 6/18 febr., p. 2.
[2] T, V (1880), nr. 277, 12/24 dec., p. 1,
[3] *Ibidem,* nr. 280, 16/28 dec., p. 1.
[4] *Ibidem,* nr. 282, 18/30 dec., p. 1.
[5] *Ibidem,* nr. 286, 23 dec./4 ian., 1881, p. 1.
[6] T, VI (1881), nr. 10, 15/27 ian., p. 1 — 2.
[7] *Ibidem,* nr. 22, 29 ian./10 febr., p. 1.

[„«ROMÂNUL» NU ÎNCETEAZĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 27, 6/18 februarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 199 — 202.

Eminescu continuă polemica cu „Românul" în legătură, cu tezele din studiul lui Maiorescu, *Despre situaţiunea politică a României* (v. *supra,* p. 522 — 524). Oficiosul guvernamental susţine în editorialul *Bucureşti, 4/16 făurar 1881* că boierimea reprezenta principala forţă politică ce sta în calea progresului poporului român[1]. Interesant de observat că Eminescu considera instituţiile pe care îşi întemeia boierimea puterea politică supuse unui proces istoric ireversibil. Sistemul liberal de guvernare sau cel conservator interesau prea puţin. Importantă rămînea numai promovarea în ierarhia socială prin merit şi integritate de caracter.

---

[1] ROM, XXV (1881), 5 febr., p. 109.

REPEDE ARUNCĂTURA DE OCHI ASUPRA PROIECTULUI DE BUGET PE ANUL 1881 — 82

Se publică în „Timpul". VI, nr. 28, 7/19 februarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Studiul îl arată pe Eminescu comentator atent al situaţiilor financiare , cu pricepere în extragerea datelor mai importante pentru susţinerea tezei sale. Sînt de amintit, ca ilustrative în această privinţă, şi unele articole din ,,,Curierul de Iaşi". Important este şi faptul că poetul adoptă o poziţie critică şi faţă de conservatori în privinţa modului de întocmire a bugetelor.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" critică, pe bună, dreptate, ,,umflările bugetare şi nenorocita stare financiară" în care se găsea ţara[1]. Poetul se referă la Horaţiu, într-o vreme cînd făcea traduceri din opera sa. Să mai notăm că întîlnim şi aici echivalenţe germane şi unele expresii (,,cîteva condeie", ,,cifre negre pe hîrtie albă") tipice scrisului său.

Studiul aminteşte prin titlu de lucrarea lui Aron Pumnul, *Privire repede peste două sute şasezeci şi şapte de proprietăţi,* din 1865.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1100, 8 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

PROIECTUL D-LUI CONTA ASUPRA INSTRUCŢIUNII [1]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 29, 8/20 februarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Proiectul lui V. Conta de reformă şcolară, este prezentat, în linii generale, în *Mesajul* tronului din 15 noiembrie 1880[1]. Eminescu îi face loc în coloanele ..Timpului" în mai multe numere[2]. Proiectul stîrneşte proteste din partea cadrelor didactice, care întocmesc memorii ce le înaintează Corpurilor leguitoare. Această acţiune deter-

---

mină Adunarea deputaţilor să nu-l supună dezbaterii şi rămîne părăsit în secţiunile ei [3]. Să notăm că memoriul profesorilor şi învăţătorilor din Bucureşti îl semnează, între alţii, G. Dem. Teodorescu, Barbu Constantinescu, Şt. Mihăilescu, Dim. Aug. Laurian, M. Strajan.

„România liberă" scrie că proiectul era întocmit de ,,fatalistul făt-logofăt"[4]. Reproduce un fragment (,,Şi în adevăr şcolarul. . . importantul Plinius").

Eminescu adoptă faţă de proiectul lui V. Conta o atitudine care, era în consens cu protestele cadrelor didactice.

Expresia *acusativus cum infinitivo* este comentată de Eminescu în editorialul *[,,Adevărul doare . . .*"] din 14 noiembrie 1880 (OPERE, XI, 404 — 405).

---

[1] MO, (1880), nr 257, 15 nov., p. 7514.

[2] T, VI (1881), nr. 18, 24 ian. /5 febr., p, 1 — 2; nr. 19, 25 ian./6 febr., p. 2 — 3; nr. 20, 27 ian./8 febr, p. 2 — 3; nr. 21, 28 ian./9 febr., p. 2 — 3; nr. 22, 29 ian./10 febr., p. 3; nr. 24, 1/13 febr., p. 2 — 3; nr. 25, 4/16 febr. p. 3; nr. 26. 5/17 febr., p. 2 — 3; nr. 27. 6/18 febr., p. 3; nr. 28, 7/19 febr., p. 3; nr. 31, 11/23 febr. p. 3; nr. 32, 12/24 febr,. p. 3; nr. 34. 14/26 febr., p. 3; nr. 35, 15/27 febr., p. 2 — 3; nr. 38, 19 febr./3 mart., p. 2 — 3 ;nr. 39, 20 febr./4 mart., p. 2 — 3; nr. 40, 21 febr. /5 mart., p. 3.

[3] Ilie Popescu Teiuşan, *Contribuţii la studiul legislaţiei şcolare româneşti. Legea instrucţiei publice din 1864,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1963, p. 141 — 147.

[4] RL, V (1881), nr. 1101, 10 febr., p, 3 *(Arena ziarelor).*

[„TREI EVENIMENTE ..."]

Se publică în ..Timpul", VI, nr. 31, 11/23 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu se pronunţă împotriva impunerii cu noi taxe a populaţiei Capitalei, cu scopul modernizării centrului acesteia. Poetul găsea ca fiind mai importantă deschiderea unei mari pieţe în care populaţia de la periferiile oraşului să-şi poată desface produsele. Se desprinde şi de aici că poetul ia, în orice împrejurare, apărarea ,,claselor pozitive".

PROIECTUL CONTA
[„DIN RELAŢIUNEA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 31, 11/23 februarie 1881, p. 1.

Prezentare introductivă la stenograma conferinţei profesorilor din Bucureşti privind proiectul lui V. Conta de reformă a învăţămîntului . Proiectul este criticat pentru faptul că încuraja cumulul, proteja favoritismul, reducea orele de matematică şi excludea latina din programul de învăţămînt.

ROMÂNII DIN VIENA

Se publică în „Timpul", VI, nr. 31. 11/23 februarie 1881, p. 2.

Balul studenţilor români din Viena este comentat de ziarul ,,Deutsche Zeitung" în articolul *Romänen-Ball* din 6/18 februarie 1881[1], Ziarul vienez se opreşte la aspectele exterioare. Studenţii organizau, sub această formă, manifestaţii naţionale în capitala Imperiului austro-ungar.

[1] DZ. (1881), nr. 3278, [6] 18 febr., p. 5. „Beilage zur «Deutsche Zeitung»".

PROIECTUL D-LUI CONTA ASUPRA INSTRUCŢIUNII [2]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 32, 12/24 februarie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Eminescu comentează proiectul lui V. Conta pe baza de date statistice, cu preocuparea de-a face şi mai evidentă orientarea sa greşită. Nu se ocupă şi de persoana lui V. Conta, cum fac celelalte ziare, întrucît îl privea ca un intelectual distins, căzut victimă politicii liberale. Asupra activităţii sale filozofice insistă în „Curierul de Iaşi", cu cîţiva ani mai înainte (OPERE, IX, p. 326, 372).

Karl Werder (1806 — 1893), profesor la Universitatea din Viena, ţinea cursuri de istoria artelor şi artă dramatică. Eminescu se înscrie la aceste cursuri, cum se vede din înştiinţările Universităţii din Berlin, păstrate în manuscrisele sale.

Orientarea proiectului lui V. Conta îi apărea lui Eminescu greşită, îndeosebi prin faptul că nu ţinea seama de stadiul de dezvoltare a societăţii noastre. Aplicarea unor reforme ca cea privind accesul femeilor în învăţămîntul universitar se cerea experimentată , ceea ce nu se făcuse, pînă la acea dată, nicăieri în Europa. Eminescu presupunea, pe de altă parte, că o asemenea reformă deschidea porţile şi mai larg funcţionarismului. Dezvoltarea ulterioară a învăţămîntului va confirma punctul de vedere al filozofului român. Astfel V. Conta se impune, prin proiectul său, ca un precursor în legislaţia învăţămîntului european.

[„FOILE ROMÂNE DIN ARDEAL ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 33, 13/25 februarie 1881. p. 1. Al doilea editorial.

Studiul lui Maiorescu, *Despre situaţia politică a României,* este reprodus în ,,Luminătoriul" din Timişoara şi în ,,Telegraful român" din Sibiu (OPERE, XI, p. 594 — 595). ,,Gazeta Transilvaniei" îi consacră o amplă prezentare, *Articolul d-lui Maiorescu din ,,Deutsche Revue"*[1], la care se referă şi Eminescu în comentariul său.

Poetul se pronunţă împotriva tezei lui Maiorescu, potrivit căreia românii din Imperiul austro-ungar se găseau într-o situaţie prosperă. Politica promovată de Curtea din Viena nu servea interesele popoarelor oprimate din imperiu şi puterea în stat o deţineau elementele politicianiste. Se impune atenţiei remarca sa, după care nu exista nici o deosebire între liberalii din Bucureşti şi cei din Budapesta.

Eminescu discută situaţia românilor din Imperiul austro-ungar în linia articolelor sale din ,,Federaţiunea", publicate în anii studiilor universitare (OPERE, IX, 88 — 97).

_____

[1] GT, XLIV (1881), nr. 9, 22 ian./3 febr., p. 2 — 3, nr. 10, 24 ian./5 febr., p. 2 — 3, nr. 11, 27 ian./8 febr., p. 3 — 4.

[„SENTINŢA TRIBUNALULUI ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 34, 14/26 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Telegramele agenţiei Havas şi agenţiei Wolff prin care se comunică sentinţa Tribunalului din Lipsca în problema răscumpărării căilor ferate se publică în „Românul" în 13 februarie 1881[1]. Eminescu suspectează aceste telegrame ca fiind confecţionate pentru interese de bursă. Asupra acestei probleme poetul revine şi în alte cîteva articole (v. *supra,* p. 72 — 73, 79 — 81).

,,România liberă" împărtăşeşte opinia „Timpului" cu privire la rostul acestor telegrame[2]. Reproduce un fragment („Cestiunea Stroussberg . . . puteri urieşeşti").

Expresia „puteri urieşeşti" trece în articolele politice din *Sărmanul Dionis* şi *Cezara,* unde o întîlnim sub mai multe forme (OPERE, VII, 106, 107, 121, 130).

_____

[1] ROM, XXV (1881), 13 febr., p. 117 *(Bucureşti 12/24 faur 1881)*

[2] RL, V (1881), nr. 1106, 15 febr., p, 3 *(Arena ziarelor).*

[„CA PASĂREA PHOENIX..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 35, 15/27 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„«NORDDEUTSCHE ALLGEMEINE ZEITUNG» EMITE..."]

Se publică în,, Timpul", VI, 36, 17/19 februarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la un articol venit ,,din afară", nu ştim de la cine. Articolul din ,,Norddeutsche allgemeine Zeitung" este însă reprodus din editorialul *Bucureşti, 14 februarie,* publicat în „Presa" în 15 februarie 1881 [1]

Corespondentul comentează în articolul său hotărîrea tribunalului din Lipsca şi modul cum o prezintă „Românul " în editorialul *Bucureşti,* 10/22 *faur 1881* din 11 februarie 1881[2].

,,România liberă" remarcă faptul că „Timpul" ,,invederează pînă la pipăire cît de naivi sînt financiarii — violonişti"[3]. Reproduce un fragment (,,Unde vă e cîştigul .... răspunsul").

Presa vremii împrumuta, cum se desprinde de aici, expresii folosite de Eminescu în caracterizarea oamenilor politici.

---

[1] PRESA, XIV (1881), nr. 35, 15 febr., p. 1.

[2] ROM, XXV (1881), 11 febr., p. 129.

[3] RL, V (1881), nr. 1108, 18 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„MISTERIOSO! A LA SORDINA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 37, 18 februarie/2 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Demisia lui V. Boerescu este comentată de ,,Presa" într-un articol, *[,,Am reprodus şi noi ...* "], publicat în 17 februarie 1881 [1]. Proiectul de lege al lui *P.* Grădişteanu este criticat şi de C. N. Brăiloiu în ,,Timpul", cu o lună mai înainte[2].

---

[1] PRESA, XV (1881), nr. 36, 16 — 17 febr., p. 1.

[2] T, VI (1881), nr. 10, 15/27 ian., p. 1 — 2.

[„«TELEGRAFUL ROMÂN» DIN SIBIU..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 37, 18 februarie/2 martie 1881, p. 1.

Notă introductivă, la articolul *,,Deutsche Revue"* reprodus din „Telegraful român"[1] din 14 februarie 1881[1]. Este criticat Maiorescu pentru faptul că în articolul său *Despre situaţia politică a României* (OPERE, XI, p. 458 — 459) ignora dualismul austro-ungar şi făcea apologia unei Austrii de după 1866, înfrîntă şi incapabilă să susţie popoarele de sub stăpînirea sa.

Foaia sibiană polemizează cu presa austro-ungară, care face o primire favorabilă programului lui Maiorescu, cum nu procedează şi Eminescu (v. *supra,* p. 522 — 523).

---

[1] TELR, XXIX (1881), nr. 19, 14 febr., p. 73 — 74.

[„MAI ALALTĂIERI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 38, 19 februarie/ 3 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 34 — 37.

Demisia lui V. Boerescu este comentată de ,,Presa" în articolul *[,,Am reprodus şi noi...*"] din 17 februarie 1881[1].

,,România liberă" aprecia că ,,Timpul" descria .,,în culori vii descompunerea moravurilor şi jaful" din

ţară[2]. Reproduce un fragment (,,Ş-apoi cine . . . gura nemulţumiţilor").

După ce tipăreşte poezia lui Grigore Alexandrescu, *Noaptea Sfîntului Botez* (vezi *supra,* p: 518), Eminescu se referă şi la fabulele acestuia.

---

[1] PRESA, XIV (1881), nr. 36. 16 — 17 febr., p. 1 — 2.

[2] RL, V (1881), nr. 1110, 20 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN NUMĂRUL SĂU DE AZI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 39, 20 februarie/4 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 37 — 40.

Oficiosul guvernamental critică opoziţia în editorialul *Bucureşti, 17 făurar/ 1 mărţişor 1881,* publicat în 18 februarie 1881[1].

„România liberă" insistă asupra tezei, după care o administraţie coruptă găsise mijloace să stăpînească o „naţiune necoruptă". Reproduce un fragment (,,Ar mai rămînea . . . capului statului"). Eminescu transformă şi aici opiniile presei guvernamentale în argumente împotriva ei.

---

[1] ROM, XXV (188)1, 18 febr., p. 126.

[2] RL, V (1881). nr. 1111, 21 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ PE CÎND DISCUTĂM ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 40, 21 februarie/5 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 40 — 45.

Presa caracterizează descrierea prefectului din Bacău, reprodusă de Eminescu, un ,,tablou foarte dureros, zugrăvit după natură"[1]. Documentul prezintă însemnătate şi într-o altă privinţă. Se desprinde de aici că poetul nu era singurul intelectual care prezintă în culori sumbre situaţia din ţară.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1112, 22 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„O MANIFESTAŢIE ZGOMOTOASĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 41, 22 februarie/ 6 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu critică dualismul austro-ungar, cum face şi în articolele din ,,Federaţiunea", din 1870 Apelul *Către alegătorii români din Transilvania* se publică în ,,Telegraful român" în 19 februarie 1881[1] şi este reprodus şi în alte publicaţii transilvănene. Poetul presupunea că la conferinţa de la Sibiu a alegătorilor români din Transilvania şi Banat se va adopta în locul *activismului* şi *pasivismului,* cu care ne-am mai ocupat în comentariile noastre (OPERE, IX, 522), o tactică, unică în lupta politică. Acest lucru nu se întîmplă. La conferinţa de la Sibiu, din mai 1881, se întemeiază însă Partidul naţional român (42, p. 258 — 259).

Opiniile poetului cu privire la viitorul Imperiului austro-ungar se vor confirma în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor istorice.

[1] TELR, XXIX (1881), nr. 21, 19 febr., p. 81.

[„NU AVEM NICI O INFORMAŢIUNE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 41, 22 februarie/ 6 martie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu comentează editorialul *Bucureşti, 19 faur/3 mărţişor 1881,* publicat în 20 februarie 1881[1].

Poetul este necruţător cu guvernul liberal, prins în mrejele diplomaţiei marilor puteri.

[1] ROM, XXV (1881), 20 febr., p. 161.

[,,«L'INDEPENDANCE ROUMAINE» CUPRINDE ŞTIRI..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. *42,* 24 februarie/ 8 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu ia atitudine împotriva opiniilor lui Gr. Ventura din editorialul *Histoire de la dérniere crise,* publicat în ,,L'Independance roumaine" în 20 februarie 1881[1] şi a unei notiţe apărută în acelaşi ziar, o zi mai tîrziu[2]. Ziarul francez dezvăluia faptul că între liberali şi conservatori se duceau tratative pentru stabilirea unei înţelegeri politice.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" combate ,,aserţiunile jurnalului francez" potrivit cărora I.C. Brătianu întindea ,,mîna Partidului conservator" [3]. Reproduce un fragment (,,Deşi tot ce cuprinde . . . în cabinetul Brătianu").

I.C. Brătianu face demersuri pe lîngă, Partidul conservator, cum arată şi T. Maiorescu pentru o colaborare în vederea proclamării României ca regat. Tratativele se încheie fără rezultat (19, p. 181 — 183).

[1] INDR- 1, V (1881), nr. 1043, 20 febr./4 mart., p. 4.

[2] *Idem,* nr. 1044, 21 febr./5 mart., p. 4.

[3] RL, V (1881), nr. 1114, 25 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„IERI SEARĂ NI S-A COMUNICAT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 43, 25 februarie/ 9 martie 1881, p. 1.

Eminescu analizează poziţia marilor puteri faţă de Imperiul otoman pe linia articolelor sale din ,,Curierul de Iaşi". Şi acum insistă asupra încrederii ce-o avea diplomaţia turcă în specularea neînţelegerilor dintre marile puteri.

„România liberă" reproduce un fragment (,,Ceea ce transpiră. . . n-a sosit încă")[1].

Imperiul otoman îşi întindea ,,umbra puterii - scrie Eminescu — asupra a trei continente". Această caracterizare ne îndrumă la *Scrisoarea III* şi alte articole ale sale. (OPERE, IX, 357)

[1] RL, V (1881), nr. 1115. 26 febr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ATÎT NE MAI LIPSEA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 44, 26 februarie/10 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 45 — 48.

C.A. Rosetti face propunerea pentru reorganizarea justiţiei în şedinţa Adunării deputaţilor din 24 februarie 1881[1]. Cuvîntarea lui D. Giani se publică în oficiosul guvernamental două zile mai tîrziu[2].

Eminescu vedea în justiţie o instituţie care avea menirea să frîneze abuzurile oamenilor politici.

[1] ROM, XXV (1881), 25 febr., p. 177.

[2] *Idem,* 26 febr., p. 182 — 183.

[„FAPTE DE-O ÎNSEMNĂTATE EXCEPŢIONALĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. *45,* 27 februarie/11 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu acorda mare atenţie situaţiei interne din Anglia şi politicii sale externe întrucît ea se număra printre principalii susţinători ai Imperiului otoman. Asupra acestui lucru insistă şi în ,,Curierul de Iaşi" în mai multe articole.

[„ZIUA DE IERI A FOST ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 45, 27 februarie/11 martie 1881, p. 1. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* I, Bucureşti, Editura Minerva , 1974, p. 145 — 146.

[„PE CÎND ÎN ANGLIA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 46, 28 februarie/12 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu consideră că după războiul din 1877 — 1878 centrul rivalităţilor politice ale marilor puteri nu-l mai constituia ,,chestiunea orientală''. În aprecierile sale se întemeia pe situaţia internă din Franţa şi pregătirile de război din Germania

,,România liberă" reţine teza privitoare la Anglia şi reproduce un fragment (,,Oare miliardul francez... asupra alteia")[1].

Opinia lui Eminescu după care lupta pentru ,,dominaţiune se va încinge în apusul Europei" se va confirma în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor istorice.

[1] RL. V (1881), nr. 1118, 1 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

CESAR BOLLIAC

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 46, 28 februarie/12 martie 1881, p. 1.

Notă introductivă la articolul lui Ioan Scipione Bădescu consacrat personalităţii lui Cezar Bolliac.

Este prezentată activitatea sa ziaristică la ,,Românul", ,,Buciumul" şi ,,Trompeta Carpaţilor".

,,Bolliac nu conteni — scrie Scipione Bădescu — a fi unul din cei mai neobosiţi luptători ai drepturilor

României şi-a intereselor ţăranului român. El se deosebi ca cel mai energic şi mai popular publicist al epocei". Informaţiile completează evocarea poetului cu date biografice.

D. N. BASARABESCU

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 46, 28 februarie/12 martie 1881, p. 1.

Notă introductivă la articolul lui N. Basarabescu închinat lui Cezar Bolliac. Eminescu îl publică în continuarea celui al lui Ioan Scipione Bădescu. „Epoca vieţii sale — scrie N. Basarabescu — a fost 2 mai, acea epocă măreaţă, în care cel mai superb domn român faţă cu străinătatea exigentă şi cu cel mai devotat părinte al poporului asuprit, cu putere de Jupiter, trăzni oligarhia convenţională, zdrobi privilegiul şi chemă pe tot cetăţeanul român la perfectă egalitate."

Atît Ioan Scipione Bădescu cît şi N. Basarabescu considerau ca important sprijinul acordat de C. Bolliac lui Al. I. Cuza în înfăptuirea reformei agrare şi secularizarea averilor mânăstireşti.

[„IERI D. BRĂTIANU A DAT CITIRE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 47, 1/13 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial

[„D. VERNESCU A INTERPELAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 48, 3 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 49 — 52.

Interpelarea lui G. Vernescu este discutată în şedinţa Adunării deputaţilor din 27 februarie 1881[1].

Dicţionarul lui Fr. Miklosich, la care se referă Eminescu, este *Lexicon linguae slovenicae* [2] . Lucrările sale le citează şi cu alte prilejuri.

Eminescu se relevă şi aici un cunoscător profund al istoriei naţionale.

---

[1] MO, (1881), nr. 47, 28 febr./12 mart., p. 1341; ROM, XXV (1881), 1 mart., p. 194.

[2] F. Miklosich, *Lexicon linguae slovenicae.* Veteris dialecti. Vindobonae, Apud Gulielmum Braümuller, C. R. Bibliopolam Aulicum, 1850, p. 18.

[„PRESA ŞI OPINIA PUBLICĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 49, 4 martie, 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 martie 1881.*

[„CURIOASĂ ŞI VREDNICĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 50, 5 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„ ÎN PRIVIREA IDEII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 50, 5 martie 1881 , p. 1. Al treilea editorial.

Eminescu comentează articolul *Konigreich Rumanien,* publicat în ,,Deutsche Zeitung" în 1/13 martie 1881[1].

,,România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment („Ministerul Brătianu a mărturisit. . . mai multe dintre puteri")[2].

Merită să reţină atenţia faptul că pentru Eminescu titlul de rege reprezenta o vorbă goală.

---

[1] DZ, (1881), nr. 3301, [l] 13 mart., p. 1 — 2.

[2] RL, V (1881), nr. 1122, 6 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

DIN TRANSILVANIA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 50, 5 martie 1881, p. 2.

Românii transilvăneni adoptă pasivismul, ca tactică în lupta politică, în conferinţa naţională de la Miercurea, ţinută în martie 1869 (42, p. 78 — 79). Prin pasivism se înţelegea neparticiparea la alegeri şi viaţa parlamentară. Transcriem *Apelul* din „Telegraful român", ziarul sibian.

Către alegătorii români din Ungaria şi Transilvania

Subscrişii, după prealabila coînţelegere cu mulţi fruntaşi ai inteligînţei române din toate părţile locuite de români din patria comună, ni luarăm voia a convoca pe 12 mai st.n.a.c. 4 oare despre zi şi zilele următoare aici la Sibiu o *conferinţă generală a reprezentanţilor alegătorilor români.*

La conferinţă pot participa din fiecare cerc electoral, unde alegătorii români sînt în maioritate, sau într-un număr considerabil, *cîte doi delegaţi inteligenţi, fără instrucţiuni obligatorie din partea comitenţilor lor.*

Obiectele conferinţei vor fi:

a) Statorirea atitudinei alegătorilor români faţă de alegerile proixme dietale.

b) Organizarea partidei naţionali pe baza legilor esistente.

c) Statorirea unei programe de acţiune a românilor din Ungaria şi Transilvania pentru eluptarea pe cale legală, adecă pe baza legilor existente, sau prin stăruinţa la legi noue, a poziţiunei politice naţionali, ce se cuvine unui popor autocton de peste 2 1/2 milioane suflete din patria comună.

Importanţa cauzei ne îndreptăţeşte a spera că conferinţa va fi cercetată de un număr considerabil de inteligenţi, adevăraţi patrioţi, pătrunşi de sînţienea cauzei şi de prosperarea patriei comune.

Sibiu 9 martiu 1881

Nicolae Popea , Georgiu Bariţiu, Vicenţiu Babeş, Dr. Ioan Raţiu, Georgiu Pop, Visarion Roman,

Partenie Cosma" [1]

Eminescu recunoaşte, înaintea multor oameni politici, că *Apelul* marca un moment important în lupta naţională a românilor de sub stăpînirea austro-ungară.

---

[1] TELR, XXIX (1881), nr. 25, 28 febr,, p, 97; GT, XLIV (1881), nr. 26, 3/15 mart.. p. 1. Se reproduce şi în alte ziare.

[,,«ROMÂNUL» NE SOMEAZĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 51, 6 martie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 53 — 56.

Oficiosul guvernamental adresează Partidului conservator suita de întrebări la care se referă Eminescu, în editorialul *Bucureşti,* 3/15 *mărţişor 1881,* publicat în 1881[1]. Poetul judecă oamenii politici în funcţie de însuşirile morale (,,oameni de treabă") şi nu după numele ce-l purtau.

,,România liberă" scrie că „Timpul" „foarfecă adînc şi ticăloşiile regimului la putere"[2]. Reproduce un fragment („Este acesta înţelesul . . . cu cel mai mic"),

Eminescu transformă şi aici argumentele adversarilor politici în argumente în sprijinul tezei sale politice .

---

[1] ROM, XXV (1881), 4 mart., p. 201.

[2] RL, V (1881), nr. 1123, 7 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

ALEXANDRU III

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 52, 7 martie 1881, p. 2,

Asasinarea ţarului Alexandru al II-lea este comentată de ,,Neue freie Presse" în articolul *Wien, 13. Marz,* publicat în 2/14 martie 1881[1]. Eminescu reproduce articolul din altă publicaţie străină.

Ziarul german punea în discuţie o teză la care subscria şi Eminescu şi potrivit căreia concilierea dintre stăpînirea autocrată ţaristă şi popor asigura şi stabilitatea păcii în Europa. Această conciliere nu se putea însă realiza în condiţiile social-politice ale Imperiului ţarist.

---

[1] NFP, (1881), nr. 5942, [2] 14 mart., p. 1.

[ÎN NUMĂRUL NOSTRU PENULTIM ..."]

Sc publică în ,,Timpul", VI, nr. 53, 8 martie 1881, p 1. Al doilea editorial.

Problema ridicării României la rangul de regat este comentată în ziarul ,,Le Nord" care se întemeia în consideraţiile sale pe informaţii din „L'Independance roumaine"[1]. ,,România liberă"[2] şi ,,Presa"[3]. Dintre ziarele străine este amintit ,,Neue freie Presse", din care Eminescu face numeroase traduceri.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1039, 15/27 febr ., p. 1 *(Le Royaume de Roumanie).*
[2] RL, V (1881), nr. 1125, 10 mart., *(Bucureşti, 9 martie).*
[3] PRESA, XIV (1881), nr, 59, 15 mart,, p. 1 *(Bucureşti, 14 martie).*

[„O BROŞURĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 56, 12 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Broşura comentată, de Eminescu şi din care dă extrase, *Observaţiuni asupra deciziunii pronunţată de Curtea Imperiului german din Lipsca în afacerea d-lui Ludovic de Kaufmann contra societăţii de acţiuni a Căilor ferate române* se tipăreşte la Bucureşti în 1881. La sfîrşitul ei se înserează însă data: Berlin, în martie 1881. ,,România liberă" notează că ,,Timpul" ,,ia la refec broşura"[1].

Eminescu presupunea că broşura era inspirată de oficiosul guvernamental, cum apreciau şi alte publicaţii ale vremii.

[1] RL, V (1881), nr. 1128, 13 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[ÎNDEPLINIM O DATORIE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 57, 13 martie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 12 martie 1881.*

Eminescu urmăreşte cu îngrijorare scena vieţii politice europene şi someză guvernul liberal să-şi definească, poziţia în eventualitatea unei conflagraţii mondiale. „Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti,* 13/25 *mărţişor 1881,* publicat o zi mai tîrziu[1]. Oficiosul guvernamental învinuieşte Partidul conservator de simpatii faţă de puterile străine.

Poetul trimite la un ziar francez, fără să-l numească, care n-a putut fi identificat.

[1] ROM, XXV (1881). 14 mart., p. 237,

[„ÎN MAI MULTE NUMERE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI , nr. 57, 13 martie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Eminescu comentează suita de editoriale *Bucureşti,* 6/18 *făurar 1881, Bucureşti,* 7/19 *făurar 1881, Bucureşti; 10/22 făurar 1881, Bucureşti, 13/25 făurar 1881,* publicate în „Românul" între 7 şi 14 februarie 1881[1].

Poetul se referă aici, pentru prima dată, la Michel Chevalier (1806 — 1879), economistul francez. Dintre lucrările sale cunoştea, desigur, *Histoire et description des voies de communication aux Etats-Unies* (1840) şi *Lettres sur l'organisation du travail* (1848). Pledează pentru această ipoteză şi unele însemnări din manuscrise privind viaţa socială şi politică din Statele Unite ale Americii.

[1] ROM, XXV (1881), 7 febr., p. 117, 8 febr., p. 121, 11 febr., p. 129, 14 febr., p. 141.

[ÎNTR-UNUL DIN NUMERELE TRECUTE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 60 , 17 martie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 16 martie 1881.*

Oficiosul guvernamental integrează o parte din articolul tradus de Eminescu în editorialul *Bucureşti, 13/25 mărţişor 1881* pe care îl publică în 14 martie 1881[1]. Ziarul găsea că traducerea unor astfel de articole constituia o mărturie a simpatiei faţă de puterile streine.

,,România liberă" remarcă editorialul şi reproduce un fragment (,,Oare fost-am noi . . . iată tot")[2].

Poetul era încredinţat că, ,,chestiunea" orientală avea să joace un rol important într-o eventuală conflagraţie mondială şi declară, cum face şi în alte articole, că nu se îndoia de ,,bunul-simţ al românilor", indiferent de orientarea politică atunci cînd se puneau în joc ,,destinele ţării".

---

[1] ROM, XXV (1881), 14 mart., p. 237,

[2] RL, V (1881), nr. 1132, 18 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„SE ZICE ... NU AFIRMĂM ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 61, 18 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu ţine să-şi reafirme punctul de vedere după care Dimitrie Lecca, participant la detronarea lui Al. I. Cuza, nu putea fi absolvit de fapta sa. Asupra acestui lucru insistă şi în însemnările din manuscrise.

,,România liberă" remarcă neparticiparea conservatorilor la proclamarea regatului[1]. Reproduce un fragment (,,Aşa dar, nu credem. . . acelei idei").

Poetul comentează poziţia conservatorilor faţă de acest eveniment politic şi în alte articole ale sale

---

[1] RL, V(1881), nr. 1133, 19 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎNTRE LEGENDELE NOASTRE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 62, 19 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 56 — 60.

Eminescu pune la contribuţie ediţia lui B.P. Hasdeu din *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* din 1865. Publicaţiile lui Hasdeu sînt utilizate frecvent în articolele politice. Asupra importanţei lor atrage atenţia în ,,Curierul de Iaşi," încă în 1877 (OPERE, IX, 311).

Pentru Eminescu patria însemna nu numai pămîntul ţării ci şi istoria poporului român.

[„RĂSPUNZÎND LA DISCURSUL D-LUI MAIORESCU ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 63, 20 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Maiorescu îşi dezvoltă interpelarea cu privire la politica internă a guvernului liberal în şedinţa Adunării deputaţilor din 13 martie 1881 şi în aceeaşi şedinţă pronunţă şi P.P.Carp cuvîntarea sa[1]. Maiorescu insistă în interpelarea sa, publicată şi în ,,Timpul"[2], asupra procesului lui Pietraru şi a manifestaţiilor socialiştilor ieşeni. Acordă un loc important şi presiunilor exercitate asupra ,,Timpului" prin ministerul de justiţie. P.P.

Carp se pronunţă împotriva tezei lui Maiorescu, după care relele din ţară trebuiau puse în seama unor persoane, indiferent din care partid politic. ,,Noi cînd am procedat la organizarea noastră politică — spune P.P. Carp — n-am priceput că pe lîngă organizarea politică trebuie să avizăm şi la reorganizarea noastră socială. Acesta este punctul pe care şi unii şi alţii l-am lăsat în părăsire şi pentru care nimenea nu a făcut nimica".

„România liberă" reţine teza după care activitatea ,,nihiliştilor români" se justifica prin condiţii social-polilice[3]. Reproduce un fragment (,,Fraţii Nadejde . . . a tot ce există").

Eminescu critică cuvîntarea lui P.P. Carp, nu atît pentru teza pusă în discuţie cît mai ales pentru faptul ca făcea publică, orientarea politică divergentă în sînul Partidului conservator. Poetul se situa, în fond, pe poziţia lui P.P. Carp, cînd explica stările de lucruri din ţară prin organizarea socială. Se impune să fie reţinută, în acest context, şi caracterizarea fraţilor Nădejde. Activitatea lor stă în atenţia sa şi în alt articol (v. *supra,* p. 211 — 213).

[1] MO, (1881), nr. 59, 14/26 febr., p, 1775 — 1791.
[2] T, VI (1881), nr. 59, 15 mart., p. 1 — 3.
[3] RL, V (1881). nr. 1135, 21 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ZIARELE FRANCEZE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 65, 22 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu transcrie fragmentul integral în editorialul său din ,,Le Journal des debats", publicaţie care stă în atenţia sa.

,,România liberă" scrie că Eminescu pune ,,în relief necinstea ce domneşte în administraţiune şi în politica guvernului"[1]. Reproduce un fragment (,,Cînd un deputat . . .ţară vrăjmaşă").

Poetul denunţă, pe linia vechilor sale preocupări, cosmopolitismul care se recomanda sub ,,forma naţionalităţii" şi care servea ca paravan pentru transformarea României în colonie a Europei apusene.

[1] RL, V (1881), nr. 11.37, 24 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

IOAN GRIGORE GHICA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 66, 24 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial[1].

Ion Grigore Ghica (1829 — 1881) face studii la Freiburg în Elveţia, desfăşoară, cum arată şi Eminescu, o activitate susţinută în înfăptuirea idealului de unitate naţională.

Poetul se întîlnea cu ,,Românul" în elogierea personalităţii sale, chiar dacă în alte împrejurări polemizează cu oficiosul guvernului liberal[2].

[1] Editorialul îl reproducem după colecţia ,,Timpului" de la Biblioteca Municipală din Piatra Neamţ.
[2] ROM, XXV (1881), 23 — 24 mart., p. 271.

[„REPREZENTAŢIILE D-NEI GIACINTA PEZZANA-GUALTIERI..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 66, 24 martie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).*

Reprezentaţiile Giacintei Pezzana-Gualtieri (1841 — 1919) la Bucureşti fac parte din turneele sale întreprinse în Spania, America, Rusia, Egipt, Mexic. Primul spectacol cu *Sora Teresa* are loc în 18 martie 1881[1]. Drama sentimentală a lui Luigi Camoletti (1804 — 1880) cu titlul complet *Suor Tereza o Elisabetta Soarez,* se reprezintă în 1848 şi se tipăreşte în volum în 1851. Dintre piesele sale se cuvine să amintim şi *Le monache ospitaliere* (1860).

Eminescu se referă şi la poezia ocazională declamată de artista italiană.

Transcriem o strofă:

Pari alla vostra sorte, amica stella
Brillava a noi sui campi dell'onor;
E l'Italia alla dolce sua sorella
Manda un saluto di fraterno amor.

Medeea, tragedia în cinci acte a lui Ernest-Wilfried Legouve (1807 — 1903) se reprezintă în traducerea italiană a lui Giuseppe Montanelli (1812 — 1862), mai cunoscut ca fondator al ziarului ,,L"Italia" (1847).

Dramaturgia lui Al. Dumas-fiul, în care *Dama cu camelii* ocupă un loc important, stă în atenţia lui Eminescu şi în cronicile sale dramatice din ,,Curierul de Iaşi" (OPERE, IX, 274, 671).

Reprezentaţiile artistei italiene sînt comentate, şi de Fr. Dame în „Românul" în mai multe cronici dramatice[2]. Asupra lor revine şi Eminescu ceva mai tîrziu (v. *supra,* p. 124 — 125).

---

[1] PRESA, XIV (1881), nr. 62. 19 mart., p. 3.

[2] ROM, XXV (1881), 20 mart., p. 259, 21 mart., p. 262 — 263, 26 — 27 mart., p. 279,

[„ZIARELE STRĂINE NE ADUC ŞTIREA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 67, 25 martie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial,

Manifestaţia de la Paris împotriva proclamării regatului este interpretată de Eminescu ca o demonstraţie de ,,bizantinism". Aduce în discuţie în sprijinul acestei teze telegrama adresată lui Henri Rochefort (1831 — 1913) de Mircea, Vintilă şi Horia Rosetti, E. Calligari, Maniu şi Radovici, în iunie 1880, în calitate de studenţi socialişti (OPERE, XI, 195 — 196), ca mai tîrziu să facă politică liberală. Eminescu face aluzie şi la Alexandru Candiano-Popescu, participant la proclamarea republicii de la Ploieşti ca să devină, ulterior monarhist, şi adjutant regal.

Proclamarea regatului este salutată de studenţii români din Paris într-o *Telegramă* care se publică în „Românul" în 18 martie 1881[1]. Printre semnatarii ei nu figurează numele fraţilor Rosetti, ale lui Calligari, Maniu şi Radovici.

Eminescu îl preţuia pe August Bebel (1840 — 1913), unul din întemeietorii Partidului social-democrat din Germania pentru modul cum îşi desfăşura activitatea politică. În manuscrisul **2257, 288** îşi notează opiniile sale în legătură cu religia, text pe care îl integrează şi în articolul *Frază şi adevăr,* publicat în „Timpul" în 23 decembrie 1877.

Poetul reţine din cuvîntarea lui Bebel acea parte în care acesta vorbeşte de contribuţia lui Julien Offroy de La Mettrie (1709 — 1751) şi Paul Henri Holbach (1723 — 1789) în propagarea ateismului şi-i critică pe poeţii Ferdinand Freiligrath (1810-1876), Friedrich von Sallet (1812 — 1843) şi Rudolf von Gottschall (1823 — 1909), autori de poezii politice într-un limbaj violent. Johann Joseph Most (1846 — 1906) se număra printre fruntaşii grupului radical anarhist german.

,,România liberă" observă că „Timpul" nu se mira de întîmplările de la Paris [2]. Reproduce un fragment (,,La noi în ţara . .. de drum de fier ... ").

Eminescu invocă autoritatea lui Bebel, unul din fruntaşii mişcării socialiste europene, ca argument decisiv în condamnarea crimei ca armă politică.

---

[1] ROM, XXV (1881), 18 mart., p. 249.

[2] RL, V (1881), nr. 1139, 27 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„DIN MEMORIILE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 68, 27 martie 1881, p. 1.

Eminescu are în vedere, cînd se ocupă de mişcarea socialistă, acţiunile anarhiştilor, cum fac şi alte ziare ale vremii. Fragmentul integrat în comentariul său este reprodus din ,,Le Journal des débas", pus la contribuţie şi în alte editoriale, 1881.

„România liberă" atrage atenţia asupra editorialului şi reproduce un fragment (,,Nu e dar de mirare. . . un teren priincios")[1].

Eminescu considera că socialismul îşi avea originea în inechităţile societăţii capitaliste. Poetul dezaproba însă, cum face şi în alte articole, folosirea crimei ca armă politică. Aici se pune în discuţie, nu se poate mai explicit, teza marxistă potrivit căreia munca în capitalism devine ,,o marfă care se cumpără în piaţă ca oricare alta".

---

[1] RL, V (1881), nr. 1140, 28 mart., p. 3 *(Arena ziarelor).*

MOARTEA ÎN DINASTIA RUSĂ

Se publica în ,,Timpul", VI, nr. 68, 27 martie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu întocmeşte aceste ,,biografii" după surse, în parte neidentificate. Importante pentru el nu erau însă *,,biografiile "* ţarilor în sine, cît mai ales evocarea stării de spirit din Rusia.

ASASINAREA LUI PETRU III

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 69, 28 martie 1881, p. 1 — 2.

[„DE MULT ERA VORBA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 70, 29 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Dezbaterile din Adunarea deputaţilor cu privire la mărirea diurnelor miniştrilor se ţin in şedinţa Adunării deputaţilor din 23 martie 1881[1].

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" ia ,,la răfuială" guvernul pentru măsurile de această natură [2]. Reproduce un fragment (,,S-a zis într-un timp . . . asemenea ilustraţiuni").

Eminescu îşi reafirmă opinia după care numai N. Bălcescu reprezenta o mare personalitate între exilaţii români din 1848.

---

[1] MO, (1881), nr. 67, 24 mart./5 apr., p. 2090 — 2102.

[2] RL, V (1881), nr. 1142, 31 mart., p, 3 *(Arena ziarelor).*

MOARTEA CATERINEI II

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 70, 29 martie 1881, p, 2.

Memoriile lui Ch.-Fr.-Ph. Masson de Blamont, *Mémoires secrets sur la Russie,* se publică în trei volume, fără semnătură, în 1800 — 1802. Moartea Ecaterinei a II-a este descrisă în primul volum[1]. Eminescu trimite la ,,Figaro", publicaţie pe care n-am văzut-o. Poetul nu face o traducere fidelă, ci selectează fragmente, fără să marcheze omisiunile din textul original.

[1] *Mémoires secrets sur la Russie el particulièremeni sur la fin du régne de Catherine II et le commericement de celui de Paul I.* Tome Premier. Amsterdam, 1800, p, 60 — 68.

[„HABEMUS PAPAM ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 71, 30 — 31 martie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere*, IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R, 1939, p. 60 — 63.

Proiectul de lege, întocmit de N. Fleva, este supus dezbaterii Adunării deputaţilor, în şedinţa din 28 martie 1881 [1] şi el reprezintă în opinia lui Eminescu expresia cea mai evidentă a introducerii formelor fără fond. Pentru acest motiv face contrapropunerea privind înfiinţarea Ministerului Agriculturii şi Domeniilor şi organizarea învăţământului tehnic şi agricol în consens cu dezvoltarea societăţii româneşti. Pledoaria pentru învăţământul practic se înscrie pe linia comentariilor sale privind reforma învăţământului, propusă de V. Conta cu cîteva luni mai înainte (v. *supra*. p. 59 — 62, 64, 65 — 68).

Eminescu realizează aici prin discursul critic, intenţionat retoric şi cu inflexiuni stilistice ironice, una din cele mai sugestive pagini din proza sa politică.

[1] MO, (1881), nr. 72, 29 mart. /10 apr., p. 2263 — 2272.

ASASINAREA LUI PAUL I

Se publică în „Timpul", VI, nr 71, 30 — 31 martie 1881, p 2

[„ADEVĂRUL DOARE PE LA 3 MARTIE...]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 72, 1 aprilie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu. *Opere*, IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 63 — 69.

Oficiosul liberal răspunde la criticile lui Eminescu în editorialul *Bucureşti, 27 mărţişor/ 8 priar 1881*, publicat în 28 martie 1881 [1]. Poetul completează informaţia istorică cu precizarea că etnogeneza poporului român este anterioară, cu mult, întemeierii primelor formaţii statale româneşti.

Problema raselor este discutată pe baza antropologiei, ştiinţă cu mare trecere la sfîrşitul secolului

trecut (74, p. 489 — 490). Antropologia prezintă însă omul, cum se ştie, ca individ izolat, cu ignorarea condiţiilor social-politice. Din comentariul poetului se desprinde că se informa şi în această disciplină ştiinţifică. Stă mărturie invocarea autorităţii lui Eduard Hofmann (1837 — 1897), profesor de medicină legală la Innsbruck, şi Rudolf Virchow (1821 — 1902), profesor de anatomie patologică la Universitatea din Berlin. Hofmann este autor al unui tratat clasic de medicină legală, iar cu numele lui Virchow ne întîlnim şi în alt editorial, de mai tîrziu (v, *supra*, p. 312 — 313). ,,Timpul" publică şi un articol, D. Virchow şi România, în 26 mai 1879.

Însemnări antropologice găsim şi în manuscrise, şi ele aparţin tot epocii gazetăriei bucureştene (11, p. 114 — 128).

Eminescu se ocupă de *jus olachale* şi în manuscrisul **2257, 420 — 421** tot într-un context politic.

---

[1] ROM, XXV (1881), 28 mart., p. 281.

MOARTEA LUI ALEXANDRU I

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 73. 2 aprilie 1881, p. 2. 540

ALEGERILE ÎN BUCOVINA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 73, 2 aprilie 1881, p. 2

Politica Curţii din Viena urmărea germanizarea Bucovinei, anexată la Imperiul habsburgic în 1775 încît impunerea de persoane din afara provinciei în forul legislativ suprem se încadra în această acţiune. Eduard von Taaffe (1833 — 1895), ministru de interne în mai multe rînduri şi preşedinte al consiliului de miniştri după 1879, sprijinea această politică.

Mihai (Miron) Călinescu (1837 — 1912), profesor de morală la Facultatea de Teologie din Cernăuţi, este autorul unei lucrări fundamentale, *Normalien der Bucovinaer gr. or. Diocese von 1777 — 1886,* în trei volume, tipărită la Cernăuţi între 1887 — 1893 şi de care nu se poate dispensa nici un istoric al trecutului acestei provincii româneşti.

D NA PEZZANA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. *74,* 3 aprilie 1881, p. 3. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 145 — 146.

Drama lui Emile Zola, *Therese Raquin,* se reprezintă la Paris în 1873. Spectacolul din Bucureşti, pe care îl comentează Eminescu, are loc în 1 aprilie 1881. ,,România liberă," îi consacră o amplă cronică dramatică cu informaţii preţioase pentru cunoaşterea atmosferei în care se reprezenta drama romancierului francez[1].

Eminescu se relevă şi de astă dată un cunoscător profund al artei interpretative. Artista, italiană realizează în *Therese Raquin* creaţia majoră din întreaga sa carieră artistică.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1148. 7 apr., p. 2 — 3.

MOARTEA LUI NICOLAE I

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 75, 4 aprilie 1881, p. 1 — 2.

Broşura oficială la care trimite Eminescu, *Les dernières heures de la vie de l'empereur Nicolas I,* se tipăreşte la Viena în 1855. Poetul face o prezentare introductivă şi traduce numai partea privitoare la comportarea ţarului după îmbolnăvirea sa [1]. Traducerea nu urmează fidel textul original. Eminescu selectează frazele pe care se susţine naraţiunea şi omite pe cele fără legătură directă cu desfăşurarea întîmplărilor. Discursul critic este operă originală sub raportul selecţiei şi aşezării textului în pagină.

[1] *Les dernières heures de la vie de l'empereur Nicolas I.* Traduit du russe. Vienne, Imprimerie de M. Auer, 1855, p. 6 — 14.

[„ASUPRA MANIEI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 76, 5 aprilie 1881, p, 1. Editorial: *Bucureşti, 4 aprilie 1881*

Notă introductivă la un articol O *nouă metodă de-a improviza profesori la Universitate* primit de la un colaborator extern în care se critică propunerea de numire a lui Ştefan Sihleanu ca profesor universitar. Problema aceasta se discută în Adunarea deputaţilor din 25 martie 1881 [1].

„România liberă" scrie că „Timpul" se ocupa de ,,noua metodă" de-a crea profesori universitari[2]. Reproduce un fragment din articolul colaboratorului extern.

Din comentariul lui Eminescu s-ar desprinde că Ştefan St. Sihleanu (1857 — 1923) nu avea o pregătire ştiinţifică pentru ocuparea catedrei respective. În realitate, el îşi trecuse doctoratul la Napoli, în 1876, cu o teză, *De pesci elettrici et pseudoelettrici,* şi tipăreşte în 1881 — 1882 tratatul *Principii de zoologie generală.* Va fi însă numit profesor de zoologie la Facultatea de Medicină din Bucureşti abia în 6 februarie 1888.

[1] MO, (1881), nr. 69, 26 mart./7 apr., p. 2148 — 2158.

[2] RL, V (1881), nr. 1148, 7 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

UN SUCCES AL TEATRULUI NAŢIONAL.

Povestea Sînzienei şi Pepelei, feerie-operetă în 5 acte de Alecsandri, muzica de Ştefănescu

Se publică în „Timpul", VI, nr. 76, 5 aprilie 1881, p. 3.

Notă redacţională la cronica lui Ioan Slavici cu acest titlu privind spectacolul cu feeria lui V. Alecsandri. *,,Sînziana şi Pepelea* nu este numai o feerie — scrie I. Slavici —, ci o imagine fidelă a lumii noastre de poveşti." Cronica este inclusă în scrierile prozatorului[1].

Muzica lui George Stephănescu (1843 — 1925) la acesată feerie nu este, cum remarcă şi Slavici, printre realizările sale importante.

Merită să reţină atenţia distincţia ce-o face Eminescu între activitatea lui Ion Ghica pe tărîm politic şi cea din fruntea Teatrului Naţional.

[1] Ioan Slavici, *Opere, vol. X, Studii şi articole.* [Ediţie de C. Mohanu şi D. Vatamaniuc]. Bucureşti, Editura Minerva, 1981, p. 167 — 170.

[,,IERI FIIND PROCESIUNEA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 77, 6 — 7 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 69 — 72.

Eminescu considera orientarea politică a liberalilor spre monarhie ca o trădare a republicanismului, pe care îl profesaseră mai înainte. Personalitatea generalului Ion Ghica o evocă în editorialul din 24 martie 1881 (v. *supra,* p. 110 — 111).

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" se îndoia de sinceritatea liberalilor[1]. Reproduce un fragment (,,Daca e vorba ca ţara .. . în opoziţie fiind").

Poetul susţine şi aici că în activitatea politică, adevărul consistă în ,,tăria convingerilor".

---

[1] RL, V (1881), nr. 1149, 8 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„CRIZA MINISTERIALĂ ..."]

Se publică în „Timpul', VI, nr. 78, 8 aprilie, 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 7 aprilie 1881.*

Cabinetul prin care se pune capăt crizei ministeriale se formează în 10 aprilie 1881, din Dimitrie C. Brătianu (preşedinte şi externe), Eugen Stătescu (interne), G, Slăniceanu (război), M. Pherekyde (justiţie), N. Dabija (lucrări publice şi finanţe), V. Alexandrescu-Urechia (culte). După, cîteva săptămîni, guvernul de sub condu-

cerea lui Dimitrie Brătianu se vede silit să-şi dea demisia, ca urmare a agitaţiilor în chestiunea dunăreană. În 9 iunie 1881 se formează un nou guvern, cum vom arăta mai departe, în care I.C. Brătianu va cumula preşedinţia, finanţele şi război *ad-interim.*

Eminescu avea dreptate să susţină că guvernele liberale nu se puteau susţine fără prezenţa lui I.C. Brătianu care le dădea „oarecare valoare". Trimite la încarnările lui Vishnu, pentru a caracteriza cît mai sugestiv practicile lui I.C. Brătianu să se menţină la conducerea ţării. Poetul se situează şi aici pe poziţia intereselor generale şi în afara celor de partid cînd susţine că pentru ţară era importantă schimbarea sistemului de guvernare.

[„ÎN URMA HOTĂRÎRII LUATE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 78, 8 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul liberal critică Partidul conservator în editorialul *Bucureşti, 6/18 priar 1881,* publicat în 6 — 7 aprilie 1881[1].

,,România liberă" reţine caracterizarea ce-o face „Timpul" redactorilor de la oficiosul liberal[2]. Reproduce un fragment (,,Ei onorabili ... naţiunii recunoscătoare !").

Eminescu manifestă mari rezerve faţă, de emigraţia din 1848. Excepţie făcea numai N. Bălcescu (v. *supra,* p. 539). Poetul îşi reafirmă punctul de vedere potrivit căruia valoarea oamenilor nu putea fi judecată după apartenenţa la partidul liberal sau conservator, ci în funcţie de munca productivă pusă în serviciul

progresului societăţii.

[1] ROM, XXV (1881), 6 — 7 apr., p. 313 — 314.
[2] RL, V (1881), nr. 1150, 9 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎNTR-UN ARTICOL CU MULT PREA LUNG ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 79, 9 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 72 — 75.

Eminescu comentează editorialul *Bucureşti,* 6/18 *priar 1881,* publicat în 6 — 7 aprilie 1881[1], cu care se ocupă şi în articolul precedent (v. *supra ,* p. 129 — 130).

,,România liberă" arată că vina nu era a ,,Timpului" că se oprea la asemenea probleme, ci a stărilor reale de lucruri[2]. Reproduce un fragment (,,Să amintim numai ... ar fi fost la guvern").

Poetul explică decăderea Spaniei prin prezenţa la conducerea sa a unor persoane ca Francisco Serranoy Dominguez, care nu se deosebeau de oamenii politici români. Programul naţional, ţine să precizeze, a fost al Adunării ad-hoc şi nu putea fi revendicat de un partid aflat la conducerea ţării.

[1] ROM, XXV (1881), 6 — 7., p. 313 — 314.
[2] RL, V (1881), nr. 1151, 10 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„D. DIMITRIE BRĂTIANU SOSEŞTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 80, 10 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Broşura lui Dimitrie C. Brătianu, *O datorie de conştiinţă către ţara mea,* se tipăreşte la Bucureşti în 1877 şi în ea se ocupă de atitudinea marilor puteri faţă de România, înainte de intrarea în războiul din 1877 — 1878. Dimitrie C. Brătianu (1818 — 1899) elogiază lupta eroică a muntenegrenilor împotriva turcilor, cum face şi

Eminescu în articolele sale din ,,Curierul de Iaşi", în 1876 — 1877. Să amintim, tot aici, şi de schimbul de scrisori dintre Eminescu şi Dimitrie C. Brătianu din 1871 (OPERE, IX, 98 — 99, 534 — 536).

Activitatea bisericii este circumscrisă de Eminescu la condiţiile social politice din vremea sa. Poetul deplînge amestecul ei în viaţa politică şi adopta o atitudine lipsită de deferenţă faţă de-înalţii prelaţi. Stă mărturie aprecierea sa că mitropolitul semna documentele prin punerea degetului.

,,România liberă" atrage atenţia asupra acestor opinii cu privire la biserică şi reproduce mai multe fragmente (,,Am observat... viitorul României"; ,,Dumitru Brătianu n-a inventat... Dimitrie Brătianu"; „Roşii au cuvînt . . . începutul sfîrşitului")[1].

Eminescu are în vedere, cînd vorbeşte de fiii lui C.A. Rosetti şi colegii lor, legăturile ce le aveau ca studenţi la Paris, cu cercurile anarhiste din Franţa. Asupra acestei probleme insistă în articolul [,, În *numărul său de la 6 iunie . . ."]* din 31 mai 1880 (OPERE, XI, 195 — 196).

Expresia din final: „departe griva de iepure'" este preluată din eseul lui Odobescu, *Pseudo cynegheticos,* pe care Eminescu îl prezintă în ,,Convorbiri literare'" în 1875 (OPERE, IX, 106 — 107, 537 — 538).

[1] RL, V (1881), nr. 1152, 11 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„RETRAGEREA D-LUI ION BRĂTIANU ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 81, 11 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu porneşte în comentariul său de la editorialul *Bucureşti,* 9/21 *priar 1881* publicat în „Românul" în 10 aprilie 1881[1]. Oficiosul guvernamental caută să justifice retragerea lui I.C. Brătianu de la guvern şi face şi o caracterizare a lui D. C. Brătianu, succesorul său la conducerea ţării.

Broşura lui Dimitrie C. Brătianu, O *datorie de conştiinţă către ţara mea,* din 1877 (v. *supra,* p. 132) era îndreptată, cum arată poetul, împotriva politicii externe a guvernului liberal. Disensiunile dintre cei doi fraţi se vor agrava ceva mai tîrziu.

,,România liberă" reţine opinia că ministeriatul lui Dimitrie C. Brătianu nu putea avea o existenţă lungă [2].

Opiniile lui Eminescu se vor confirma. Dimitrie C. Brătianu rămîne la cîrma ţării doar două luni (10 aprilie 1881 — 9 iunie 1881).

,,Românul" se ocupă de articolul lui Eminescu în două editoriale, *Bucureşti, 10/22 priar 1881*[3] şi *Bucureşti,* 15/27 *priar 1881*[4]*,* în care susţine că poetul recunoştea, fără voia sa, meritele guvernării liberale. Eminescu pledează însă, cum se desprinde şi din alte articole, pentru o politică ,,de stat" împotriva politicii de partid.

---

[1] ROM. XXV (1881), 10 apr., p. 325.

[2] RL, V (1881), nr. 1153, 12 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] ROM, XXV (1881), 11 apr., p. 329.

[4] *Idem,* 13 — 16 apr., p. 337.

[„ŞI IARĂŞI BAT LA POARTA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 82, 12 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 75 — 78.

Eminescu readuce în discuţie concepţia filozofică a lui Lao-Tzî expusă în cartea *Dao-de-tzin,* asupra căreia stăruie şi în alt editorial (OPERE, XI, 155 — 156).

Concepţia filozofului chinez nu joacă rolul ce se aştepta în viaţa omenirii.

[„A AŞTEPTA SĂ CULEGI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 83, 16 aprilie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura românească S.A.R., 1939, p. 79 — 80.

Eminescu se situează pe poziţia lui P.P. Carp (v. *supra,* p. 106 — 108), cînd susţine că partidele politice nu se gîndeau la o „organizare sănătoasă" a societăţii româneşti.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" ,,schiţează starea nesănătoasă" în care se găsea ,,ţara cu toate instituţiile ei"[1]. Reproduce un fragment („A aştepta să culegi . .. însă a rămas aceeaşi").

Oficiosul guvernamental critică opiniile lui Eminescu într-un editorial, *Bucureşti, 23 priar/5 florar 1881,* publicat în 24 — 25 aprilie 1881[2]. Va comenta aici şi articolul poetului, din 19 aprilie 1881 (v. *supra,* p. 140 — 142), Asupra articolului din 16 aprilie 1881 revine şi în alt editorial, *Bucureşti, 4/16 florar 1881,* din 5

mai 1881[3].

[1] RL, V (1881), nr. 1155, 17 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] ROM. XXV (1881), 24 — 25 apr., p. 365.
[3] *Idem,* 5 mai, p. 393.

[„LA ÎNTREBAREA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 83, 16 aprilie 1881, p. 2.

Meditaţiile politice, cum numeşte Eminescu ironic consideraţiile „Românului" privind retragerea lui I.C. Brătianu de la conducerea guvernului liberal, sînt cuprinse în editorialul *Bucureşti,* 11/23 *priar 1881* publicat în 12 aprilie 1881[1].

Eminescu trimite pentru extrasul din Descartes la *Meditationes de prima philosophia,* ediţia tipărită sub îngrijirea lui Marin Mersenne la Paris în 1641. Ediţia de bază este însă considerată cea tipărită de Descartes la Amsterdam în 1642. Poetul întocmeşte un text continuu din două fragmente din *Meditationes prima. De iis quae dubium revocari possunt* şi un fragment din *Meditatio II. De natura mentes humane: Quod ipsa sit notior quam corpus*[2].

Eminescu îl mai citează pe Descartes într-o scrisoare către I. Negruzzi din 4/16 mai 1871 şi în însemnările din manuscrisele sale (11, p. 309, 438,).

[1] ROM, XXV (1881), 12 aprilie, p. 333.
[2] *(Euvres de Descartes.* Publièes par Charles Adam & Paul Tannery. *Meditationes de prima philosophia.* VII, Paris, Lèopold Cerf imprimeur-editeur, 1904, p. 18, 21, 24 — 25.

[„ PENTRU CE S-A RETRAS ..."]

Se publică, în „Timpul", VI, nr. 84, 17 aprilie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939. p. 83 — 89.

Eminescu exploatează explicaţia ce-o dă oficiosul guvernamental în editorialul *Bucureşti, 11/23 priar 1881,* cu privire la retragerea lui I.C. Brătianu[1]. Se impune atenţiei analiza strînsă a argumentelor invocate de oficiosul guvernului liberal.

,,România liberă" împărtăşeşte opiniile ,,Timpului" cu privire la retragerea lui I.C. Brătianu de la guvern[2]. Reproduce mai multe fragmente (,,Nu le-a dat oare ... toate dorinţele"; ,,Încă o dată ... partidului său"; ,,înţelegem că acest. . . în numele liberalismului").

Eminescu preia şi aici teze ale adversarilor politici pe care le foloseşte ca argumente în susţinerea opiniilor sale.

[1] ROM, XXV (1881), 12 apr.. p. 333.
[2] RL, V (1881), nr. 1156, 18 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

REVOLUŢIONARII

Se publică în „Timpul", VI, nr. 84, 17 aprilie 1881, p. 2.

Imperiul ţarist punea activitatea nihiliştilor în legătură cu Internaţionala I, întemeiată de Karl Marx în 1864. Se ştie însă că fondatorul acestei asociaţii muncitoreşti ducea o luptă susţinută împotriva proudhonismului şi a altor grupări anarhiste din mişcarea socialistă internaţională.

[,,«CUGETAŢI, NE ZICE» ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 85, 19 aprilie "1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 89 — 95.

Cuvîntarea lui I.C. Brătianu, la care se referă Eminescu, este comentată de ,,Binele public" în editorialul *Bucureşti, 15 aprilie,* publicat în 16 aprilie 1881[1]. Oficiosul guvernamental se ocupă de retragerea lui I.C. Brătianu, tot într-un editorial, *Bucureşti,* 16/28 *priar 1881,* publicat în 17 aprilie 1881[2].

Eminescu expune şi aici teza sa potrivit căreia în ţara noastră nu se realiza o emancipare reală a claselor muncitoare cîtă vreme nu li se asigurau şi condiţiile necesare să se poată folosi de ea.

,,România liberă" insistă asupra explicaţiilor cu privire la retragerea lui I.C. Brătianu[3].

Oficiosul guvernamental arată, în răspunsul său din editorialul *Bucureşti, 23 priar/5 florar,* publicat în 25 aprilie 1881[4], că redactorii de la ,,Timpul" erau ,,reprezentanţii fatalelor momîi ale epocii decadenţei României". Eminescu examina însă viaţa politică din ţară din perspectiva intereselor generale ale poporului şi nu ale unui partid de guvernămînt. Stă mărturie şi avertismentul ce-l adresează monarhiei să uzeze de prerogativele sale împotriva practicilor partidelor politice.

---

[1] BP, III (1881), nr. 107, 15 — 16 apr.. p. 1

[2] ROM, XXV (1881), 17 apr., p. 341.

[3] RL, V (1881), nr. 1158, 21 apr., p. 3.

[4] ROM, XXV (1881), 24 — 25 apr.. p. 365.

BISMARCK CA SOCIALIST

Se publică în „Timpul", VI, nr. 85, 19 aprilie 1881, p. 2.

Eminescu găsea în comentariile ziarului din Augsburg pe marginea ,,expectoraţiunilor parlamentare" ale lui Bismarck o confirmare a tezei sale cu privire la raporturile sociale şi ireversibilitatea procesului istoric. Aici stă explicaţia de ce extrage numai acest fragment din publicaţia germană.

[„ABSTRACŢIE FĂCÎND ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 86. 20 — 21 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 95 — 98.

Eminescu se ocupă de „majoritatea" liberală spre a demonstra că prin plecarea lui I.C. Brătianu de la guvern nu se schimba situaţia din ţară.

,,România liberă" împărtăşea acelaşi punct de vedere[1]. Reproduce două fragmente (,,Ici vedem pe

unul... ţara pe mînă"; ,,Noi vedem ... putinţă în România").

Poetul are în vedere editorialul *Bucureşti, 15/27 priar* publicat în ,,Românul" în 13 — 16 aprilie 1881[2], în care se folosesc ,,fraze bisericoase a la Cromwell", pentru a îndepărta atenţia de la stările de lucruri din ţară.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1159, 22 apr., p. 1 *(Arena ziarelor).*

[2] ROM. XXV (1881), 13 — 16 apr., p. 337.

[„APROAPE TOATE ZIARELE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 87, 22 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu analizează cauzele retragerii lui I.C. Brătianu din fruntea guvernului liberal şi găsea că înlocuirea lui cu D. Brătianu nu reprezenta decît ,,un paliativ iluzoriu". Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor va confirma această apreciere a sa.

,,România liberă" împărtăşeşte opinia, după care retragerea lui I.C. Brătianu de la guvern nu era decît un joc de culise [1].

Poetul caracterizează lupta politică din vremea sa, o luptă între personalităţi pentru ocuparea de poziţii în ierarhia socială şi deplînge faptul că opinia publică nu reprezenta o forţă reală în viaţa politică a ţării.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1160, 23 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

["SE PARE CUMCĂ TUTULOR PARVENIŢILOR ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 88, 23 aprilie 1881, p. 1.

Notă de subsol la editorialul din acest număr *[,,Am dat ieri cîteva notiţe ...*"] în care se prezintă programul festivităţilor de la 10 mai 1881. Nota se referă la ultimul punct: ,,Dd. prefecţi vor primi felicitările cetăţenilor şi ale autorităţilor".

Programul nu prevedea, cum remarcă Eminescu, şi prezenţa presei.

[„CEEA CE LI SE PARE CURIOS ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 88, 23 aprilie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 99 — 101.

Dizolvarea Corpurilor legiuitoare este comentată de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 16/28 priar 1881,* publicat în 17 aprilie 1881[1].

Eminescu ilustrează şi aici cu date cunoscute din articolele anterioare inconsecvenţa guvernului liberal în politica externă şi internă a ţării.

---

[1] ROM, XXV (1881), 17 apr., p. 343.

[„ZILELE DIN URMĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul". VI, nr. 89, 24 — 25 aprilie 1881, p. 1.

Situaţia din Rusia este prezentată de ziarul ,,Le Nord", care apărea la Bruxelles. Dezminţirile foii semioficiale sînt interpretate de poet ca o confirmare a situaţiei din Imperiul ţarist.

Stările de lucru din Rusia stau în atenţia lui Eminescu şi în însemnările sale din manuscrise (OPERE, IX, 470, 800).

[„ASUPRA SCANDALULUI PETRECUT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 89, 24 — 25 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu revine la activitatea politică a ,,studenţilor" români desfăşurată, în Franţa (v. *supra,* p. 112 — 113). Îi reaminteşte pe fiii lui C.A. Rosetti, Radovici şi Calligari. Activitatea lor este interpretată de poet ca o acţiune interesată să fie remarcaţi pentru punerea în posturi importante la întoarcerea în ţară. Această apreciere va fi confirmată de orientarea lor politică de mai tîrziu.

[„A DISCUTA CU IGNORANŢA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 90, 26 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 102 — 106.

Eminescu răspunde ,,Românului" care critică, în editorialul *Bucureşti,* 23 *priar* /5 *florar 1881,* articolele sale din 16 şi 19 aprilie 1881 (v. *supra,* p. 135 — 136, 140 — 142). Poetul laudă vechea administraţie, cum face şi în articolele din ,,Curierul de Iaşi", pentru faptul că era ieftină şi nu constituia o povară pentru ţară.

Poetul exagera, fireşte, cînd susţinea că nu exista un conflict între aristocraţia prin naştere şi cea intelectuală.

---

[1] ROM, XXV (1881), 24 — 25 apr., p. 365.

[„ÎNTÎMPLAREA A VOIT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 91, 27 — 28 aprilie 1881, p. 1 — 2. Al treila editorial.

Situaţia românilor din sudul Dunării este comentată într-un articol al lui Tuliu G. Tacit, *Românii din Macedonia,* publicat în ,,Binele public" în 3 aprilie 1881[1] şi într-un alt articol, *Românii din Epiro Tesalia,* din 22 aprilie 1881 [2]. Poetul găseşte necesar să sublinieze că această problemă preocupa pe toţi românii, indiferent de apartenenţa lor la partidele politice.

,,România liberă" remarcă interesul ce-l arată ,,Timpul" învăţămîntului românilor macedoneni[3]. Reproduce un fragment (,,Stînd d. N. Creţulescu . . . amînîndu-se soluţiunea").

Mişcarea culturală a românilor din afara graniţelor stă în atenţia lui Eminescu şi în perioada gazetăriei ieşene (OPERE, IX, 145 — 146, 246).

_____

[1] BP, III (1881), nr. 98, 3 apr., p. 1 — 2.

[2] *Idem,* nr. 111, 22 apr., p. 3.

[3] RL, V (1881), nr. 1164, 29 apr., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„DE DOUĂ ORI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 92, 29 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la o corespondenţă din Bîrlad în care se relatează despre alegerea lui Iorgu Radu în colegiul I electoral de Tutova. Senatorul se alege, pentru a treia oară, cu o mare majoritate de voturi. Corespondenţa cuprinde informaţii privind legalitatea alegerii.

Eminescu se referă aici, pentru prima dată în proza sa politică, la Karl Marx şi-i pune activitatea în legătură cu Internaţionala I pe care o întemeiază în 1864. Poetul nu dispunea însă de toate elementele să facă distincţie între socialismul ştiinţific, socialismul utopic şi orientările anarhiste din mişcarea muncitorească internaţională. Se pronunţă împotriva *lor de plano* şi le asociază practicile demagogiei româneşti.

[„O ŞTIRE DE CEA MAI MARE IMPORTANŢĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 93, 30 aprilie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu stabileşte un paralelism interesant între consecinţele demagogiei liberale din ţara noastră şi cea din Bulgaria. ,,Românul" reproduce cea mai mare parte a editorialului şi susţine că poetul spera în venirea Partidului conservator la conducerea ţării[1].

,,România liberă" atrage atenţia asupra articolului[2], fără însă să reproducă din el, cum procedează în alte împrejurări.

Elementele declasate sînt numite şi aici ,,existenţe catilinare", cum face şi în alte articole.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 4 — 5 mai, p. 393.

[2] RL, V (1881), nr. 1166, 1 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„CITITORII ÎŞI VOR FI ADUCÎND AMINTE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 94, 1 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Şedinţa Adunării deputaţilor, în care Dimitrie Brătianu prezintă programul noului guvern liberal, se ţine în 27 aprilie 1881[1]. Cuvîntările oamenilor politici stau permanent în atenţia lui Eminescu, cum se poate vedea încă din articolele sale din foaia ieşeană.

Cuvîntarea lui D Brătianu îi serveşte lui Eminescu ca pretext în schiţarea portretului intelectual al omului de stat din acei ani. Consideraţii interesante face poetul şi în legătură cu stilul cuvîntărilor politice. Miron Costin se dovedea superior oamenilor politici prin concordanţa între sentimente şi modul de expunere în scrisul său.

Eminescu va cita, de aici înainte, în mai multe rînduri, aceste pasaje din discursul lui D. Brătianu ca o

recunoaştere oficială a stărilor de lucruri din guvernarea liberală.

[1] MO (1881). nr. 21, 28 apr./10 mai, p. 685 — 698.

ASASINII LUI ABDUL AZIZ

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 94, 1 mai 1881, p. 2.

Sultanul Abdul Aziz este detronat de Murad al V-lea în mai 1876 şi asasinat, în aceeaşi lună, în împrejurări rămase necunoscute.

Evenimentele de la Constantinopol sînt comentate de Eminescu în mai multe articole publicate în „Curierul de Iaşi" în mai-august 1876 (OPERE, IX, 114, 115, 123, 127).

[„CRIZA POLITICĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 95. 2 — 3 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„NOUL MINISTERIU REGAL ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 96, 4 — 5, mai 1881, p. 1.

Prezentare introductivă la un articol, *Asupra broşurei ,,Germania, România şi principele Carol de Hohenzollern",* în care se critică lucrarea lui D.A. Sturdza, *Deutschland, Rumanien und Furst Karl von Hohenzollern,* publicată cu pseudonimul Erdmann von Hahn în ziarul ,,Politik" din Praga şi tipărită în volum, tot acolo, în 1875.

Eminescu reproduce articolul spre a demonstra versatilitatea membrilor marcanţi ai Partidului liberal în orientarea lor politică.

[„SĂ DISCUTĂM CU «ROMÂNUL» ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 97, 6 mai 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand *&C.C.* Săvoiu, 1891, p. 77 — 80.

Eminescu răspunde „Românului " care critica în editorialul *Bucureşti, 4/16 florar 1881* din 5 mai 1881[1] articolele sale publicate în 16 şi 30 aprilie 1881 (v. *supra,* p. 135 — 136, 153 — 155). Poetul argumentează, cu o bogată exemplificare, rolul claselor sociale în societatea umană şi ireversibilitatea dezvoltării istorice. ,,Oricine va voi să definească marele mister al existenţei — scrie Eminescu — va vedea că el consistă în împrospătarea continuă a fondului şi păstrarea formelor. Forme vechi dar spirit pururea nou". Eminescu pune în discuţie problema raportului dintre tradiţie şi inovaţie.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" răspunde „într-un mod zdrobitor bătrînului organ al demagogiei de la putere"[2]. Reproduce un fragment (,,E îndeajuns daca . . . foarte mult").

Eminescu invocă pentru a doua oară numele lui Karl Marx în articolele sale politice. Este o mărturie

incontestabilă că urmărea activitatea sa şi a ,,internaţionalei roşie".

[1] ROM, XXV (1881), 4 — 5 mai, p. 393.
[2] RL, V (1881), nr. 1171, 7 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[«JOURNAL D'ORIENT» DIN VIENA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 98, 7 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Corespondenţa din Bucureşti face speculaţii în legătură cu retragerea lui I. C. Brătianu de la guvern şi Eminescu reproduce sub cea mai strictă rezervă asemenea informaţii.

[„CONFERENŢELE ELECTORALE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 98, 7 mai 1881, p. 1.

Conferinţa electorală a românilor din Transilvania şi Ungaria îşi ţine lucrările la Sibiu între 30 aprilie/ 12 mai şi 2/14 mai 1881. Cuvîntarea de deschidere o rosteşte Nicolae Popea, care salută pe cei 157 de delegaţi la conferinţă şi insistă asupra importanţei ei pentru viitoarea orientare a românilor din Imperiul austro-ungar în

---

lupta politică. ,,Telegraful român" publică, sub titlul *Conferenţa generală a reprezentanţelor alegătorilor români,* ordinea de zi, dări de aseamă despre şedinţe cuvîntările ţinute în cadrul lor[1] .

Viaţa politică a românilor din Imperiul austro-ungar stă în atenţia lui Eminescu încă din primele articole, pe care le publică în „Federaţiunea" în 1870 (OPERE, IX, 88 — 97). Poetul îşi dă seama de importanţa conferinţei de la Sibiu şi prefaţează cu articolul său cuvîntarea lui G. Bariţiu, pe care o reproduce din ,,Telegraful român", ziarul sibian. G. Bariţiu insistă în cuvîntarea sa asupra împărţirii arbitrare a cercurilor electorale. ,,Această anomalie nu se poate explica — spune el — nici prin sărăcia locuitorilor, prin urmare nici din tabelele de contribuţiuni din cens, ci numai din litera legei electorale aşa precum a fost ea improvizată în a. 1848 şi aşa cum nu s-a modificat în a. 1874 prin Dieta Ungariei, la care s-au adaos şi măestrita împărţire a teritoriului ţărei în cercuri electrorale aşa ca vechile clase privilegiate să se bucure şi pe viitor de privilegie şi să predomine ca şi mai înainte".
Eminescu reproduce în continuare, după *Telegrama ,,Gazetei Transilvaniei"* din 2/14 mai 1881[2] concluziile conferinţei de la Sibiu şi le însoţeşte cu prezentarea introductivă, în care subliniază, importanţa lor.

Conferinţa naţională de la Sibiu din 1881 hotărăşte unificarea celor două partide ale românilor din Transilvania, Banat şi Ungaria — Partidul naţional al românilor din Banat şi Ungaria şi Partidul naţional din Transilvania, întemeiate, amîndouă, în 1869 şi pune bazele Partidului naţional român.

Conferinţa adoptă, ca tactică de luptă pentru românii din Transilvania „rezistenţa pasivă" prin care se înţelegea neparticiparea la viaţa politică. Conferinţa lasă românilor din Banat şi Ungaria libertatea să participe la viaţa politică întrucît acolo se aplica altă lege electorală.

Conferinţa adoptă *Programa partidei naţionale române din Transilvania şi Ungaria* în 9 puncte: recîştigarea autonomiei Transilvaniei, folosirea limbii române ca limbă oficială şi funcţionari români, revizuirea legii naţionalităţilor, lupta împotriva asupririi naţionale şi a politicii de deznaţionalizare, deplina libertate pentru dezvoltarea învăţămîntului românesc, dreptul de vot şi chiar vot universal. La ultimul punct se preciza că ,,se va ţine cont de interesele şi bunăstarea poporului preste tot". *Programa* mai menţiona că problema dualismului nefiind la ordinea zilei, îşi propunea să se ocupe de ea la timpul potrivit[3]. ,,Telegraful român" scria însă în editorialul *Sibiu,* 29 *aprilie,* în care anunţa deschiderea conferinţei, că dualismul era

ameninţat de conflictul dintre Austria şi Ungaria, şi invita participanţii la lucrările ei să judece situaţia în perspectiva luptei naţionale[4].

Conferinţa alege şi un comitet electoral format din George Bariţiu, Partenie Cosma, Diamandi Manole, Ioan Raţiu, Visarion Roman, Anania Trombiţaşu, Nicolae Popea, George Popa, şi George Secula, care să întocmească un *Memorand* privind situaţia românilor din Imperiul austro-ungar şi căruia să-i facă o cît mai largă publicitate.

Înfiinţarea Partidului naţional român marca, cum credea şi Eminescu, un pas important; în lupta politică a românilor din Imperiul austro-ungar. Dar întocmirea *Memorandului* se va amîna încă un deceniu (42, p. 379 — 395).

---

[1] TELR, XXI (1881), nr. 50, 30 apr., p. 199, nr. 51, 2 mai, p. 202, nr. 52, 5 mai, p. 204, nr. 54, 9 mai, p. 213 — 215. nr. 55, 12 mai, p. 117 — 119, nr. 56, 14 mai, p. 221 — 222, nr. 57, 16 mai, p. 225 — 226, nr. 58, 19 mai, p. 229 — 230, nr. 59, 21 mai, p. 233 — 234.

[2] GT, XLIV (1881), nr. 51, 2/14 , mai, p. 1.

[3] TELR, XXIX (1881), nr. 64, 4 iun., p. 253.

[4] *Idem,* nr. 50, 30 apr., p. l.

[,,NU VOM DISCUTA CU «ROMÂNUL» PRINCIPII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 99, 8 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R,, 1939, p. 120 — 124,

Eminescu continuă polemica cu "Românul" cu privire la istoricitatea claselor sociale. Poetul îşi manifestă îngrijorarea pentru scăderea ,,populaţiei producătoare". Aminteşte în acest sens de un raport al prefectului A. Vidraşcu, la care se referă şi în alt articol (v. *supra,* p. 76 — 77) şi de constatările lui P.S. Aurelian din lucrarea *Ţara noastră,* tipărită pînă la acea dată, în două ediţii.

Eminescu se pronunţă, fără echivoc, asupra imposibilităţii „refacerii" vechilor clase sociale.

,,România liberă" împărtăşeşte opinia după care situaţia în care se găsea ţara era ,,o consecinţă aspră dar logică" a demagogiei liberale[1]. Reproduce un fragment (,,Dar care e originea ... ori unde pofteşte"). ,,L"Independance roumaine" remarcă faptul că ziarul invocă autoritatea lui Machiavelli în consideraţiile sale generale[2].

Poetul examinează consecinţele transformării României în colonie a Europei apusene şi atrage atenţia asupra primejdiei care ameninţa însăşi fiinţa naţională a poporului român.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1173, 9 mai 1881, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-l, V (1881), nr. 1105, 9/21 mai, p. 2 *(Les journaux roumains).*

[„F. KANITZ, SCRIITOR ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 100, 9 mai 1881, p. 1. Al II-lea editorial. Se reproduce în ,,Românul", XXV, 14 mai 1881, p. 424 — 425; „Telegraful român", XXIX. nr. 58, 19 mai 1881, p. 231.

Studiul lui Felix Philipp Kanitz, *Die Macedo-Walachen,* se publică în ,,Algemeine Zeitung" în 28 aprilie/10 mai 1881[1].

"România liberă", ,,Binele public" şi ,,Gazeta Transilvaniei" dau, în altă traducere, fragmente pe care le

însoţesc cu comentarii[2].

Eminescu pune la contribuţie lucrările lui F.P. Kanitz (1829 — 1904) şi în articolele publicate în ,,Curierul de Iaşi" în 1876 — 1877 (OPERE, IX. 656, 760).

---

[1] AAZ, (1881), nr. 130, [28 apr.] 10 mai, p. 1899 — 1900. Se publică în suplimentul ziarului „Beilage zur « Allgemeine Zeitung »".

[2] RL, V (1881), nr. 1169, 5 mai. p. 2; BP, III (1881), nr. 122, 7 mai, p. 2; GT, XLIV (1881), nr. 55, 12/24 mai, p. 3.

[„ERA UN OBICEI ÎNAINTE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 101, 10 mai 1881 p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 117 — 119.

Eminescu operează o separare între partea decorativă a vieţii politice din ţara noastră după 1859 şi stările reale de lucruri. Aspectele cele mai semnificative i se păreau a fi limitarea prerogativelor Domnitorului şi descreşterea populaţiei. Prerogativele Domnitorului se restrîngeau în favoarea *demosului.* Spre a ilustra această teză invocă lucrarea lui Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor,* tradusă din limba latină de Nicolae Costin şi care se păstra în manuscris[1].

Situaţia economică precară a ţării este ilustrată pe bază de cifre statistice, extrase din tratatul lui P. S. Aurelian, *Ţara noastră,* tipărit în a doua ediţie în 1880[2].

,,România liberă" scrie că Eminescu prezenta creşterea birurilor şi descreşterea populaţiei ca „două adevărate nefericiri pentru ţară"[3]. Reproduce un fragment (,,Am voi în adevăr ... mai mare").

Eminescu are pe masa de lucru, cum se desprinde şi de aici, vechile texte româneşti din care îşi extrage exemple şi consultă tratatele ştiinţifice recente din diferite domenii.

---

[1] Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*. Traducere din limba latină de Nicolae Costin. Ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. XVLI — LIV.

[2] P.S. Aurelian, *Ţara noastră,* Schiţe economice. Ediţiunea a doua revăzută şi adaosă, Bucureşti. Tipografia Academiei române, 1880, p. 306 — 307.

[3] RL, V (1881),nr. 1175, 11 — 12 mai. p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„DUPĂ CUM SE VEDE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 102, 13 mai 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 12 mai 1881,* p. 1.

Prezentare introductivă la studiul lui A. Degre, *Inamovibilitatea magistraturei,* publicat în ,,Dreptul"[1] şi reprodus de Eminescu în două, numere[2]. Studiul se întemeiază, cum precizează şi poetul, pe tratatele celor mai mari jurişti ai Europei. ,,Oamenii de stat populari — scrie A. Degre — dar fără nici o autoritate morală iubesc pe judecătorii populari, dar ignoranţi". Aluzia la C.A. Rosetti este evidentă.

Eminescu semnalează transformarea liberalismului românesc în demagogie şi la nivelul instituţiilor de stat.

---

[1] DREPTUL, X (1881), nr. 35, 2 apr., p. 277 — 281, nr. 39, 23 apr., p. 309 — 314, nr. 43, 7 mai, p. 341 — 343.

[2] T, VI (1881), nr. 102, 13 mai, p. 1 — 3, nr. 104, 15 mai, p. 1 — 3.

[„RÎURILE MOLDOVEI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 102, 13 mai 1881, p. 1.

Nota introductivă la poezia lui V. Alecsandri 10 *Mai 1881. cu* care deschide acest număr al ziarului bucureştean.

Eminescu reproduce în numărul anterior poezia sa, *Scrisoarea III,* publicată în ,,Convorbiri literare", revista ieşeană[1].

Poezia lui V. Alecsandri este reprodusă din ,,Timpul" în ,,Gazeta Transilvaniei" [2,] foaia braşoveană şi ,,Observatoriul" [3], foaia sibiană.

Textul poeziei lui Alecsandri se păstrează în manuscrisele eminesciene (**2255**, **348** — **349**).

Poeziile sînt ilustrative şi pentru atitudinea celor doi poeţi faţă de serbările încoronării.

_____

[1] CL, XV (1881), nr. 2, 1 mai, p. 56 — 60.

[2] GT, XLIV (1881), nr. 60, 7/29 mai. p. 3.

[3] OBS, IV (1881), nr. 41, 20 mai/1 iun., p. 163.

[„«L'INDEPENDANCE ROUMAINE» NE CAUTĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 103, 14 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Polemica lui Eminescu cu ziarul francez are ca punct de plecare o corespondenţă din Bucureşti, *,,Journal d'Orient"* din Viena, reprodusă în ,,Timpul" în 7 mai 1881, şi în care se comentează, retragerea lui I.C. Brătianu din fruntea guvernului liberal. Lăsa "îndealtmintrelea corespondentului — ţine să precizeze poetul — responsabilitatea cuprinsului lor"[1]. Deşi face această precizare, ,,L'Indépendance roumaine" învinuieşte ziarul conservator, în articolul M. *Démètre Brătianu,* publicat în 9/21 mai 1881, că pierduse ocazia să-şi manifeste obiectivitatea faţă de politica internă a Partidului liberal. ,,Le « Timpul » a perdu une belle occasion — scrie ziarul francez — de faire preuve d'impartialité ce qui ne l'engageait pas beaucoup" [2].

Eminescu reia în răspunsul său teza expusă şi în alte articole ale sale după care membrii marcanţi ai Partidului liberal susţineau monarhia după ce se declarară republicani şi desfăşurară activitate politică susţinută în această direcţie. De fapt republicanismul pe care îl combate Eminescu reprezenta, în opinia sa, liberalismul românesc, a cărui trăsătură dominantă o constituia demagogia.

,,România liberă" remarcă editorialul şi reproduce un fragment (,,Dar, în genere ... republice române")[3].

Opiniile lui Eminescu cu privire la orientarea politică a ziarului ,,L'Independance roumaine" sînt respinse de Gr. Ventura în articolul *Une explication necessairé,* publicat în 16/28 mai 1881. ,,Or L'Independance roumaine » — scrie Gr. Ventura — ne demande rien aux libéraux, rien aux conservateurs" [4].

,,România liberă" consemnează răspunsul ziarului francez, fără să facă aprecieri asupra sa[5].

După ziarul francez, critică articolul lui Eminescu şi ,,Românul", în editorialul *Bucureşti, 15/27 florar 1881,* publicat în 16 mai 1881. Oficiosul liberal deplînge poziţia ,,Timpului" faţă de monarhie, pe care o prezintă ca o trădare a intereselor naţionale. "Adesea avurăm durerea de-a constata — scrie „Românul" — că partidele la noi sînt atît de lipsite de principii şi de simţeminte naţionale încît ele denigră nu numai pe bărbaţii cei mai buni dară pe însăşi naţiunea lor" [6] .

Polemica lui Eminescu cu ,,L'Independance roumaine" demonstrează că nimic nu irita mai mult cercurile guvernamentale decît insistenţa poetului în denunţarea versatilităţii liberalilor în orientarea politică.

_____

[1] T, VI (1881), nr. 98, 7 mai, p. 1.
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1105. 9/21 mai, p. 1.
[3] RL, V (1881), nr. 1178, 15 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] INDR-1, V (1881), nr. 1109, 16/28 mai, p. 1.
[5] RL, V (1881), nr. 1180, 17 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[6] ROM, XXV (1881), 16 mai, p. 431.

[„MIŞCAREA ANTISEMITICĂ ÎN RUSIA..."]

Se publică în "Timpul", VI, nr. 104, 15 mai 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 14 mai 1881.*

Persecuţiile împotriva evreilor în imperiile vecine sînt caracterizate de Eminescu „violenţe excesive" şi ele explicau emigrarea lor în ţări ospitaliere, ca a noastră. Măsurile preconizate în chestiunea acestui fenomen social de proporţii îşi aveau explicaţia lor. Ţara noastră nu putea oferi tuturor emigranţilor condiţii de viaţă în care să-şi cîştige existenţa prin practicarea unor îndeletniciri utile lor şi societăţii.

Editorialul este comentat de ,,L'Independance roumaine", care reproduce cea mai mare parte în revista presei româneşti[1].

Eminescu se situa în privinţa imigrărilor pe poziţia ,,Fraternităţii", unul din ziarele comunităţii evreieşti din ţara noastră (v. *supra, p.* 380 — 381).

---

[1] INDR-1, V (1881). nr. 1109, 16/28 mai, p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„TRĂIM ÎNTR-O ŢARĂ CIUDATĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 105, 16 mai 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Opiniile lui C.A. Rosetti cu privire la armata permanentă sînt expuse în cuvîntarea sa ţinută în Adunarea deputaţilor în 28 aprilie 1881 şi publicată în ,,Monitorul oficial al României" în 29 aprilie/11 mai 1881[1]. Poetul era bine informat, cum se desprinde şi din alte articole ale sale, asupra participării armatei române la războiul de independenţă.

,,L'Independance roumaine" comentează editorialul şi insistă asupra faptului că ministrul de război nu a protestat împotriva insultelor aduse armatei române [2]. Reproduce mai multe fragmente în traducere franceză.

Dictonul *,,Calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose"* aparţine lui Beaumarchais.

Eminescu apăra interesele generale ale poporului şi de pe această poziţie condamnă şi acţiunile nechibzuite ale oamenilor politici, care aduceau prejudicii prestigiului ţării în străinătate.

---

[1] MO, (1881), nr. 22, 29 apr./11 mai, p. 727 — 740.
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1110, 17/29 mai, p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„PARE-NI-SE C-AM FOST PROROCI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 106, 17 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu se pronunţă împotriva eligibilităţii magistraturii pe motiv că se dădea mînă liberă partidelor politice să intervină în activitatea ei. Poetul se pronunţă şi împotriva sufragiului universal cîtă vreme nu se

ridica nivelul cultural al corpului electoral. Altfel pîndea primejdia ca acesta să devină o clientelă a partidelor politice. Temerile poetului se vor confirma nu peste multă vreme.

Eminescu critică şi opoziţia, cu alte cuvinte Partidul conservator, pentru disensiunile din sînul său, care îl făceau incapabil de orice iniţiativă în viaţa politică. Acuzaţii de-o asemenea gravitate nu aduc Partidului conservator nici cei mai mari adversari ai săi. Eminescu cere, de pe această poziţie, ,,un parlament onest" şi ,,un guvern onest", să apere ,,interesele populaţiei autohtone" împotriva exploatării coloniale la care era supusă ţara noastră.

[„CÎND REPRODUSESEM ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 107, 18 — 19 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu aminteşte polemica sa cu „L'Independance roumaine" (v. *supra,* p. 171 — 172) şi insistă asupra antagonismului dintre I.C, Brătianu şi D. Brătianu în privinţa orientării lor în politica externă.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" nu punea nici un temei pe politica lui I. C. Brătianu şi D. Brătianu şi nici pe ,,demonstraţiile de stradă" [1]. Reproduce un fragment („Afară de asta . . . sub Vogoridi"). „L'Independance roumaine" arată că ziarul denunţă jocul de culise[2]. Reproduce două fragmente în traducere franceză.

Poetul nu se înşela, cum spune singur, în aprecierea unor situaţii politice.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1182, 20 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1112, 20 mai/1 iun., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„CÎND AM DAT SEAMA ..."]

Se publică în "Timpul", VI, nr. 107, 18 — 19 mai 1881, p. 1.

Prezentare introductivă la raportul lui Vincenţiu Babeş, făcut la conferinţa naţională din Sibiu din 1881, în numele Comisiei de 30. Raportul se publică cu titlul *Cuvîntarea lui V. Babeşiu, raportor al Comisiunii de 30 rostită în Conferinţa electorală din Sibiu în* 2/14 *mai 1881* şi Eminescu îl reproduce din ,,Telegraful român" din Sibiu [1].

Raportul examinează situaţia social-politică a românilor din Imperiul austro-ungar şi se pronunţă pentru înfiinţarea Partidului naţional român, adoptarea ,,rezistenţei pasive" şi întocmirea unui program pe baza căruia să se ducă lupta politică.

Raportul supune dezbaterii conferinţei problemele fundamentale şi stă la baza hotărîrilor pe care le ia (v. *supra,* p. 551). „Gazeta Transilvaniei" îl caracterizează „excelentă motivare"[2]. Să mai notăm că V. Babeş rosteşte în numele Comisiei de 30 şi o cuvîntare finală[3].

Eminescu reproduce integral raportul lui V. Babeş însă face rezerve asupra unui pasaj în care se aduc laude guvernului liberal. Pasajul respectiv îl însoţeşte cu două note, în care apare şi mai explicită poziţia sa.

---

[1] TELR, XXIX (1881), nr. 54, 9 mai, p. 213 — 215.

[2] GT, XLIV (1881), nr. 51, 2/14 mai, p. 1.

[3] TELR, XXIV (1881), nr. 55, 12 mai, p. 217 — 219.

[„AŞA ESTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 107, 18 — 19 mai 1881, p. 3.

Eminescu face rezerve în prezentarea Raportului lui V. Babeş asupra pasajului în care vorbeşte despre partidele politice din România. Transcriem acest fragment din raportul său şi marcăm cu asterisc, cum este şi în text, locurile la care trimit cele două note.

,,Să vă aduc un exemplu eclatant de vecinul stat, din România. Era pe la începutul deceniului 1870 cînd guvernul d-lui Lascăr Catargiu ocrotea ţara. D-voastră ştiţi că acolo alegătorii toţi sînt români, că au o constituţiune şi o lege electorală din cele mai liberale din Europa; şi aceea ştie toată lumea, că cei mai iluştri patrioţi în acea ţară sînt: Ion Brătianu şi Constantin Rosetti. Ei bine, aduceţi-vă aminte, că aceşti iluştri patrioţi şi bărbaţi de stat — pe acel timp în ţara întreagă nu găsiră colegiu electoral, care să-i poată alege în cameră*. Se ridicară apoi cîţiva ani mai tîrziu, grei nouri, grele pericole pe orizontul ţărei, şi Domnitorul Carol, pururea ager la vedere, de loc recunosc că nu despoţii şi reacţionarii şi falsificatorii drepturilor poporului — sînt bărbaţii care să ştie înfrunta aceste greutăţi şi a salva existenţa şi onoarea ţărei. M. Sa cheamă deci pe Brătianu la sine şi-l provoacă — să intre în acţiune. Căci necesitatea este mare şi urgentă. Dar Brătianu-i răspunse adevărul că nu-i este posibil, căci alegerile nu sînt libere. În etern memorabile vorbe vor rămînea cuvintele ce rosti ca de scurt răspuns înţeleptul şi patrioticul Domnitor: « Voieşte şi voi face ca alegerile să fie libere». "Urmările sînt cunoscute. Alegerile se făcură libere, Brătianu şi partida naţională veni la putere **. Armata română trecu Dunărea şi se acoperi de glorie".

Eminescu justifica, apologia guvernului liberal prin necunoaşterea stărilor de lucruri din România. De aici şi tonul ponderat din notele sale.

[„«THE TIMES» ŞI «TIMPUL», IATĂ TEMA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 108, 20 mai 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 124 — 128.

Orientarea politică a Partidului conservator englez şi a Partidului conservator din ţara noastră este comentată de „Românul" într-un editorial, *Bucureşti, 18/30 florar 1881,* pe bază de extrase din organele lor de presă. ,,Aceste apreţuiri şi sfaturi ale « Timpului » din Londra — scrie ,,Românul" — ne dau dreptul să zicem celor de la Timpul» din Bucureşti, că bine ar fi, cînd vorbesc de patria lor şi emit idei despre organizarea noului Regat să nu se mai expuie de-a li se putea zice de către naţiune; « Aruncaţi-vă zgura în gunoaiele trecutului ca să puteţi luci în lucrările viitorului »"[1]. Eminescu găseşte că optica cu care înfăţişa ziarul englez viaţa politică era foarte departe de realităţile din ţara noastră. Pornind de aici, Eminescu îşi reafirmă punctul de vedere după care ţara era reprezentată numai de clasele sociale care produceau mai mult decît consumau. Aceasta este, de altfel, una din tezele fundamentale ale publicisticii eminesciene.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" răspunde lui C.A. Rosetti, ,,marele şah" al Partidului liberal, şi ilustrează cu date concrete decăderea meseriaşilor şi a ţărănimii[2]. Reproduce un fragment (,,Pentru patru din cinci părţi . . . merge de minune"). ,,L'Independance roumaine" considera că tabloul ţării noastre reprezenta o negaţiune absolută[3].

Oficiosul liberal răspunde în editorialul *Bucureşti, 20 florar/2 cireşar 1881,* în care reproduce fragmente din articolul lui Eminescu şi le prezintă ca dovezi ale poziţiei sale antipatriotice. ,,Atîta e de-ajuns pentru astăzi — scrie ,,Românul" — ca să poată să se asigure şi cei mai sceptici despre româneştile simţeminte ale opoziţiunii"[4].

Eminescu se autocaracterizează fiu al secolului său cu îndatorirea de-a expune în cercetările sale ,,fapte exacte şi a le da formula generală". Se explică în lumina acestei profesiuni de credinţă şi interesul ce-l arată, cum se vede din manuscrisele sale, pentru ştiinţele naturii şi metodele de cercetare din aceste discipline ştiinţifice.

Un fragment se păstrează şi în manuscrise (v. *supra,* p. 463)

[1] ROM, XXV (1881), 18 — 19 mai, p. 439.
[2] RL, V (1881), nr. 1183, 21 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1113, 21 mai/2 iun., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[4] ROM, XXV (1881), 21 mai, p. 447.

[„CÎND EPOCA PATRIOTISMULUI DE PORUNCEALĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 109, 21 mai 1881. p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu zugrăveşte în culori sumbre epoca guvernării liberale din ţara noastră.

Presa remarcă acest lucru. „România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Alături cu sleirea . . . efectele statului")[1].

Editorialul reţine atenţia şi prin alternarea modalităţilor de expunere în proza politică eminesciană.

[1] RL, V (1881), nr. 1184, 23 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN FINE BANCHERII ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 109, 21 mai 1881, p. 1.

Proiectul de lege, la care se referă Eminescu, este propus de D.A. Sturdza, ministrul de finanţe, în şedinţa Adunării deputaţilor din 18 mai 1881[1].

Articolul este remarcat de „L'Independance roumaine" care reproduce un fragment în traducere franceză (,,În fine . . . schuldverschreibungen)[2].

Financiarul Kalenderoglu, caracterizat *non plus ultra* este Ioan Kalenderu, cunoscut şi ca administrator al domeniilor regale. De reţinut şi faptul că poetul apelează la terminologia germană specifică pentru operaţiile financiare în detrimentul ţării.

[1] MO, (1881), nr. 36, 19/31 mai, p. 1134.
[2] INDR-1. V(1881), nr. 1114, 23 mai/4 iun., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„A GENERALIZA O ASERŢIUNE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 110, 22 — 23 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Săvoiu, 1891, p. 85 — 86. Fragmentar.

Orientarea politică a lui Emanoil (Manolache) Costache Epureanu este criticată, de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti,* 19/31 *florar 1881,* publicat în 20 mai 1881[1]. Tot aici se aduc acuzaţii şi ,,Timpului" pentru orientarea sa politică. Sînt criticaţi şi ,,sincerii liberali" grupaţi în jurul „României libere" de sub conducerea lui Dimitrie Aug. Laurian, fiul cărturarului transilvănean, ,,Este mult timp de cînd cu toţi văzurăm — scrie ,,Românul" că orice neadevăruri din cele mai patente, orice *calomnii,* din cele mai grosolane, scriu sincerii reacţionari, le repetă şi sincerii liberali şi viceversa".

,,România liberă" comentează editorialul şi arată că oficiosul liberal caută pretexte să critice opoziţia ori de cîte ori simţea ,,focul la vîrful coadii"[2]. Reproduce un fragment („Admiţînd că *înlăturarea. . .* folos

direct de acolo").

Eminescu invocă numele lui Ehrenrot, desigur Jean Casimir Ehrenroth (1833 — 1885), paricipant la înăbuşirea răscoalei poloneze din 1863 şi organizatorul armatei bulgare în 1880. Intră în conflict cu reprezentanţa Rusiei la Sofia şi pleacă ambasador în Finlanda.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 20 mai, p. 443.

[2] RL, V (1881), nr. 1185. 24 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ESTE ÎNTR-ADEVĂR ÎNTRISTĂTOARE ..."]

Se publică în „Timpul", VI. nr. 111, 24 mai 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Eminescu răspunde „Românului" care îi învinuieşte pe conservatori şi pe ,,sincerii liberali" în editorialul său *Bucureşti, 20 florar/2 cireşar 1881* de trădarea intereselor naţionale[1]. Poetul denunţă practicile oficiosului guvernamental şi le califică nedemne pentru publicistica românească.

„România liberă" împărtăşeşte opinia după care guvernul se dovedi în politica externă ..slugarnic şi nedibaci"[2]. Reproduce un fragment (,,Oricare din aceste ipoteze . . . decît una: calomnia!"). ,,Le Timpul» déclare vraiment triste — scrie „L'Indépendance roumaine" — le spectacle que présentent depuis quelques temps les feuilles gouvernamentales"[3]. Reproduce în traducere franceză mai multe fragmente (,,Ce însemnează . . . şi mai patriot!"; ,,Ce caută acest limbaj . . . destinele ţării!; ,,Mai mulţi reprezentanţi . . . nu este de crezut").

Eminescu dă o utilizare largă formelor oratorice, procedeu întîlnit mai rar în publicistica sa. Poetul sporeşte, astfel, incisivitatea discursului critic.

_____

[1] ROM. XXV (1881), 21 mai, p. 447.

[2] RL, V (1881), nr. 1186, 26 mai 1881, p. 1 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1116, 26 mai /7 iun., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumanis).*

[„VINERI, SENATUL S-A OCUPAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 112, 25 — 26 mai 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 25 mai 1881.*

Şedinţa Senatului, la care se referă Eminescu, se ţine în 22 mai 1881[1]. ,,Românul " publică notiţa asupra ei la *Ultime ştiri* în 22 mai 1881[2].

,,România liberă" atrage atenţia editorialului şi reproduce finalul (,,În urma altor explicări . . . vot de încredere")[3].

Dezbaterile din Adunarea deputaţilor şi din Senat în chestiunea dunăreană vizau suveranitatea naţională. Revendicările Imperiului austro-ungar se înscriau în politica Europei apusene de subordonare a ţării noastre atît sub raport economic, cît şi politic.

_____

[1] MO, (1881), nr. 40, 24 mai/5 iun., p. 1274 — 1284.

[2] ROM, XXV (1881), 22, 23 mai, p. 453.

[3] RL, V (1881), nr. 1187, 27 mai, p. 3.

SITUAŢIA ÎN RUSIA
[„STAREA DE LUCRURI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 112, 25 — 26 mai 1881, p. 1.

Eminescu trimite pentru informaţiile privind situaţia din Rusia la o publicaţie germană, neidentificată.

Cu numele lui Ivan Aksakov, unul din susţinătorii politicii panslaviste ţariste, ne întîlnim şi în articolele poetului, din „Curierul de Iaşi", din 1877 (OPERE; IX, 377).

[„SCRIERILE DRAMATICE BUNE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 113, 27 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă,* [Iaşi], Editura Junimea, 1970, p. 209. Fragmentar.

Eminescu comentează şedinţa Senatului din 22 mai 1881 şi reproduce din procesul verbal al dezbaterilor[1]. Poetul continuă să susţină că I.C. Brătianu şi V. Boerescu duceau o politică duplicitară faţă de marile puteri în chestiunea dunăreană.

"România liberă" scrie că ,,Timpul" îl caracteriza pe V. Boerescu ,,după faptele sale"[2]. Reproduce finalul (,,Iată dar . . . celei turceşti").

Un interes aparte prezintă şi consideraţiile sale privind arta dramatică aplicate la viaţa politică.

---

[1] MO, (1881), nr. 40, 24 mai/5 iun,, p. 1285.

[2] RL, V (1881), nr. 1188, 28 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[,,PÎNĂ ACUM AM PRIMIT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 113, 27 mai 1881, p. 2.

Prezentare introductivă la o scrisoare în care se face biografia lui I. Crăciunescu şi se relatează despre o discuţie cu profesorul bucureştean în chestiunea examenelor. Este caracterizat ,,patriot bugetofag, iubitor de arginţi". I. Crăciunescu trimite O *întîmpinare* în care insista asupra metodei sale de predare şi asupra materiei din programele şcolare[1].

---

[1] T, VI (1881), nr. 120, 5 iun., p. 2 — 3.

[„IERI CAMERA S-A OCUPAT ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 114, 28 mai 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 27 mai 1881,* p. 1.

Cuvîntarea lui Gh. Chiţu ţinută în Adunarea deputaţilor în 26 mai 1881 se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 27 mai/8 iunie 1881[1].

,,România liberă" remarcă articolul şi reproduce finalul (,,D-sa, pierzîndu-se . . . adică minimă")[2].

Eminescu publică cuvîntarea lui Alexandru Lahovari în numărul următor[3].

---

[1] MO, (1881), nr, 42, 27 mai/8 iun., p. 1362 — 1366.
[2] RL, V (1881), nr. 1189, 29 mai, p. 3 *(Arena ziarelor).* [3] T, VI (1881), nr. 115, 29 mai, p. 1 — 3.

[„IERI ÎN CAMERĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 115, 29 mai 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 28 mai 1881,* p. 1.

Şedinţa Adunării deputaţilor din 26 mai 1881 este comentată de Eminescu, cum promite în editorialul din 30 mai 1881.

Poetul publică, în continuarea editorialului său, cuvîntarea lui Alexandru Lahovari.

[„DISCUŢIUNEA CESTIUNII DUNĂRENE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 116, 30 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Chestiunea dunăreană este dezbătută de Adunarea deputaţilor în şedinţa din 26 mai 1881. Discursul lui Al. Lahovari se publică în „Monitorul oficial al României" două zile mai tîrziu[1]. „Românul" îşi avertiza cititorii să nu fie seduşi de arta acestui discurs. ,,Că opoziţiunea a fost reprezentată — scrie ziarul — în şedinţa de ieri de d. A. Lahovari, cu multă artă; astfel încît cei care nu cunosc bine cestiunea putea să se lase să-i ia apa"[2].

„L'Independance roumaine" scrie că „Timpul" prezenta în linii generale politica gnvernului liberal[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Noi credem ... să le eviteze cât se poate de mult").

Eminescu pledează, cum face şi în alte articole, pentru păstrarea de bune raporturi cu marile puteri, fără lasă a manifesta simpatie pentru una din ele.

[1] MO, (1881), nr. 43, 28 mai/9 iun., p. 1394-1405.
[2] ROM, XXV (1881), 28 mai , p 467 *(Bucureşti, 27 florar/ cireşar 1881).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1120, 31 mai/12 iun., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ÎNCHIDEREA CHIAR ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 117, 31 mai 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„ASUPRA EXAMENELOR ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 117, 31 mai 1881, p. 1.

Eminescu comentează examenele de bacalaureat pe baza unor corespondenţe primite la redacţie şi a unui articol, *Les examens du bacalaureat,* publicat în L'Independance. roumaine" în 28 mai/9 iunie 1881[1]. Ziarul francez consacră acestei probleme mai multe articole.

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1118, 28 mai/9 iun., p. 1,

[„A INTRAT VULPEA-N SAC ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 118, 3 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Politica externă a guvernului liberal stă permanent în atenţia presei vieneze fapt ce se explică prin

interesele ce le avea Imperiul austro-ungar la Gurile Dunării. „Neue freie Presse" manifesta simpatie pentru I.C. Brătianu, în care vedea un sprijinitor al politicii sale. Extrasul reprodus de Eminescu din articolul *Zur Donaufrage. Bukarest, 5 luni,* publicat în 27 mai /8 iunie 1881[1], era chemat să ilustreze acest lucru. Poetul nu pierde nici un prilej să pună în lumină opiniile critice ale membrilor marcanţi ai Partidului liberal cu privire la politica internă şi externă a guvernului liberal.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" stăruie asupra sacrificiilor făcute de poporul român pentru ,,menţinerea la putere a partidei roşii"[2]. Reproduce un fragment („Care parlament . . . *Pater peccavi!").*

,,Poporul" reţine faptul că miniştrii liberali îşi luau angajamente faţă de străinătate „fără să consulte naţiunea"[3].

Politica externă a guvernului liberal se reducea, în opinia lui Eminescu, la o suită de acte prin care se trădau interesele naţionale.

[1] NFP, (1881), nr. 6026, [27 mai] 8 iun., p. 1-2.
[2] RL, V (1881), nr. 1193, 4 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 4, 4 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„RUPTURA ÎNTRE D. BRĂTIANU ŞI PARTIDUL SĂU ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 119, 4iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la cuvântarea lui Gh. Chiţu, ţinută în Adunarea deputaţilor în şedinţa din 26 mai 1881[1]. în dezbaterea din această şedinţă deputatul liberal şi fost ministru al Cultelor şi Instrucţiunii publice (OPERE IX, 126, 554—555) face un istoric, foarte documentat, al chestiunii Dunării şi îl critică pe V. Boerescu care susţinea

---

că acest râu este ,,a nimănui şi a tuturor". Gh. Chiţu se pronunţă împotriva acordării Comisiunii dunărene a unor competenţe poliţieneşti întrucât acestea puteau servi la încălcarea suveranităţii naţionale. „Românul" caută să anihileze impresia produsă de cuvântarea lui Gh. Chiţu când susţinea în editorialul *Bucureşti, 29 florar/10 cireşar 1881* din 30 mai 1881 că guvernul liberal nu compromisese interesele României în chestiunea dunăreană[2].

„Poporul" scrie că disensiunile între I.C. Brătianu şi guvernul liberal nu puteau să dureze mult[3].

Eminescu acordă mare atenţie opiniilor divergente din sânul Partidului liberal şi nu ezită să ocupe în ziar pagini întregi cu extrase din cuvântările lor.

[1] MO, (1881), nr. *42, 27* mai/8 iun., p. 1362— 1366. Eminescu reproduce textul de la p. 1364- 1366.
[2] ROM, XXV (1881), 30 mai, p. 470.
[3] POP, (1881), nr. 5, iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„UN AMIC AL FOII NOASTRE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 119. 4 iunie 188l, p. 2.

FRANZ SCHIPEK

Se publică în „Timpul", VI. nr. 119, 4 iunie 1881, p. 2. Este tipărit în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* Bucureşti , Editura Minerva, 1974, p. 147.

Compozitorul se naşte la Viena în 1844, cum arată biografii săi, şi termină clasa de violină, cu mare succes, la vârsta de 14 ani. Călătoreşte prin Italia şi Rusia şi se stabileşte în România în 1875[1]. Moare măcinat de tuberculoză. Presa publică programul unor concerte pe care le dirijează[2]. De aici luăm cunoştinţă şi de preferinţele sale în domeniul creaţiei muzicale. Duiliu Zamfirescu îi consacră în „România liberă" cuvinte de caldă preţuire [3].

[1] DOINA, I (1884), nr. 24, 1 sept., p. 2-3 (Dan Dry, *Schipek).*
[2] ORIENT, II (1878), nr. 398. 13/25 aug., p. 3.

[3] RL. V (1881), nr. 1257, 9 aug., p. 2-3 *(François Schipek).*

[„ÎNCLINĂM UNEORI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 120, 5 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Explicaţiile presei liberale cu privire la retragerea lui I.C. Brătianu din fruntea guvernului liberal continuau să fie nesatisfăcătoare şi lăsau loc la tot felul de presupuneri şi interpretări. Nu este o întâmplare că şi Eminescu reia discuţia acestei probleme în mai multe din articolele sale. Poetul ajunge însă de fiecare dată la concluzia că I.C. Brătianu nu era, călăuzit în acţiunile sale de-o „idee politică sau naţională".

„România liberă" reţine această opinie şi reproduce un fragment („Am fi crezut ... patrioţilor de meserie")[1]. Editorialul este remarcat şi de ,,L'Independance roumaine", fără să dea extrase [2].

Editorialele lui Eminescu în care comentează retragerea lui I.C. Brătianu din fruntea guvernului liberal stau şi în atenţia presei ieşene. „Liberalul" îşi manifestă indignarea împotriva opiniei lui Eminescu după care toţi membrii guvernului erau oameni neoneşti. „Când am citit pentru prima oară asemenea insanităţi" în „Timpul" — scrie ziarul în editorialul *Iaşi, 6 iuniu 1881* — ne-am indignat de atâta îndrăzneală; a doua, a treia, a patra oară nu ne-a mai produs decât râs şi compătimire, dar acum când vedem că necontenit, nu fac cei de la numitul ziar decât a repeta în fiecare zi asemenea comedii, acum zicem, nu ne mai produce nici indignare, nici râs, ci ne apucă cetindu-le un urât de moarte"[3].

Eminescu caracterizează România ,,o nouă America dunăreană" spre care se scurgeau elementele ce sperau într-o îmbogăţire grabnică prin specularea muncii populaţiei autohtone. Poetul foloseşte de aici înainte şi expresia *otel* şi *han* pentru definirea transformării ţării într-o colonie a Europei apusene.

[1] RL, V (1881), nr. 1199, 6 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1124, 6/18 iun., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] LIB, II (1881), nr. 149, 7 iun., p. 1.

[„CÂND ONOR. D. IOAN BRĂTIANU S-A RETRAS ..."]

Se publicâ în „Timpul", VI, nr. 121, 6 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu răspunde „Românului" care justifică în editorialul *Bucureşti, 3/15 cireşar 1881* rămânerea guvernului liberal la conducerea ţării[1]. Poetul reia tezele oficiosului guvernamental şi le transformă în argumente în sprijinul tezei sale politice cu privire la fizionomia morală a guvernului liberal. Face, astfel, aluzie la C.A. Rosetti căruia i se acorda pensia reversibilă, la Alexandru Candiano-Popescu şi N.T. Orăşanu, amândoi antimonarhici deveniti susţinători ai monarhiei, primiţi în funcţii importante şi decoraţi cu înalte distincţii. Interesant de observat, pe de altă parte, că poetul discută numai despre programul fracţiunii conservatoare pe care o reprezenta „Timpul", de sub conducerea sa, şi nu şi despre Partidul conservator, faţa de care avea, cum am văzut, rezerve tocmai pentru lipsa de unitate şi iniţiativă, în viaţa politică.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" zugrăveşte portretul ,,leit-poleit" al Partidului liberal[2]. Reproduce un fragment (,,Compania Cernavoda ... subscripţiei naţionale"), Editorialul este remarcat şi de ,,Poporul", fără să dea extrase[3].

Caracterizarea liberalilor ne aminteşte de *Scrisoarea III* publicată cu puţin mai înainte. Să mai notăm că şi expresia „Sybaris" este folosită în accepţiunea de poem.

[1] ROM, XXV (1881), 4iun., p. 486.
[2] RL, V (1881), nr. 1196, 7 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[8] POP, (1881), nr. 7, 7 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

SITUAŢIA ÎN RUSIA
[„GUVERNUL RUSESC..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 121, 6 iunie 1881, p. 2.

Guvernul ţarist practica diversiunea, cum se desprinde de aici, să abată atenţia de la cauzele adevărate

privind sărăcirea populaţiei productive. Aici îşi au explicaţia presecuţiile îndreptate împotriva evreilor şi emigrarea lor şi în ţara noastră, după 1848.

Eminescu revine asupra acestor probleme şi mai târziu.

[„IERI S-A CITIT, ÎN ADUNĂRI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 122, 7 iunie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 6 iunie 1881.*

Interpelarea lui Petru Grădişteanu, dezvoltată în şedinţa Senatului cu o zi mai înainte, este comentată de „Timpul" în editorialul *[„Camera a lucrat ieri ...*"], publicat în 6 iunie 1881[1]. Eminescu considera că interpelarea senatorului liberal prezenta interes din două puncte de vedere. Un membru marcant al Partidului

---

liberal adresa critici severe altui membru marcant din acelaşi partid politic. Publicul putea lua cunoştinţă, de aici, de practicile folosite într-un domeniu la care nu avea acces să se poată informa asupra adevăratelor stări de lucruri.

[1] T, VI (1881), nr. 121. 6 iun., p. 1.

[„VOTUL DUREROS AL SENATULUI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 123, 9— 10 iunie 1881. p. 1. Al doilea editorial.

Problema furniturilor pentru armată este adusă în dezbaterea Senatului în şedinţa din 4 iunie 1881[1]. Petru Grădişteanu ţine o amplă cuvântare, documentată, şi cu o logică strânsă, din care îşi scoate şi Eminescu informaţiile. „Românul" ia apărarea generalului Gheorghe Slăniceanu în editorialul *Bucureşti,* 5/17 *cireşar 1881,* publicat în 6 iunie 1881[2].

„România liberă" scrie că „Timpul" analizează „boroboaţele patriotice"[3]. Reproduce două fragmente („Furajul în Bucureşti . . . au atras votul de blam; „După trista experienţă . . . voturilor de blam").

Eminescu foloseşte aici unele expresii („mod regular", ,,a escrie") pe care le întâlnim încă în primele sale articole, alături de altele („breasla patrioţilor de industrie", „scabroase afaceri"), tipice gazetăriei bucureştene.

[1] MO, (1881), nr. 51, 6/18 iun., p. 1655- 1660.
[2] ROM, XXV (1881), 6 iun., p. 495.
[3] RL, V (1881), nr. 1198, 10 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN NUMĂRUL TRECUT AM PUBLICAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 123. 9—10 iunie 1881, p. 2.

Eminescu publică articolul *Răscumpărarea liniei Cernavodă-Chiustinge[1],* primit din afară, în care se pledează pentru construirea acestei linii ferate, importantă sub raport economic.

Poetul nu menţionează de unde reproduce articolul, ca să facă precizarea că era vorba de traducerea unei broşuri tipărită în limba franceză.

Întâlnim şi aici expresia „oameni speciali" în loc de specialişti.

[1] T, VI (1881), nr. 122, 7 iun., p. 1 *(Cestiunea zilei).*

[„FĂRĂ A AVEA DARUL ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 124, 10 iunie 1881, p. 1—2. Al doilea editorial.

Eminescu comentează şedinţa Senatului din 8 iunie 1881 şi relevă încălcarea procedurilor constituţionale,

săvârşită de deputaţii liberali[1].

,,România liberă" scrie că „Timpul" zugrăveşte ,,babilonia din Senat şi călcarea a orice formă constituţională"[3]. Reproduce un fragment (,,Nu doar că am spera ... şi-l va justifica"). „Bukarester Tagblatt" arată că ziarul face necrologul guvernului liberal[8].

Întâlnim şi aici expresiile tipice eminesciene din epoca gazetăriei bucureştene („Carol îngăduitorul", „mâinile neprihănite ale mucenicului", „scabroasele afaceri"), precum şi adaptarea la viaţa politică a unor termeni din cronicile sale dramatice („prosceniul politic").

[1] MO, (1881), nr, 53, 9/21 iun., p. 1718-1724.
[2] RL, V (1881), nr. 1199, 11 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] BTAG, II (1881), nr. 135, 11/23 iun., p. 2 *(Inland).*

[„CABINETUL CERNAVODA-CHIUSTENGE S-A FORMAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 125, 11 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Cabinetul liberal de sub conducerea lui I.C. Brătianu se formează în baza *Decretului* din 9 iunie 1881 publicat în ,,Monitorul oficial al României" în 10/22 iunie 1881[1]. I.C. Brătianu ocupă, alături de preşedenţia Consiliului de Miniştri, departamentul finanţelor şi este ministru ad-interim la Ministerul de Război. În guvern intră:
C.A. Rosetti, ministru de interne, E. Stătescu, ministru de externe, M. Pherekyde, rninistru de justiţie, N. Dabija, ministru la lucrări publice şi V.A. Urechia, ministru la culte şi instrucţiune publică.

,,România liberă" atrage atenţia asupra faptului că „Timpul" „contureaza. noul minister"[2]. Reproduce un fragment („Ţara legală ... precupeţirea Dunării"), Asupra acestui aspect insistă şi „Poporul" fără să dea extrase[3].
Eminescu considera ca mai importantă numirea lui C.A. Rosetti la Departamentul de Interne şi se va ocupa de ea în mai multe articole ale sale.

[1] MO, (1881), nr. 54, 10/22 iun., p. 1747.
[2] RL, V (1881), nr. 1200, 12 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 11, 12 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„NOUL MINISTER A CITIT IERI ..."]

Se publică în „Timpul". VI, nr. 126, 12 iunie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 11 iuniu 1881.*

Guvernul liberal, format cu câteva zile mai înainte (v. *supra,* p. 204—205), nu-l include în componenţa sa şi pe Duinitru Brătianu, fostul preşedinte al Consiliului de miniştri. Este ales, în schimb, preşedinte al Adunării deputaţilor în locul lui C.A. Rosetti, care trece ca ministru la Departamentul de Interne.

Programul noului minister, cum îl numeşte ironic Eminescu, se citeşte în şedinţele Adunării deputaţilor şi Senatului din 10 iunie 1881[1].

Eminescu reproduce cuvântarea lui Dumitru Brătianu întrucât vedea în el una din personalităţile de seamă ale Partidului liberal, care aducea critici severe guvernării sale. Poetul comentează această cuvântare în mai multe editoriale.

[1] MO, (1881), nr. 55, 11/23 iun.. p. 1778.

[„E COMEDIE? ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 127, 13 iunie 1881, p. 1 Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 128-132. .

D. Brătianu rosteşte cuvântarea la care se referă Eminescu în şedinţa Adunării deputaţilor din 10 iunie 1881[1]. Poetul reproduce partea mai caracteristică în editorialul anterior (v. *supra,* p. 205—206). Eminescu îl

preţuia pe Dumitru Brătianu încă din timpul pregătirii serbării de la Putna, din 1871, când îi adresează, împreună cu Pamfil Dan, scrisoarea de mulţumire, pentru sprijinul acordat tinerei generaţii în lupta naţională (OPERE, IX, 98—99). Poetul îl considera pe D. Brătianu, cum se desprinde şi de aici, un om politic cu dragoste de ţară, însă naiv în tot ce întreprindea.

,,Poporul" scrie că D. Brătianu avea obligaţia să arate care erau ,,pericolele" pe care le invoca în cuvântarea sa[2].

Un ziar de opoziţie, cum era „Timpul", nu putea fi condamnat pentru faptul că în polemicile sale cu Partidul liberal folosea limbajul de care uza şi acesta în viaţa politică a ţării.

[1] MO, (1881), nr, 55, 11/23 iun., p. 1786.
[2] POP, (1881), nr. 13, 14 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„AM DAT SEAMA LA TIMPUL CUVENIT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 127, 13 iunie 1881, p. 2.

Prezentare introductivă la scrisoarea lui Alexandru Mocioni, *Către St. membri ai partitei române-naţionale din cercul electoral Lugoj,* publicată în „Luminătoriul" în 6/18 iunie 1881[1] şi în „Telegraful român" în 9 iunie 188**1**[2]**.** Confcrinţa electorală a acestora se ţine în 30 mai 1881 şi-1 desemnează să-i reprezinte în Dieta maghiară. Deputatul lugojenilor demonstrează, cu o argumentare strânsă, că un stat poliglot ca Ungaria nu putea *fi* transformat în stat naţional prin maghiarizarea popoarelor conlocuitoare. ,,Şi eu am ferma convicţiune — scrie Alexandru Mocioni — că solidaritatea intereselor vitale a poporului maghiar şi român, astăzi încă înnourată, mai curând sau mai târziu trebuie să fie recunoscută în deplina ei splendoare"[3].

Alexandru Mocioni (1831 — 1909) făcea această profesiune de credinţă într-un moment în care cercurile conducătoare de la Budapesta căutau să înlăture „naţionalităţile" din viaţa politică a ţării.

[1] LUM, II (1881), nr. 45, 6/18iun.,-p. 1—2. [2] TELR, XXIX (1881), nr. 66, 9 iun., p. 261-262.
[3] Teodor Botiş, *Monografia familiei Mocioni.* Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1939, p. 265. Biografia lui Alexandru Mocioni (p. 111—375), Scrisoarea către alegători (p. 260—265) este datată *Vlaicoveţ, 3 iunie 1881.*

[„DACĂ ÎNTRE FURNIZORII ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 128, 14 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la un articol, *[,,Afacerea Fălcoianu — Mărgăritescu ..."],* în care se critică modul cum se făceau licitaţiile pentru materialele destinate căilor ferate. Articolul se publică fără semnătură.

[„CABINETUL NO. 40 ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 129, 15—16 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 132-135.

Este adevărat ca Eminescu, citând, în scopuri polemice antiliberale, date statistice furnizate de alţii, înclină să generalizeze consideraţiile asupra ansamblului stărilor sociale şi demografice.

„România liberă" scrie că „Timpul" era îngrijorat de descreşterea populaţiei productive, ca urmare a exploatării nemiloase[1]. Reproduce un fragment („Fără, îndoială, ... patriotismului de industrie rămâne"). „Poporul" reţine explicaţia cu privire la ,,apetiturile" demnitarilor liberali[2].

Presa liberală răspunde la articolul lui Eminescu. „Românul" critică, în editorialul *Bucureşti, 26 cireşar/8 cuptor 1881,* modul cum folosea poetul datele statistice în comentariile sale. Studiul comparativ al cifrelor arată îndreptăţit „Românul" ca ,,supt administraţiunea guvernului liberal laşii au pierdut, în termeni de mijloc, 236 români mai puţin decât pierdea sub guvernul zis conservator"[3].

[1] RL, V (1881), nr. 1204, 17 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] POP, (19881), nr. 15, 17 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[3] ROM, XXV (1881), 27 iun.. p. 563.

[„CA DE REGULĂ SE GRĂMĂDESC ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 130, 17 iunie 1881, p. l. Al doilea editorial.

Eminescu face aprecieri ironice în legătură cu şedinţele Adunării deputaţilor din iunie 1881, în care se aduc în dezbatere o suită, de proiecte de legi iar deputaţii le votează fără să le cunoască.

„România liberă" remarcă editorialul şi reproduce un fragment (,,A fost, nu e vorba, ... e în folosul «naţiunii»")[1]. „Poporul" insistă, asupra modului de votare a legilor[2].

Poetul foloseşte şi aici expresii („coada cea grasă", ,,lucruri de industrie subţire", „magazia de fraze") întâlnite în alte articole ale sale.

[1] RL, V (1881), nr. 1205, 18 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 16, 18 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„D. C. A. ROSETTI, MINISTRU DE INTERNE ..."]

Se publică, în „Timpul", VI, nr. 130, 17 iunie 1881, p. 1.

[„FRAŢII NĂDEJDE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 131, 18 iunie 1881, p. t. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 138- 142.

Broşura lui Gheorghe şi Ioan Nădejde, *Procesul fraţilor Nădejde înaintea juriului universitar,* se tipăreşte la Iaşi în 1881[1]. Juriul universitar se formează din Miltiade Tzony, N. Culiano, Stravolca, N. Quintescu şi V.A. Urechia. Broşura expune concepţia marxistă cu privire la familie, religie, revoluţie, patriotism, morală, ştiinţă. Este citat şi Marx cu *Capitalul* şi se fac referiri la opiniile lui H. Spencer şi V. Conta în aceste probleme.

,,România liberă" comentează, teza după care izvorul tuturor relelor nu sta ,,în capital şi în proprietatea moştenită". Reproduce un fragment („Iee-şi de model. .. cămăraş la saline")[2]. Editorialul este remarcat şi de ,,L'Independance roumaine", fără să reproducă extrase din el[8].

Eminescu împărtăşeşte opinia care circula în secolul trecut în cercurile marxiste, după care socialismul putea triumfa în ţările industrializate şi nu în cele agrare, într-un stadiu mai înapoiat de dezvoltare. Poetul merge însa mult mai departe decât fraţii Nădejde, cînd susţine că, vina pentru stările de lucruri din România nu o purta capitalul şi proprietatea agrară, în sine, ci modul de organizare a societăţii care favoriza ca persoane neproductive să dispună atît de capital cât şi de proprietatea agrară. Capitalul are menirea, arată el, să, fie împărţit în salarii pentru munca depusă., indiferent de domeniul de activitate. Explicaţia pentru stările de

---

lucruri din ţara noastră sta, după poet, în „liberalism" care substituise demagogia muncii productive. Socialismul fraţilor Nădejde nu ţinea seama tocmai de acest lucru şi ei se apropiau de demagogie. Opiniile lui Eminescu cu privire la viitoarea orientare politică a fraţilor Nădejde se vor confirma. Ei se îndepărtează de socialism, cum se şie, ca să facă politică liberală. Previziunea poetului se încadra în intuiţiile sale geniale şi se întemeia, ca atâtea altele întâlnite în publicistica sa, pe cunoaşterea profundă a societătii româneşti din secolul trecut.

[1] *Procesul fraţilor Nădejde înaintea juriului universitar.* în zilele de 2 şi 5 iunie. Iaşi, Tipo-Litografia Buciumului Român, 1881, 23 p.
[2] RL, V (1881), nr. 1206, 19 iun., p. 3 *(Arena ziarel).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1134, 19 iun./l iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„E CUMPLITĂ STAREA DE LUCRURI..."]

Se publică în„Timpul", VI, nr. 132, 19 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum ,

prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p, 135-138.

Eminescu examinează problema mortalităţii în Moldova pe baza datelor statistice extrase din lucrarea lui N. A. Alesandrini, *Studiu statistic asupra mişcării populaţiunei şi asupra stabilimentelor de binefacere şi asupra divorţurilor din judeţul Iaşi pe deceniul 1870—1879,* tipărită la Iaşi în 1881.

Editorialul este comentat de ,,România liberă" [1], ,,L'Independance roumaine" [a], care dau şi extrase, şi „Poporul" [3].

Eminescu invocă din nou cifrele statistice în demonstrarea tezei sale şi ajunge la concluzii care nu pot fi împărtăşite pentru motivele arătate mai sus (v. *supra,* p. 615). Presa evreiască din ţara noastră se pronunţă, cum face şi Eminescu, împotriva imigrărilor întrucât România, ţară agrară, nu le putea oferi tuturor condiţii de muncă. ,,Aşadar, făcându-se chiar abstracţiune de simţăminte patriotice — scrie „Fraternitatea", ziarul lui Isaac Auerbach şi Elias Schwartzenfeld —, interesul nostru propriu ne sileşte să punem stăvili, întrucât depinde de noi, spre venirea cu grămada a evreilor din alte ţari. Bazându-ne pe asemenea motive nu poate fi nimenea care se va îndoi că promisiunea şi voinţa noastră de-a feri tara de elemente vătămătoare e sinceră şi leală". Eminescu vorbeşte în final şi de omagiul adus de cercurile evreeşti monarhiei ia încoronarea sa. Poetul îndreaptă aici atacuri, indirect, la adresa lui C. A. Rosetti, ministrul de interne.

[1] RL, V (1881), nr. 1207, 20 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1136, 20 iun., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] POP, (1881), nr. 18, 20 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„IERI S-AU ÎNCHIS..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 133, 20 iunie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 19 iunie 1881.*

Comentariu introductiv la *Mesajul* de închidere al corpurilor legiuitoare, căruia îi face loc în coloanele ziarului[1], cum procedează şi alte publicaţii ale vremii.

Eminescu intercalează între comentariul său şi *Mesajul regal* un articol al lui Pantelei Popasu, *Existenţe catilinare,* trimis din Galaţi şi semnat Delfinul, în care atacă violent ,,dum-viratul Rosetti-Brătianu" şi face referiri la opiniile lui N. Bălcescu despre aceştia. Este invocat şi Gogol cu *Suflete moarte.*

[1] T, VI (1881), nr. 133, 20 iun., p. 1-2.

[„ÎN PRIMA SĂPTĂMÂNĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 134, 21 iunie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 iunie 1881.*

[„STATUA LUI ELIAD..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 134, 21 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă.,* [Iaşi], Editura Junimea, 1970, p. 89. Fragmentar.

Comentariul lui Eminescu are ca punct de plecare o invitaţie a comitetului de organizare pentru festivitatea dezvelirii statuii „Libertăţii" la Ploieşti, Reproducem acest document, pe care poetul îl publică în continuarea articolului său.

Onorate domn,

Comitetul, însărcinat cu festivitatea inaugurării *Statua ,,Libertatea",* ridicată prin subscripţiune naţională, atestând virtutea ploieştenilor în susţinerea drepturilor cetăţeneşti, cu ocazia alegerilor din anii 1869—1870;

Cu onoare vă roagă, să binevoiţi a asista la acea solemnitate, ce va avea loc în urbea Ploieşti, duminică 21, la 10 ore a.m.

Recepţiunea se va face în ospelul comunal şi după ceremonie va avea loc un banchet, în sala liceului.
Primiţi, onorate domn, deosebita noastră, stimă.

Comitetul

Eminescu îşi menţine opinia expusă în alt articol, *Monumente,* publicat în ,,Curierul de Iaşi" în 1877, (OPERE, IX, 341—342), dupa care în activitatea lui I. Heliade-Rădulescu se pot distinge două perioade: una pozitivă şi o a doua negativă. Aici se referă numai la prima perioadă, când se afirmă ca promotorul mişcării noastre culturale.

[„O CONVORBIRE ..."]

Se publică, în „Timpul", VI, nr. 135, 22—23 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reia comparaţia între situaţia din România şi cea din Bulgaria (v. *supra,* p. 181—182) şi face constatarea că, trăsătura lor comună o forma instabilitatea în viaţa politică. Situaţia din cele două ţări se asemăna şi prin sporirea elementelor alogene în detrimentul populaţiei autohtone. Poetul face aici, pentru întâia dată în publicistica sa, remarci asupra structurii populaţiei din oraşele ţării noastre.
„Poporul" remarcă paralelismul stabilit de Eminescu între situaţia din Bulgaria şi cea din România[1].
Eminescu trimite la *Principele* lui Machiavelli, din care traduce, cum am mai arătat, două capitole (OPERE, XIV, 897—904). Aici se găsesc şi sfaturile ce le dă Machiavelli conducătorilor de state.

[1] POP, (1881), nr. 21, 24 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„CU SAU FĂRĂ CUVÂNT ..."]

Se publică, în „Timpul", VI, nr. 136, 24 iunie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti 29 iunie 1881.*

Eminescu explică înmulţirea accidentelor pe calea ferată, prin sistemul de recrutare al personalului. Poetul pledează în favoarea persoanelor cu pregătire de specialitate şi împotriva „plebei ignorantă şi lacomă,, linguşitoare cu cei de sus, obraznică cu cei de jos".
Asupra recrutării personalului la căile ferate insistă, şi în alt articol [v. *supra,* p. 221—223).

[„D. C. A. ROSETTI, ESCELENŢĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 136, 24 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Circulara lui C.A. Rosetti se publică în „Monitorul oficial al României", în 18/30 iunie 1881[1] şi este reprodusă în „Românul" câteva zile mai târziu[2].
„România liberă" rezumă, editorialul şi reproduce un fragment („Circulara trebuie înţeleasă... stagiu pentru a înainta")[3]. Editorialul sta şi în atenţia ziarului „L'Independance roumaine", fără însă să se dea şi extrase[4].
Oficiosul guvernamental răspunde într-un editorial, *Bucureşti,* 27 *cireşar/9 cuptor 1881,* în care reproduce cea mai mare parte a articolului lui Eminescu. „Românul" credea că „nimic nu arată mai făţiş slăbiciunea" decât „asemenea elucubraţiuni"[5].
Aplicarea circularei ar fi dus, după opinia lui Eminescu, la trimiterea la temniţă a multor oameni politici liberali.

[1] MO, (1881), nr. 62, 18/30 iun., p. 2022-2023.
[2] ROM, XXV(1881),22-23 iun., p. 552.
[3] RL, V (1881), nr. 1211, 25 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] INDR-1, V (1881), nr. 1140, 26 iun./8 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[5] ROM, XXV (1881), 28-30 iun., p. 567.

[„«LIBERALUL» DIN IAŞI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. l37, 26 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu răspunde ziarului liberal ieşean, care critică, într-un editorial, *Iaşi, 20 iunie 1881,* opiniile sale despre organizaţia Partidului liberal din capitala Moldovei. „Liberalul" readuce în discuţie şi polemica lui Eminescu cu „Ştafeta", o altă foaie izraelită ieşeană, şi arată că atitudinea organului conservator se explica prin creşterea influenţei liberalilor în Iaşi[1].

„România liberă" scrie că „Timpul" dă, o replică meritată foii ieşene[2]. Reproduce un fragment (,,închipuiască-şi cineva ... nici gust, nici vreme").

Junimea întreţinea legături strânse cu bancherii evrei şi este suficient să-l amintim pe Maiorescu, avocatul permanent al lui Warschawsky, Rafailovich, Rubinstein şi alţii (29, p. 291). V. Pogor, care strângea cotizaţiile de la ieşeni pentru susţinerea „Timpului", întreţinea şi *el* legături strânse cu bancherii evrei. Situaţia aceasta nu se schimba prin invocarea bolii lui H. Goldner. Emanoil (Manolache) Costache Epureanu avea motive să evite polemica cu ,,Ştafeta", ziarul ieşean. De altfel şi Eminescu declară că nu intra în atribuţiile sale să ,,scruteze cauzele" celor care contribuiau la susţinerea ziarului.

,,Liberalul" se ocupă de răspunsul lui Eminescu în editorialul *Iaşi, 27 iuniu 1881* şi arată că poetul invoca argumente ce nu puteau fi luate în considerare [3].

[1] LIB, II (1881), nr. 161, 22 iun., p. 1.
[2] RL, V (1881), nr. 1213, 27 inn., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] LIB, II (1881), nr. 265, 29 iun., p. 1.

[,,ÎN VEDEREA ALEGERILOR ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 138, 27 iunie 1881, p. 1—2. Al doilea editorial.

Partidul liberal întâmpina dificultăţi în crearea unei organizaţii ieşene cu bază largă în viaţa politică. C. A. Rosetti întreprinde, îndată ce *preia* conducerea Ministerului de Interne, o serie de demersuri în această direcţie. Obţine adeziunea unor intelectuali ieşeni ca G. Panu, V. Gheorghiu, P. Verussi, pre-

---

Cum şi a unor reprezentanţi ai vieţii financiare evreieşti (contraccii) din capitala Moldovei care se situau, cum arată Eminescu, pe teren comun de acţiuni în scopuri politicianiste. Polemica desfăşurată de Eminescu urmăreşte atât compromiterea partidului liberal, cât şi a unor adversari personali. De aici o serie de exagerări, pe care încerca să le susţină cu pseudoargumente care nu se justifică. Comparaţia cu stările de lucruri din Egiptul antic nu servea demonstraţiei. De altfel, viziunea poetului asupra consecinţelor demersurilor lui C. A. Rosetti va *fi* infirmată de desfăşurarea ulterioară a evenimentelor istorice.

„România liberă" scrie că „Timpul" se ocupa de situaţia Partidului liberal la Iaşi şi prezintă „nenorocita lui încăputare"[1]. Reproduce un fragment („Convins în sfârşit ... a-şi face treburile") „Poporul" împărtăşeşte opinia după care guvernul liberal urmărea să câştige aderenţi în Iaşi[2].

Ziarul ieşean „Liberalul" răspunde într-un editorial, *Iaşi, 30 iuniu 1881,* în care arată ca Eminescu se sileşte să aducă „cât mai multe batjocuri" unor persoane care se bucurau de „influenţă, stimă şi consideraţie"[3].

[1] RL, V (1881), nr. 1214, 28 iun., p. 3 *(Arena ziarel*or).
[2] POP, (1881), nr. 25, 28 iun., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[3] LIB, II (1881), nr. 266, 2 iul., p. 1.

[„DE UN TIMP ÎNCOACE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 139, 28 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reia discuţia asupra înmulţirii accidentelor pe calea ferată şi le explică tot prin recrutarea necorespunzătoare a personalului (v. *supra,* p. 217—218). Deşi îşi propune să nu facă referiri la persoane, cere, în cele din urmă, revocarea întregii conduceri a căilor ferate române.
Editorialul este comentat de „L'Independance roumaine", care reproduce şi un fragment în traducere franceză („Directorul să-şi întocmească ... interesul serviciului")[1].
Propunerile făcute de Eminescu îl arată un spirit practic, pregătit să dea soluţii în domenii extraliterare.

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1143, 30 iun./12 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„«ROMÂNUL» MUSTRĂ OPOZIŢIUNEA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 140, 1 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 142-144.

Oficiosul guvernamental mustră opoziţia şi în special pe redactorii de la ,,Timpul" în editorialul *Bucureşti,* 27 *cireşar/9 cuptor 1881,* publicat în 30 iunie 1881. ,,Vedem însă cu părere de rău — scrie ziarul — că cei de la << Timpul » sânt departe de-a apuca calea ce se cuvine unui ziar ce pretinde a reprezenta o partidă"[1]. Eminescu ia în derâdere circulara lui C.A. Rosetti în articolul său din 24 iunie 1881 (v. *supra,* p. 218).

„România liberă" scrie că „Timpul" „zugrăveşte eroii partidului de la putere însemnaţi prin gheşefturi, falsuri şi trădări"[2]. Reproduce un fragment (,,Un raport de cumătru ... ş-ar putea închipui"). „L'Independance roumaine" apreciază că ziarul ataca ,,viguros administraţia liberală"[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Ceea ce însă pune vârful ... oamenii cinstiţi"). Editorialul este semnalat şi de „Poporul", care reţine ca Partidul liberal era prezentat ca o ,,banda de scelerati"[4].

Eminescu se întemeiază pe un şir de fapte concrete pe care le pune rând pe rând în seama celor din guvernarea liberală.

[1] ROM, XXV (1881), 28-30 iun., p. 567.
[2] RL, V (1881), nr. 1216, 2 iul., p. 1 *(Arena ziarelor).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1145, 2/14 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[4] POP, (1881), nr. 27, 2 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[,,«L'EUROPE DIPLOMATIQUE» PRIMEŞTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 141, 2 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la o corespondenţă din Petersburg, publicată în „L'Europe diplomatique" şi reprodusă de Eminescu în ziarul bucureştean. Se analizează în ea situaţia politică din Bulgaria şi se arată că posturile importante erau ocupate de oameni fără pregătirea necesară.

„L'Independance roumaine" remarca, editorialul şi reproduce un fragment în traducere franceză (,, ... cauze analoge ... Pătărlăgenii respectivi")[1] „Poporul" apreciază ca interesante informaţiile asupra crizei din Bulgaria[2].

Corespondentul aminteşte şi de activitatea lui Karavelov, probabil, Petko, prim ministru al Bulgariei în 1880-1881.

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1146, 3/15 iul., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[2] POP, (1881), nr. 28, 3 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„CE GENII MATEMATICE ..."]

Se publică în „Timpul". VI, nr. 141, 2 iulie 1881, p. 1—2. Al treilea editorial. Este reprodus în „Românul", XXV, 5 iulie 1881, p. 583.

Problemele demografice puse în discuţie de Eminescu în articolul său din 19 iunie 1881 (v. *supra,* p. 213—214) sînt comentate de „Românul" în editorialul *Bucureşti, 26 cireşar /8 cuptor 1881* din 27 iunie 1881. „«Timpul» spre a-şi da aerul c-acuză pe drept — scrie „Românul" — , a ascuns cu ştiinţă adevărul, dând *încă o* dovadă de modul cum înţelege el a discuta faptele şi chiar cifrele"[1]. „Românul" întocmeşte un tabel, pe ani, al mortalităţii populaţiei în guvernarea conservatoare şi în cea liberală. Redactorii „Românului" nu se opresc aici, ci stabilesc cifre medii, cu care operează şi pentru care sînt numiţi de Eminescu „genii matematice".

„Românul" reproduce articolul lui Eminescu în editorialul *Bucureşti, 4/16 cireşar,* ca o ilustrare a demonstraţiei sofistice.

[1] ROM, XXV (1881), 27 iun., p. 563.
[2] *Idem. 5* iul., p. 583.

[„ARE HAZ «ROMÂNUL» CU LECŢIILE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 142, 3 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C. C. Săvoiu, 1891, p. 87-89. Fragmentar.

Lecţiile de cuviinţă şi seriozitate pe care le dă „Românul" presei din opoziţie sînt cuprinse în editorialul *Bucureşti, 1/13 cireşar 1881,* publicat în 2 iulie 1881. „Îndemnăm presa opoziţiunii a se sili — scrie ziarul — să se ridice la înălţimea ce trebuie să aibă nişte organe serioase de publicitate" [1]. Sfaturile oficiosului guvernamental sînt întâmpinate de Eminescu cu o vervă, polemică necruţătoare.

„România liberă" scrie că „Timpul" înfăţişează „ceata roşie, biciuind-o până la sânge"[2]. Reproduce un fragment („Dar sânteţi voi români? ... natura poporului nostru"). „Poporul" reţine că presa era în mâna liberalilor un mijloc de falsificare a adevărului[3].

„Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti, 7/19 cireşar* 1881 din 8 iulie 1881. Ziarul arată că „Timpul" dădea curs unor simţăminte care caracterizau pe „privilegiaţii de odinioară"[4].

Eminescu vorbeşte în numele ţării, cum singur spune, care era supusă unei adevărate colonizări. Poetul îl elogiază pe Garibaldi pentru orientare sa politică şi readuce în discuţie cea a lui C.A. Rosetti şi N. T. Orăşanu, transformaţi, pentru scopuri personale, din republicani în monarhişti.

[1] ROM, XXV (1881), 2 iul., p. 575,
[2] RL, V (1881), nr. 1218, 4 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 29, 4 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] ROM. XXV (1881), 8 iul., p. 595.

STAREA DE LUCRURI DIN BULGARIA

Se publică în „Timpul", VI, nr. 142, 3 iulie 1881, p. 2.

Corespondenţa din Rusciuc, *Bulgarien. Rustschuk,* se publică în „Allgemeine Zeitung" în 28 iunie/10 iulie 1881[1].

Informaţiile sînt importante pentru cunoaşterea sprijinului acordat de administraţia românească mişcării revoluţionare din sudul Dunării.

[1] AAZ , (1881), nr. 191, [28 iun.] 10 iul., p. 2791.

[„LA 27 IUNIE A APĂRUT ..."]

Se publică în ,,Timpul", V, nr. 143, 4 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Este reprodus în ,,Poporul" nr. 30, 5 iulie 1881, p. 1—2.

Redeschiderea loteriei pentru edificarea catedralei Sf. Iosif este anunţată în „Monitorul oficial al României"
în 27 iunie/7 iulie 1881, în ultima pagină, la ştiri diverse[1]'.

„România liberă" reţine din articol faptul că guvernul călca legile ţării, pe care avea îndatorirea să le respecte. ,,Dar ca la noi — scrie ziarul — la nimeni."[2]. ,,L'Independance roumaine" comentează editorialul şi reproduce un fragment în traducere franceză („din punct de vedere ... religioasă acătării")[3].

Editorialul oferă una din cele mai ilustrative mărturii cu privire la atenţia cu care urmărea presa vremii şi perspicacitatea cu care surprindea abaterile de la legile ţării până şi în informaţiile din pagina ştirilor diverse.

[1] MO, (1881), nr. 70, 27 iun./9 iul., p. 2218.
[2] RL, V(1881), nr. 1219, 5 iul., p. 3 *(Arena ziarelor)*
[3] INDR-1, V(1881), nr. 1148, 5/17 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„D. C. A. ROSETTI MINISTRU ..."]

Se publică *în* „Timpul", VI, nr. 143, 4 iulie 1881, p. 1. Al treilea editorial.

Măsura lui C.A. Rosetti de-a numi prefecţi din rândul armatei este judecată de Eminescu îndeosebi sub raportul dezavantajelor ei. Acest aspect este reţinut şi de „L'Independance roumaine", care reproduce în traducere franceză pasajul respectiv (,,Nu se pot numi ... e numai căpitan")[1].

Eminescu nu ţine seama în consideraţiile sale de faptul că Alexandru Lipoianu şi Paul Stătescu erau puşi în disponibilitate[2]. Nu se face o asemenea menţiune şi despre Paul Budişteanu, căruia, probabil, i se pregătea punerea în disponibilitate [3]. Handoca nu figurează în controalele armatei pe 1881.

Plasarea ofiţerilor puşi în disponibilitate în posturi importante se înscria printre aranjamentele guvernului liberal.

[1] INDR-1, V(1881), nr. 1148, 5/17 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[2] „Anuarul oastei române"(1881), p. 1245, 676.
[3] *Idem, p.* 256.

[„ESTE MAI MULT DECÂT UN AN ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 144, 5 iulie 1881, p. 1,

Anunţul primarului oraşului Bucureşti se publică în „Monitorul oficial al României" în 25 iunie/7 iulie 1881[1].

Articolul este comentat de „Poporul" în prezentarea presei româneşti[2].

Expresia *du toupet* se întâlneşte sub forma *toupe* în editorialul *[,,D. minisiru prezident..."],* publicat în „Timpul" în 15 iulie 1881 (v. *supra,* p. 246-247).

[1] MO, (1881), nr. 68, 25 iun./7 iul., p. 2175.
[2] POP, (1881), nr. 31, 6—7 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„DÂND MAI LA VALE ..."]

Se publică în „Timpul", VI. nr. 145, 6-7 iulie 1881, p. 1-2. Al doilea editorial.

Eminescu expune poziţia adoptată de delegaţii ţărilor reprezentate în Comisia dunăreană şi face rezerve asupra unor hotărâri ce se iau cu privire la ţara noastră.
Imperiul austro-ungar revendica, cum va arăta Eminescu în alte articole, preşedinţia Comisiei de supraveghere şi vot preponderent, deşi nu era ţară riverană pe cursul de jos al Dunării. Asemenea revendicări se înscriau în politica de subordonare a ţării imperiului vecin şi aduceau prejudicii grave suveranităţii naţionale.

[„CORESPONDENTUL DIN ŞIŞTOV ..."]

Se publică în „Timpul" VI, nr. 146, 8 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Corespondenţa din Şiştov, *Şiştow, 10. Iuli,* se publică în „Allgemeine Zeitung" în 3/15 iulie 1881[1] şi expune situaţia din Balcani din perspectiva ţărilor apusene.

Petko Karavelov (c. 1843 - 1903) este fratele scriitorului Liuben Karavelov (1834— 1879), iar Petko Slaveikov (1827— 1895) se face cunoscut ca poet şi om politic.

Corespondenţa prezintă un interes aparte prin informaţiile privind relaţiile româno-bulgare din secolul trecut.

[1] AAZ, (1881), nr. 196, [3] 15 iul., p. 2858.

[„DE CÂND CU APLANAREA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 147, 9 iulie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 8 iulie 1881.*

[„FAŢĂ CU ASERŢIUNEA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 147, 9 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu continuă polemica cu „Românul", privind situaţia demografică a Iaşului.

,,Poporul" scrie că situaţia din Iaşi inspira „îngrijire vericărui român bine simţitor"[1]. Poetul atrage atenţia că şi cu datele statistice se poate face „multa panglicărie".

[1] *POP, (1881), nr. 34, 10 iul., p. 3* (Revista ziarelor).

[„DEMAGOGII SÂNT ACEIAŞI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 148, l0 iulie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 9 iulie 1881.*

[„ECONOMIŞTII OBSERVĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 148, 10 iulie 1881, p. 1-2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 150- 155.

Eminescu îşi dezvoltă teza din articolele anterioare, după, care scăderea populaţiei productive constituia mărturia cea mai evidentă a unei guvernări care nu cunoaşte mecanismul vieţii economice.

„România liberă" atrage atenţia că „Timpul" revenea asupra „stării de decădere" în care se găsea ţara [1]. Reproduce un fragment (,,Care e cauza ... o degradează"). Asupra acestui aspect

insistă şi ,,Poporul" în prezentarea editorialului poetului[2].

Oficiosul guvernamental răspunde la articolul lui Eminescu în editorialul *Bucureşti, 11/23 cuptor 1881,* din 12 iulie 1881. „Ideile şi aspiraţiunile unei partite se văd mai bine decât oriunde — scrie ,,Românul" — în ziarele partitei, în polemicile de toate zilele, în impresiunile imediate ale redactorului, scriind pentru acea zi. în «Timpul» putem studia cea ce cugetă nobila partită"[3]. Oficiosul guvernamental era îndreptăţit să-şi manifeste indignarea faţă de contradicţia dintre orientarea politică a Partidului conservator şi criticile la adresa stărilor de lucruri din ţară, găzduite în organul său central de presă. Poetul se considera însă, cum am mai arătat, un apărător al poporului şi avertizează asupra primejdiei transformării acestuia în starea de *felah,* asemeni celui egiptean, supus exploatării coloniale.

[1] RL, V (1881), nr. 1224, 11 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] POP, (1881), nr. 32, 11 iul., p. 3 *(Revista ziarelor)*
[3] ROM, XXV(1881), 12 iul., p. 611.

POPOARELE AUSTRO-UNGARIEI

Se publică în „Timpul", VI, nr. 148, 10 iulie 1881, p. 2—3. Se reproduce în „Telegraful român", XXIX, nr. 84, 21 iulie 1881, p. 333-334.

Ziarul din Augsburg, ,,Allgemeine Zeitung", publică recenzia sa, *Die Volker Osterreich- Ungarns,* în 2/14 iulie 1881[1]. Monografia lui I. Slavici, *Die Rumanen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina, se* tipăreşte la Viena şi Teschen în 1881. Face parte din seria de 12 monografii consacrate popoarelor din Imperiul austro-ungar.

Monografia despre poporul ungar este întocmită de Paul Hunfalvy, la care se fac referiri şi în recenzie. Monografiile se tipăresc în editura lui Karl Prochaska, cu reputaţie internaţională.

Recenzia din ziarul german este menţionată, şi de Maiorescu în studiul *Literatura română şi străinătatea,* din 1882 (15, p. 31).

[1] AAZ, (1881), nr. 195, [2] 14 iul., p. 2850. „Beilage zur «Allgemeine Zeitung»".

[„D C. A. ROSETTI ARE CIRCULAROMANIE ..."]

Se publică în „Timpul", şi, nr. 149, 11 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Presa împărtăşeşte opinia lui Eminescu potrivit căreia stările de lucruri din ţară nu puteau fi schimbate prin măsuri ca cele folosite de ministrul de interne. ,,România liberă" scrie că ele nu erau decât ,,praf ce s-aruncă în ochii lumei"[1]. Reproduce finalul („... atrocităţile ... memorie"). „L'Independance roumaine" găsea că poetul nu avea cuvinte măgulitoare pentru ministrul de interne[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză („O ţară nu se guvernează... şi mai rău"). Editorialul este semnalat şi de „Poporul" [3] şi probabil de alte publicaţii.

[1] RL, V(1881), nr. 1225, 12iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V(1881), nr. 1154, 12/24 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] POP, (1881), nr. 36, 12 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„SUB TITLUL ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 150, 12 iulie 1881, p. 1.

Eminescu face o paralelă în editorialul *Bucureşti, 9 iulie 1881 [„Demagogii sânt aceiaşi..."],* între demagogii din Franţa şi cei din România (v. *supra,* p. 236—237). „L'Independance roumaine" găseşte aprecierile poetului injurioase la adresa Franţei[1].

Trăsătura caracteristică a demagogilor din Franţa şi România o constituia, după poet, versatilitatea în orientarea politică.

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1153, 11/23 iul., p. 1.

[„DE LA UN TIMP ÎNCOACE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 150, 12 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Presa împărtăşeşte opinia lui Eminescu după care guvernul liberal împingea Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni pe „clina jocurilor de noroc" [1] şi o punea la dispozitia ,,jucătorilor de bursă"[2].

Poetul acordă mare atenţie instituţiilor economice şi bancare şi se pronunţă împotriva activităţii lor atunci când încălcau legislaţia ţării. Merită să fie reţinut şi faptul că îi recunoaştea lui Ion Ghica mari merite nu numai ca literat, ci şi ca economist.

[1] RL, V (1881), nr. 1226, 14 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] POP, (1881), nr. 37, 13- 14 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„COLONELUL SIBORNE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 150, 12 iulie 1881. p. 1.

[„ZILELE DIN URMĂ SE COMENTASE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 151, 13— 14 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu îşi extrage informaţiile din presa vieneză. Ştirile din „Egyetertes", ziarul maghiar, sânt preluate, probabil, tot prin intermediul presei din Austria.

Editorialul este semnalat de „România liberă"[1] şi de „Poporul"[2], fără să se dea extrase.

Relatarea întâmplărilor, obiectiv, ca într-un proces-verbal, aminteşte de cronicile lui Eminescu de politică externă din ziarul ieşean.

[1] RL, V (1881), nr. 1227, 15 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] POP, (1881), nr. 38, 15iul., p. *3(Revista ziarelor).*

[„D. MINISTRU PREZIDENT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 152, 15 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Cuvântarea electorală a lui Kálmán Tisza este comentată de ,,Gazeta Transilvaniei" într-un articol, *D-l Tisza şi naţionalităţile* [1] şi de „Telegraful român" care face şi un rezumat al ei[2].

Eminescu ia cunoştinţă de ea din „Pester Lloyd", de unde reproduce, în traducerea sa, pasajele mai importante.

„România liberă" reţine portretul lui K. Tisza, aşa cum se desprinde din declaraţiile sale[3]. Reproduce un fragment (,,Cât priveşte . . . îngăduinţa auditorului"). „Poporul" se opreşte la explicaţiile cu privire la căderea lui K. Tisza în alegeri[4].

Eminescu îl caracterizează pe primul ministru maghiar în termeni asemănători şi în însemnările sale din manuscrise (11, p. 146).

[1] GT, XLIV (1881), nr. 77, 9/21 iul., p. 1.
[2] TELR, XXIX (1881), nr. 80, 11 iul., p, 318.
[3] RL, V (1881), nr. 1228, 16 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] POP, (1881), nr. 39, 16 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

BULGARIA ŞI ROMÂNIA

Se publică în „Timpul", VI, nr. 152, 15 iulie 1881, p. 2.

Situaţia din Bulgaria stă în atenţia ziarului „Allgemeine Zeitung" din Augsburg, cum se desprinde şi din acest articol, *Wien, 18. Iuli,* publicat în 9/21 iulie 1881[1].

Ziarul se opreşte îndeosebi la instabilitatea vieţii politice în Balcani.

[1] AAZ, (1881). nr. 202, [9]21 iul., p. 2956-2957. „Beilage zur «Allgemeine Zeitung»".

CREDITUL MOBILIAR

Se publică în „Timpul", VI, nr. 153, 16 iulie 1881, p. 1 — 2, nr. 154, 17 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihail Eminescu, *Opere complecte,* Iaşi, Librăria Românească [şi] Institutul de Arte Grafice, 1914, p. 331 — 334.

Presa liberală consacră editoriale elogioase înfiinţării Creditului Mobiliar Român şi Societăţii de Construcţii şi Lucrări Publice. ,,Românul" se ocupă de această problemă în editorialul *Bucureşti,* 15/27 *cuptor 1881* din 16 iulie 1881 şi insistă asupra foloaselor celor două instituţii bancare [1]. Oficiosul guvernamental adresează publicului şi un apel în care îl îndeamnă: ,,La lucrul!".

Eminescu adoptă o poziţie critică faţă de Creditul mobiliar, în care vede o instituţie de speculă. Este mai concesiv faţă *de* cealaltă instituţie pentru motivul că urma să se ocupe cu lucrări edilitare, de un folos real pentru populaţie. Poetul face însă şi aici rezerve în sensul că Societatea de construcţii putea aluneca pe panta operaţiilor de speculă.

Eminescu pune la contribuţie tratatele unor economişti cu mare autoritate. Max Wirth (1822 — 1900), economist german, fondează în 1856 revista de economie naţională ,,Der Arbeitgeber" şi este redactor din 1874 la ,,Neue freie Presse" din Viena. Dintre tratatele sale sînt de amintit *Geschichte der Handelskrisen* (1858) şi *Grunzuge der Nationalokonomie,* în 4 volume, tipărită între 1856 şi 1873. Eminescu îşi extrage informaţiile privind operaţiile ce le face Creditul Mobiliar din tratatul *Handbuch des Bankwesens,* tipărit în 1865[2].

Jean Gustave Courcelle-Seneuil (1813 — 1892), economist francez de şcoală liberală, este autorul a numeroase tratate de specialitate. Sînt de amintit *Traité théorique et pratique d'économie politique* (1858), *Liberté et socialisme ou Discussion des principes de l'organisation du travail industriel* (1868). Tratatul din care îşi extrage Eminescu informaţiile, *Traité théorique et pratique des opérations de banque,* se tipăreşte în 1876 în a şasea ediţie. Activitatea Creditului Mobiliar francez, la care se referă Eminescu, este prezentată în capitolul IX, *Haute banque par compagnies [3].* De aici preia şi termenii *hausse, baisse, haute finance, agiotaj.*

Studiul stîrneşte ecou în presa vremii. ,,Poporul"[4] şi „România liberă"[5] insistă asupra faptului că Creditul Mobiliar urma să facă ,,operaţii de speculă" şi că nu i se putea acorda încrederea pe care o reclama oficiosul guvernamental. ,,L'Independance roumaine" se ocupă de studiu, de asemenea, în două numere. Reproduce, din prima parte, două, fragmente în traducere franceză. ,,Publicul, văzînd . . . *par companie"; „*. . . societăţile cîte s-au format. . . reprezintă ceva sau nu")[6], iar din partea a doua un alt fragment (,,Creditul Mobiliar nu exista . . . societăţi *neexistente")[7].* ,,L'Indépendance roumaine" se ocupă de studiu şi într-un articol, *Le Crédit Mobilier et le ,,Românul",* în care face aprecieri asupra seriozităţii cu care trata Eminescu problemele financiare, în raport cu oficiosul guvernamental. ,,Le « Timpul » traite le même question — scrie ziarul — dans un article remarquablement écrit. Il se met au point de vue des enseignements du passé et explique avec beaucoup de lucidité les dangers qui peuvent ressortir pour le pays de la création de telles institutions"[8]. ,,Românul" face observaţia, în articolul *[,,În chestiuni economice..."],* din 20 iulie 1881, că Eminescu se limita să discute despre Creditul

Mobiliar şi găsea că nu era nimerit să critice o societate, care nici nu-şi începuse activitatea [9]. ,,Românul" ţinea să precizeze că în înfiinţarea Creditului Mobiliar aveau amestec şi unele persoane din Partidul conservator, ,,nume plăcute « Timpului »". Figurează între aceste persoane şi Ioan Lahovari, care însă se grăbeşte să trimită ,,Românului" o dezminţire şi, CUM acesta refuză să o publice, ea apare în „Timpul" [10] şi ,,L'Independance roumaine" [11]. „Românul" îşi informa cititorii, în editorialul *Bucureşti, 22 cuptor*/3 *august 1881,* din 23 iulie 1881, că cele două societăţi primiră toate aprobările să-şi poată începe activitatea[12].

Studiul oferă un exemplu de modul cum înţelegea Eminescu să se documenteze în problemele ce le punea în discuţie şi asupra seriozităţii cu care le trata. Studiul se păstrează şi în manuscrise, încît putem urmări îndeaproape procesul elaborării lui (v. *supra,* p. 465 — 472).

---

[1] ROM, XXV (1881), 16 iul., p. 622.

[2] Max Wirth, *Handbuch des Bankwesens,* Koln, Verlag der M. Du Mont — Schauberg'schen Buchhandlung, 1870, p. 31.

[3] J. G. Courcelle-Seneuil, *Traité théorique et pratique des opérations de banque.* Sixième édition. Paris, Librairie de Guillaumin et C-ie, 1876, p. 280 — 288.

[4] POP, (1881), nr. 40, 17 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[5] RL, V (1881), nr. 1229, 17 iul., p. 3 *(Arena ziarelor);* nr. 1230, 18 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[6] INDR-1, V (1881), nr. 1158, 17/29 iul., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[7] *Idem,* nr. 1159, 18/30 iul., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[8] *Idem,* nr. 1158, 17/20 iul., p. 1.

[9] ROM, XXV (1881), 19 — 20 iul., p. 635.

[10] T, VI (1881), nr. 158, 23 iul., p. 2.

[11] INDR-1, V (1881), nr. 1165. 26 iul./7 aug., p. 1.

[12] ROM, XXV (1881), 23 iul, p. 643.

CREDITUL MOBILIAR ŞI JOCUL DE BURSĂ

Se publică în „Timpul", VI, nr. 155. 18 iulie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihail Eminescu, *Opere complecte,* Iaşi, Librăria românească [şi] Institutul de arte grafice, 1914, p. 434 — 436.

Eminescu îşi reafirmă teza sa cu privire la natura Creditului Mobiliar şi scopurile urmărite de această instituţie. Atitudinea sa apare cu atît mai interesantă cu cît presa — şi îndeosebi cea liberală — găsea nejustificată intransigenţa sa.

Studiul este comentat de ,,România liberă"[1], ,,L'Indépendance roumaine"[2], ,,Poporul"[3] şi, desigur, şi de alte ziare.

Poetul se sprijină, în demonstrarea tezei sale pe date statistice şi nu se trădează că n-ar fi stăpîn pe tehnica mînuirii cifrelor.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1231, 19 iun., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1160, 19/31 iul., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] POP, (1881). nr. 42, 19 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

SOCIETATEA DE CONSTRUCŢIUNI

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 156, 19 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu face distincţie între Creditul Mobiliar şi Societatea de Construcţiuni şi Lucrări Publice în funcţie de operaţiile pe care le efectuau. Operaţiile Creditului Mobiliar puteau fi încredinţate oricărei bănci. Societatea de Construcţiuni se găsea în altă situaţie şi-şi putea desfăşura activitatea independent de Creditul Mobiliar.

„L'Independance roumaine" consemnează atitudinea favorabilă faţă de această instituţie[1]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Creditul Mobiliar [î]i stă la spate ... să speculeze").

Înfiinţarea celor două societăţi concomitent trezea bănuielile lui Eminescu că cea din urmă nu era decît un paravan pentru cea dintîi, să-i mascheze operaţiile de speculă.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1161, 22 iul./3 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ «OBSERVATORUL» DIN SIBIIU ..."]

Se publică în , Timpul", VI, nr. 157, 22 iulie 1881, p. 1.

Corespondenţa la care se referă Eminescu, *De lîngă Mureş din Transilvania, se* publică în ,,Timpul", în 12 iulie 1881[1] „Observatoriul" o comentează într-un articol, *Politica românilor ardeleni condamnată în Bucureşti,* din

---

18/30 iulie 1881[2]. Corespondentul critica conducerea bisericii românilor din Transilvania pentru faptul că se desolidarizase de hotărîrile Conferinţei naţionale din mai 1881 (v. *supra,* p. 161).

Articolul din ,,Observatoriul" este scris, probabil, de G, Bariţiu, redactorul foii sibiene.

---

[1] T, VI (1881), nr. 150, 12 iul., p. 2 — 3.

[2] OBS, IV (1881), nr. 58, 18/30 iul., p. 231 — 232.

CREDITUL MOBILIAR ŞI PRESA CAPITALEI

Se publică în „Timpul", VI. nr. 158, 23 iulie 1881, p 1. Al doilea editorial.

Presa bucureşteană, era informată asupra autorului studiului privind Creditul Mobiliar şi ,,L'Independance roumaine" i se adresează direct în editorialul *Bucarest, 21 juillet/2 août 1881,* în care caută să-i demonstreze că nu avea motive să se pronunţe împotriva acestei instituţii. ,,Vous, Monsieur, le rédacteur du « Timpul » — scrie ziarul —, qui savez l'allemand, ne pensez-vous pas que la richesse de la langue seule lui a crée des difficultés et des occupations? Sans compter tout le reste, n-a-t-il pas eu à lutter contre Schuld-ver-in, -aus -her, -be, -zu-Schreibungen?

Et la Banque Nationale ? Et le jeu de bourse?

Ensuite, pourquoi faire de l'opposition à ce bon crédit mobilier?

Vous n'avez aucune raison, pour cela. Il vous offert de l'argentet vous l'avez repoussé. Vous vous êtes donc mis dans votre tort dès le début"[1].

Eminescu răspunde la acest editorial şi confirm[spusele ziarului francez cu privire la refuzul de-a primi bani să facă publicitate Creditului Mobiliar. Poetul răspunde şi ,,Românului" care invoca în articolul *[,,În chestiuni economice ... "]* faptul că între iniţiatorii Creditului mobiliar se aflau şi unii conservatori[2]. Ziarul îi numeşte pe George Cantacuzino, Al. Ştirbei, I. Lahovari, Menelas Ghermani, Protopopescu-Pache , I. Lahovari protestează (v. *supra,* p. 577) împotriva acestei informaţii.

,,România liberă" comentează , cu vădită satisfacţie, că Eminescu îşi continua studiile sale *[3].* „L'Indépendance roumaine" regreta că poetul stăruia în opiniile sale. Recunoştea totuşi că făcea o mică rectificare cu privire la relatarea ziarului francez[4]. Reproduce în traducere fragmentul respectiv (,,Noi n-am dat pe nimeni afară . . . semnătura Regelui"). ,,Poporul" rezumă studiul, fără să dea extrase [5]. ,,Războiul" lui Gr. H Grandea atrăgea atenţia că autorul articolului tună şi fulgeră împotriva acestei instituţii şi a ziarelor care salutau înfiinţarea ei [6].

Eminescu se pronunţă în favoarea Societăţii de Construcţii şi Lucrări Publice, nu însă fără a face şi aici unele rezerve. Poetul cere, astfel, să fie exclusă de la restaurarea monumentelor istorice.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1161, 22 iul./3 aug., p. 1.

[2] ROM, XXV (1881), 19 — 20 iul., p. 635.

[3] RL, V(1881), nr. 1234, 24 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] INDR-1, V (1881), nr. 1163, 24 iul./5 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[5] POP, (1881), nr. 45, 24 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[6] RESB, IV (1881), nr. 401, 24 iul., p. 2 *(Foarfeca ziarelor),*

[,,«PESTHER LLOYD», OFICIOSUL ..."]

Se publică în „Timpul", VI. nr. 159, 24 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu comentează articolul *Budapest, 31. Iuli,* publicat în ,,Pesther Lloyd" în 20 iulie/1 august 1881[1].

,,L'Independance roumaine" scrie că autorul articolului examina cu atenţie poziţia Imperiului austro ungar în chestiunea dunăreană[2].

---

[1] PEL. XXVIII (1881), nr. 210, [20 iul.] 1 aug., p. 1.

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1164, 25 iul./6 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„PRIN DECRET REGAL ..."]

Se publică în „Timpul". VI, nr. 160, 25 iulie 1881, p. 1 Al doilea editorial.

Decretul regal prin care se desfiinţează Consiliul comunal din Iaşi se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 24 iulie 1881 [1] .

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" ,,blamează" motivele invocate de C.A. Rosetti în *Raportul* său [2]. ,,Poporul" insistă asupra scopurilor urmărite de C.A Rosetti prin măsura sa [3].

Desfiinţarea consiliului comunal era chemată, *cum* arată şi Eminescu, să netezească, drumul pentru întărirea organizaţiei liberale ieşene.

---

[1] MO, (1881), nr. 91, 24 iul./5 aug., p. 2804.

[2] RL, V (1881), nr. 1236, 26 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] POP, (1881), nr. 47, 26 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„LA ARTICOLUL NOSTRU ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 160, 25 iulie 1881, p. 1.

[„ «SPRE RĂSĂRIT, NU SPRE APUS !»..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 161, 26 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu. *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 247 — 248.

I. Creţu nu reproduce articolul din publicaţia germană, integrat de Eminescu în comentariul său, şi l înlocuieşte cu o notă de subsol. „Se reproduce un articol din acest ziar". Editorul face concesii regimului antonescian şi omite articolul din ediţia din 1941.

Eminescu ia atitudine împotriva cercurilor expansioniste germane care promovau politica cunoscută, sub numele *Drang nach Osten,* prin care căutau să subordoneze intereselor lor ţările din această parte a Europei. Publicaţia germană, pleda pentru oprirea emigraţiei germane spre America şi dirijarea ei spre România, pe care o considera ,,aptă într-o măsură extraordinară de-a primi în număr mare colonişti germani". Curtea din Viena aplică această politică în Bucovina, îndată după anexarea ei la Austria în 1775.

„România liberă" se situează pe poziţia ,,Timpului" şi reproduce un fragment (,,Trebuie în adevăr ... asemenea platitudini")[1] ,,L'Independance roumaine", care califică opiniile ziarului german ,,elucubraţiuni" („ces elucubrations")[2], reproduce un fragment în traducere franceză („Nimic nu e mai admirabil ... platitudini"). Editorialul este semnalat şi de ,,Poporul", care însă nu dă extrase[3].

Pledoaria publicaţiei din Germania pentru dirijarea emigraţiei spre România demonstrează, că această, orientare se înscria în politica de stat.

Finalul articolului ne aminteşte de *Scrisoarea III* prin invocarea unui ,,braţ de fier" să pună stavilă în calea colonizării ţarii noastre.

---

[1] RL, V (1881), 1237, 28 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1166, 28 iul./ 9aug., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] POP, (1881), nr. 48, 29 iul., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„NUMIREA D-LUI PETRE MAVROGHENI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI. nr. 162, 27 — 28 iulie 1881, p 1. Al doilea editorial.

Hotărîrea lui Petru Mavrogheni, membru marcant al Partidului conservator, de-a accepta o funcţie în guvernul liberal, putea fi interpretată ca o dovadă de versatilitate în orientarea politică. Eminescu caută să înlăture formarea unei asemenea opinii cu atît mai mult cu cît el îi acuză pe

liberali în repetate rînduri tocmai de această orientarea politică.

,,România liberă" reţine teza după care Petre Mavrogheni primea prin această numire o satisfacţie morală[1]. Reproduce un fragment („Dacă-şi aduce . . . for judecătoresc").

Eminescu face şi aici distincţie între grupările din sînul Partidului liberal şi îndreaptă criticile sale împotriva „breslei" în fruntea căreia stătea C.A. Rosetti, considerat de poet părintele demagogiei româneşti.

[1] RL, V (1881), nr. 1238, 29 iul., p. 3 *(Arena ziarelor)*.

POETUL ALECSANDRI ŞI STUDENŢII ROMÂNI DIN VIENA

Se publică în „Timpul", VI, nr. 162, 27 — 28 iulie 1881, p. 2.

Prezentare introductivă la dedicaţia pe *Albumul* închinat lui V. Alecsandri de Societatea România Junâ a studenţilor români din Viena. *Albumul* este întocmit cu prilejul sărbătoririi poetului la împlinirea vîrstei de 60 de ani. Festivitatea se ţine în 20 iunie 1881[1] . Se recită din poeziile lui V. Alecsandri şi se prezintă mai multe disertaţii privind opera sa. România Junâ îi trimite o telegramă şi o *Comitivă,* la care poetul răspunde.

Reproducem dedicaţia de pe *Album.*

,,Ilustre poete!

Ani 60 se împlinesc de cînd Dumnezeul popoarelor renăscînd România din amorţirea ei i-a născut în tine lumina, graiul, sufletul şi inima.

În copilăria ei i-ai dat farmecul şi duioşia unei orfane uitată în străini de neamurile şi părinţii ei.

Atunci cînd, necunoscută, România stă amorţită într-un colţ de lume, i-ai dat Doine şi Lăcrămioare; ai cules cîntecele ei demult pierdute prin Carpaţi; ai învăţat-o a cînta şi, după glasul ei dulce, lumea întreagă a recunoscut-o, lumea întreagă s-a oprit în cale, străinii s-o adimenească *şi* neamurile s-o îmbrăţişeze.

Atunci cînd România ruptă şi sfîrticată de vremuri vitrege era ameninţată de duşmani străini şi muşcată de proprii săi copii, ai avut fulgere pentru cei dintîi, mustrări şi blestemări pentru cei din urmă, braţele şi viaţa pentru ea.

Atunci cînd, în România oarbă încă, lupta loială şi în cîmp deschis nu era iertată, ai ştiut să-ţi faci arme care singur ştiai să le mînuiezi: rîsul şi satira pre scenă.

Atunci cînd, la 48, lumea era în zguduire, pentru că ai stat de sentinelă lîngă ţara ta, pentru că ai iubit-o *şi* erai gata a-i jertfi tot ce aveai, ai fost prigonit şi ecsilat. I-ai iertat însă şi ai rămas acelaşi.

Atunci cînd, la 59, Moldova şi Muntenia aveau să, fie o Românie cu un suflet şi *un* hotar, ai ştiut: cu minte înţeleaptă să îndupleci Europa, ai ştiut sufletele mari să le uneşti într-un cuget şi o simţire şi Milcovul să-l seci.

Atunci cînd România unită îşi culegea puterile , ai ştiut în Mărgăritărele şi Pasteluri să-i dai podoabe, în Legende să-i aminteşti trecutul şi în suflet a-i sădi un viitor.

Atunci cînd România la 77 avea să-şi sfărîme cele de pe urmă lanţuri cu propriile sale braţe, cu lira ta i-ai întovărăşit copiii pe cîmpul de luptă, cu ei te-ai întors victorios în ţară şi, văzîndu-ţi visul cu ochii, ai zis:

... De acum pot să mor ferice!

Astăzi lumea ne cunoaşte: român zice, viteaz zice.

Departe de a-ţi curma însă visul, atunci cînd la Plevna România biruia cu sabia, tu la Montpellier, în faţa lumei, ai biruit cu lira ta.

Ani 60 în şir ai fost în picioare la căpătîiul *ţării* tale, ani 60 ai încălzit-o ş-ai întărit-o cu glasul tău fermecător! Şi acum cînd România după 60 de ani de luptă îşi serbează încoronarea strigînd Europei: Loc! cu ea îţi încoronezi rodul celor 60 ani de lupte.

Tot românul îşi urează: Mulţi ani! pentru gloria neamului său.

Iar noi, tinerimea, al cărei părinte şi model eşti, îţi strigăm de departe; glorie ţie, poete! glorie şi ani mulţi ţie, care însuţi eşti gloria neamului românesc!

Societatea ,,România Junã"

Alecsandri mulţumeşte pentru *Album* şi pentru cuvintele elogioase la adresa sa. Aceste aprecieri reprezentau — scrie Alecsandri — ,,o dulce mîngîiere în sufletu-mi, şi cînd privesc în urma mea, bătrîneţele dispar, căci văd la poalele dealului o generaţie verde, generoasă, entuziastă, patriotă, care ţinteşte privirile sale tot în sus, şi păşeşte cu încredere către un viitor măreţ."

Alecsandri va colabora doi ani mai tîrziu la *Almanachul* societăţii studenţilor români din Viena.

---

[1] *Raportul anual al Societăţii academice social-literare ,,România Junã" în Viena.* Al XI-lea an administrativ de la 1 octobre 1880 pînă la 30 septembre 1881. Viena Proprietatea societăţii, p. 6 — 10. Se publică şi răspunsurile lui Alecsandri.

[,,«ROMÂNUL» A CONTRACTAT NĂRAVUL ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 163, 29 iulie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand *&* C.C. Săvoiu, 1891, p. 91 — 95. Fragmentar.

Eminescu reproduce din ,,Poşta" din Galaţi un articol, *Moldova şi Partidul roşu,* pe care îl publica, în două numere[1] şi în care se încearcă să se dea o explicaţie pentru puţina popularitate a Partidului liberal dincolo de Milcov. „Românul" comentează articolul în editorialul *Bucureşti, 27cuptor/8 august 1881,* din 28 iulie 1881[2]. Oficiosul guvernamental respinge teza după care Partidul liberal era „exclusiv muntenesc".

Eminescu îşi defineşte poziţia atît faţă de tezele din ,,Poşta" cît şi faţă de criticile din ,,Românul" la adresa lor. Poporul român, susţine poetul, este unitar, atît dincoace, cît şi dincolo de Carpaţi. Defineşte sub numele de ,,munteni" populaţia stabilită recent în ţară.

„România liberă" reţine consideraţiile etnologice şi reproduce un fragment (,,Lupta Moldovei . . . de acuma-nainte")[3]. ,,L'Indépendance roumaine " reţine modul ,,Românului" de-a polemiza pe baza unor articole preluate din alte ziare[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Lupta Moldovei . . . acuma-nainte"). Editorialul este remarcat şi de ,,Poporul", fără să dea extrase[5].

Eminescu constată că populaţia recent venită în ţară se stabilise în Bucureşti şi în oraşele din sudul Munteniei. Poetul nu merge mai departe. Explicaţia stă în faptul că aceste oraşe erau predominant comerciale.

,,Românul" răspunde în editorialul *Bucureşti,* 5/77 *august 1881* din 6 august 1881 în care arată că Eminescu, epuizînd toate armele, se refugiază în trecut[6]. Apreciază periodizarea poetului ca ,,stranie" şi susţine că el nu cunoaşte istoria României.

„Poşta" consacră. tezei lui Eminescu un articol *[,, În două numere. . ."],* reprodus în ,,Timpul"[7], din care transcriem începutul. ,,în două numere de-a rîndul « Timpul » cercetînd cauzele — scrie ziarul din Galaţi — ce-au putut provoca discuţiunea între ziarele de dincoace de Milcov şi« Românul»în privinţa nemulţumirilor Moldovei, priveşte cestiunea dintr-un punct de vedere care oferă o lumină neaşteptată şi o rază de speranţă şi de mîngîiere elementului istoric al

ţării. Mulţumim « Timpului » din toată inima noastră şi-l felicităm pentru remarcabila sa lucrare".

Eminescu susţine şi cu acest prilej că ,,pîrghiile" pe care se sprijinea oligarhia internă se aflau în afara ţării. Poetul îşi reafirmă încrederea că poporul român ,,exploatat cu neomenie" îşi va cuceri ,,bucată cu bucată bunurile lui naţionale". Interesant de observat că acest triumf al ,,spiritului naţional" îl prevedea pentru anul 1921. Această previziune a sa se va împlini cu trei ani mai devreme.

---

[1] T, VI (1881), nr. 159, 24 iul., p. 1 — 2, nr. 160, 25 iul., p. 1 — 2.

[2] ROM, XXV (1881), 27 — 28 iul., p. 659.

[3] RL, V (1881), nr. 1239, 30 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] INDR-1, V (1881), nr. 1168, 30 iul./11 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[5] POP, (1881), nr. 49, 30 iul, p, 3 *(Revista ziarelor).*

[6] ROM, XXV (1881), 6 aug., p. 687.

[7] T, VI (1881), nr. 169, 5 aug., p. 2 — 3. Ziarul ,,Poşta" se păstrează în colecţii incomplete în bibliotecile noastre.

[„URMÎND DISCUŢIUNEA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 164, 30 iulie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu.* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand *&C.C.* Săvoiu, 1891, p. 97 — 99.

Eminescu condiţiona înflorirea culturii naţionale de dezvoltarea economică şi stabileşte cîteva etape distincte în istoria ţării noastre. Poetul insistă asupra contribuţiei populaţiei autohtone la dezvoltarea economică şi implicit şi la cea culturală.

,,România liberă" găsea justificată teza cu privire la ,,munteni"[1]. Reproducem un fragment (,,Ei bine,. . . am mai zis-o"). ,,L'Independance roumaine " atrăgea atenţia cititorilor asupra continuării expunerii privind pătura superpusă[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Dacă considerăm . . . cea imigrată de *baltă").*

Eminescu nu ia în discuţie războaiele şi invaziile trupelor străine, care ruinară populaţia ţării. Fragmentul din documentul din 1639 este reprodus din lucrarea lui Ioan Slavici *,,Soll" und ,,Haben"* din 1878 [3].

---

[1] RL, V (1881), nr. 1240, 31 iul., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1 V (1881), nr. 1169, 31 iul/12 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] I. Slavici, *,,Soll" und ,,Haben".* Studiu social, Bucureşti, 1878, p. 60, 61,

[,,«PESTHER LLOYD» SCRIE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 165, 31 iulie, 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul maghiar, de limbă germană, publică articolul *Budapest, 8. August*[1]*,* pe care îl critică Eminescu, în 28 iulie/9 august 1881. Poetul susţine că vina pentru stările de lucruri din Ungaria revenea aristocraţiei, care ocupa cele mai înalte demnităţi în stat, şi aparatului administrativ, care săvîrşea cele mai nesăbuite abuzuri în aplicarea legilor. Pentru acest motiv Alexandru Mocioni nu găsea potrivit să candideze în alegeri. Scrisoarea sa către alegători, în care îl informează de acest

lucru, se publică în „Telegraful român" în 9 iunie 1881[2].

,,România liberă" împărtăşeşte opinia lui Eminescu după care chestiunea emisarilor din Transilvania nu era decît o invenţie a presei maghiare guvernamentale[3]. Reproduce un fragment (,,Cel mai bun emisar ... nu sînt maghiare"), ,,L'Independance roumaine" scrie că violenţa lui Eminescu era justificată faţă de o politică brutală (,,avec une violence qui est justifiée, par l'inconcevable brutalité de l'aggression")[4]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Daca există o ironie ... milioane de oameni"). Editorialul este semnalat şi de ,,,Poporul" care dă un rezumat al lui [5].

Eminescu nu-şi modifică opiniile din articolele publicate în ,,Federaţiunea" în 1870 (OPERE, IX, 88 — 97) cu privire la aristocraţia maghiară şi abuzurile aparatului administrativ din Imperiul austro-ungar.

---

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 218, [28 iul.] 9 aug., p. 2.

[2] TELR, XXIV (1881), nr. 66, 9 iun., p. 261 — 262.

[3] RL, V (1881), nr. 1241, 1 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] INDR-l, V (1881), nr. 1170, 1/13 aug., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[5] POP, (1881), nr. 51, 1 aug., p. 3 *(Revsta ziarelor).*

[„GOANA ÎN CONTRA OVREILOR ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 166, 1 august 1881, p. 1. Editorial; *Bucureşti, 31 iulie 1881.*

Eminescu face loc în coloanele ,,Timpului" la numeroase articole din presa străină în care se relatează despre persecuţiile evreilor în Rusia şi Germania. Poetul se pronunţă împotriva acestor acţiuni şi aici le numeşte ,,excesele barbare de jaf".

[„NU NE ÎNDOIAM CĂ DISTINGEREA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 166, 1 august 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C Săvoiu. 1891. p. 101 — 104.

Eminescu răspunde la obiecţiile ziarului ,,L'Independance roumaine " din editorialul *Éntrangers et roumains,* publicat în 31 iulie 1881, în care îl prezintă pe C.A. Rosetti ca fiind de origine italiană şi pune la îndoială originea românească a lui L. Catargiu, P. Mavrogheni, Al. Lahovari, G. Manu[1]. Ziarul francez era de părere că poetul făcea glume cînd numea ,,munteni" populaţia recent stabilită în ţară.

,,România liberă" găsea îndreptăţită opinia cu privire la „basmul" despre originea lui C.A. Rosetti[2] Reproduce două fragmente („E de notorietate .. . ca orice grec"; „Răul e că . . . viaţa publică"), ,,Poporul" scria că „Timpul" invoca în susţinerea tezei sale „argumente destul de plauzibile"[3].

Teza lui Eminescu este criticată de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti,* 5/17 *august 1881,* în care susţine că poetul „bătea monedă pe separatism" [4]. De fapt poetul se pronunţa împotriva transformării ţării ,,în mlaştină de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale străinătăţii".

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1169, 31 iul./1 aug., p. 3.

[2] RL, V (1881), nr. 1242, 2 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 52, 2 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] ROM, XXV (1881), 6 aug., p. 687.

[„BUCURIA PE CARE O SIMTE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 167, 2 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental comentează alegerile Colegiului III de la Iaşi în editorialul *Bucureşti, 30 cuptor/ 11 august 1881,* publicat în 31 iulie 1881[1].

L'Independance roumaine" împărtăşeşte opiniile cu privire la scopul acestor alegeri[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,D. Rosetti n-a cruţat ... conservare naţională")

Oficiosul guvernamental numeşte critica lui Eminescu ,,curioasele acuzări" după care opinia publică putea judeca seriozitatea ziarului conservator [3]. ,,Liberalul" scrie că redactorul ,,Timpului" se supăra de rezultatul alegerilor din Iaşi[4].

Eminescu aştepta ca deputaţii să fie persoane cu merite recunoscute de opinia publică, nu ,,figuri de paie".

---

[1] ROM, XXV (1881), 31 iul., p. 871.
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1172, 4/16 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] ROM, XXV (1881), 5 aug., p. 695.
[4] LIB, II (1881), nr. 295, 6 aug., p. 1 *(Iaşi, 4 august 1881).*

STATUTELE CREDITULUI MOBILIAR

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 168, 3 — 4 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental publică *Statutele Societăţii de Credit Mobiliar Român pentru Dezvoltarea Industriei, Comerţului şi Agriculturei în România* în 1 august 1881[1]. Publicarea statutelor venea să confirme opiniile lui Eminescu cu privire la caracterul *ŞI* scopurile urmărite de noua instituţie.

,,România liberă"[2] şi ,,Poporul"[3] comentează editorialul, fără să dea extrase. „L'Indépendance roumaine" reţine caracterizarea acestei instituţii şi reproduce un fragment în traducere franceză („Banca de speculaţie . . . unde pier")[4].

Guvernul liberal recurge la o diversiune şi dă publicităţii *mai* întîi *Statutele Societăţii Române de Construcţiuni şi Lucrări Publice* [5] , care nu era, cum arată şi Eminescu, o întreprindere de speculă (v. *supra,* p. 256 — 257).

---

[1] ROM, XXV (1881), 1 aug., p. 676.
[2] RL, V (1881), nr. 1244, 5 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 54, 5 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*
[4] INDR-1, V (1881), nr, 1173, 5/17 aug., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[5] ROM, XXV (1881), 31 iul., p. 672 — 673.

[„CE POFTEŞTE «L'INDÉPENDANCE ROUMAINE»? ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 169, 5 august 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand *&* C.C. Săvoiu, 1891, p. 105 — 109.

Eminescu răspunde ziarului „L'Independance roumaine" care critică în editorialul *Roumanisation de la Roumanie* din 2 august 1881[1], tezele expuse de poet în articolele sale din 29 şi 30 iulie 1881 (v. *supra,* p. 266 — 270). „Monsieur le redacteur du « Timpul » — scrie ziarul —, ayez pitié de nous!" Publicaţia lui Ventura îl apără pe C.A. Rosetti şi-i aminteşte pe Matei Basarab, Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul, numai să aducă în discuţie personalităţi din istoria poporului nostru.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" continua studiile sale privind pătura superpusă şi reproduce două fragmente (,,.. .stătură stăpînitori . .. oameni răi"; ,,Avem de exemplu . .. n-au creat-o")[2].

„L'Indépendance roumaine" răspunde, pe un ton destul de moderat. Deşi nu împărtăşea opiniile lui Eminescu, ziarul francez aprecia patriotismul poetului şi sinceritatea cu care îşi apăra ideile[3]. Reproduce două fragmente („Citeze-se numele . . . n-au creat-o"; ,,Unui român adevărat . . . din Buda").

,,Românul" critică acest articol în editorialul *Bucureşti, 13/25 august 1881* din 14 august 1881, şi-l numeşte pe Eminescu ,,redactor poznaş" la ,,un ziar de insulte" [4]. Ziarul constata că poetul inaugura o nouă fază în lupta sa contra liberalismului românesc.

Eminescu considera că sistemul de exploatare din ţara noastră, practicat de oligarhia internă împreună cu emigraţia de dată recentă, ameninţa însăşi ..expresia etnologică" a poporului român.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1171, 2/14 aug., p. 1.

[2] RL, V (1881), nr. 1245, 6 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1174, 6/18 aug., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[4] ROM, XXV (1881). 14 aug., p. 711.

ROMÂNIA IRREDENTA

Se publică în „Timpul", VI, nr. 169, 5 august 1881, p. 2.

Corespondenţa din Bucureşti, *Romania Irredenta (Original-Crrespondenz der ,,Deutschen Zeitung"). Bukurest, 9. August,* se publică în „Deutsche Zeitung", în 1/13 august 1881[1].

Corespondenţa prezintă interes prin informaţiile privind starea de spirit din ţara noastră faţă de Imperiul austro-ungar.

---

[1] DZ, (1881), nr. 3452, [1] 13 aug., p. 1 — 2.

[„CĂUTÎND A EXPLICA..."]

Se publică în ,,Timpul", VI , nr. 170, 6 august 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1931], p. 276 — 282.

Eminescu aplică teoria lui Darwin cu privire la adaptabilitatea la societatea românească şi face constatări aparent paradoxale. Poetul observă, astfel, că lipsa de caracter în viaţa de toate zilele şi

versatilitatea în activitatea politică asigurau elementelor din pătura superpusă ascensiunea în ierarhia socială. Sub acest aspect, elementele integre şi care produceau mai mult decît consumau ieşeau învinse, ceea ce constituia o mare primejdie pentru viitorul ţării.

,,România liberă" insistă asupra teoriei păturii superpuse[1], Reproduce un fragment („Un apropiat viitor . . . falimentelor frauduloase?"). Studiul este remarcat şi de ,,L'Indépendance roumaine"[2] şi ,,Poporul"[3] care însă nu dau extrase. Ziarul francez numeşte însă editorialul „cours d'histoire comparative".

Eminescu schiţează aici teoria predominării şi a selecţiei negative, întîlnită şi în manuscrise 11, p. 292), care va sta în atenţia cercetătorilor de mai tîrziu (74, p. 258 — 267).

[1] RL, V (1881), nr. 1246, 8 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V(1881), nr. 1175, 8/20 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] POP, (1881), nr. 56, 7 — 8 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„DESPRE O PRETINSĂ INCURSIUNE ..."]

Se publică în,, Timpul", VI, nr. 171; 7 — 8 august 1881, p. 1.

Ziarul maghiar de limbă germană publică acest articol, *Budapest, 16. August,* în 5/17 august 1881[1].

Poetul considera că merita să fie cunoscut atît pentru problemele puse în discuţie cît şi pentru ,,maniera sa originală" de a le trata.

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 226, [5] 17 aug., p. 2.

[„«ROMÂNUL» DE JOI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 171, 7 — 8 august 1881, p. 1.

Oficiosul guvernamental comentează rezultatul alegerilor pentru Colegiul I Bucureşti în articolul *[,,Ieri alegătorii Colegiului..."],* publicat în 6 august 1881. [1]

Eminescu nu-l menţionează şi pe Al. Lahovari, al doilea candidat, care obţine 8 voturi.

[1] ROM, XXV (1881), 6 aug., p. 687.

[„ADEVĂRUL CĂ, ÎN DECURSUL ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 172, 9 august 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească, S.A.R., 1939, p. 217 — 224.

Eminescu răspunde ,,Românului", care critică în editorialul *Bucureşti,* 5/17 *august 1881,* din 6

august 1881[1], teza sa cu privire la pătura superpusă (v.*supra,* p. 279 — 281). Poetul este un bun cunoscător al istoriei şi găseşte în documente, fără dificultăţi, citatele de care are nevoie să-şi argumenteze tezele politice.

,,România liberă" insistă asupra importanţei studiilor sale ,,etnologice"[2]. Reproduce două fragmente (,,Ostaşilor! Dar ce zic . . . mai prost"; ,,Nu vă oprim . . . soiul acesta"). Editorialul este comentat şi de ,,L'Indépendance roumaine"[3] şi ,,Poporul"[4], fără să dea extrase.

Eminescu pune la contribuţie lucrarea lui Mihai Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu,* tipărită în 1859[5].

---

[1] ROM, XXV (1881), 6 aug., p. 687.

[2] RL, V (1881), nr. 1248, 11 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1177, 11/23 aug., p. 3 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[4] POP, (1881), nr. 58, 11 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[5] Mihai Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu.* Bucureşti, Tipografia C.A. Rosetti, 1859, p. 5 — 8, 17 — 18, 28.

O CONFIRMARE NEAŞTEPTATĂ

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 172, 9 august 1881, p. 2.

Prezentare introductivă la scrisoarea lui Ion Ghica către V. Alecsandri publicată în ,,Convorbiri literare" în 1 august 1881. Eminescu reproduce din ea numai începutul. Transcriem partea la care se opreşte poetul.

,,Începusem mai deunăzi urmarea unei epistole din « Convorbiri », cînd îmi căzură în mînă două ziare, din cele mai mari, în cari redactori de tot soiul şi de tot neamul scriu de mai multe ori pe săptămînă politică, literatură, artă şi de toate, cu o cutezanţă şi o siguranţă care face pe mulţi gură-cască să crează că lucrurile sînt aşa cum le spun ei.

Văzînd numele meu şi al tău tipărit cu litere distinse, am avut curiozitate să citesc. Cînd ce să văd! . . . Mie îmi spunea verde în ochi că sînt un prost, parcă eu aş fi pretins să fiu om de spirit; îmi mai spunea că nu ştiu să scriu, ca cum aş fi avut vro dată pretenţiunea de a trece de scriitor sau să cer de la cineva vreun *Bene-merenti;* astea treacă meargă, deşi nu e prea politicos a spune omului în faţă asemenea adevăruri, dar nu se oprea aci, îmi găsea fel de fel de alte defecte, pe care le cita anume, negreşit ca să dovedească respectul şi consideraţiunea ce au ei pentru acei cari [î]i citesc. Şi, ca să nu crează nimeni că sînt aceia pe care toţi îi ştiu, iscălesc nume care nu sînt nici în calindar nici în condicile stării civile.

Bine, pe mine ca pe mine, că sînt un biet muritor ca toţi muritorii, dar pe tine!

Acestea toate pentru că nu le-a plăcut ,,Pepelea" ! D-apoi a cui e vina?

— Era să mă duc şi eu să văz piesa cea nouă a d-lui Alecsandri, îmi zicea un fel de Kir Misocli, dar aud că e o nimica toată.

— Cine ţi-a spus asta, domnule?

— Am citit în ziare că e o secătură goală, o copilărie.

— Ia spune-mi rogu-te cum te cheamă?

— Ce? nu ştii cum mă cheamă? şi-mi trînti scumpul său nume, tot de acele care nu se află în călindarul românesc.

,,Apoi cum vrei, domnule *c-un astfel de nume,* să-ţi placă băiatul cu fluierul de dor şi foarte bine ai făcut de nu te-ai dus să-l vezi, că n-ai fi ales nimica de dînsul, ai fi păţit şi dumneata ca *domul Ovreescu şi* ca *domnul Elinescu,* redactorii articolilor după cari îţi regulezi ideile şi petrecerile; te-ar fi apucat căscatul de care pătimea Murgilă şi Papură. Ca să-ţi placă Pîrlea şi Lucustă, *trebuie să fi fost crescut şi trăit cu români, să vorbeşti şi să cugeţi româneşte.*

Cum să cerem de la nişte *bieţi venetici, veniţi în ţara asta bună şi mănoasă după un codru de pîne,* să fie ei mişcaţi de legendele româneşti, de suvenirile copilăriei noastre, să le placă doinele

zise cu fluierul ciobanului, să se înfioreze de muma pădurii, să se teamă de zmeu, să guste basmele cu care ne împăca mama Ileana cînd începea cu: ,,o *fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar pomeni, pe cînd se potcovea puricele cu nouăzeci şi nouă de oca de fier la un picior şi călcîiul tot gol".* Şi termina cu: *,,după ce-am jucat la nuntă şi am mîncat cu împăratul la masă, am încălicat pe-o şea şi v-am spus dumneavoastră aşa."*

Cum vrei ca nişte *nenorociţi, crescuţi în răutate şi hrăniţi cu invidie,* să poată aprecia legendele din viaţa plină de iubire a unui popor *cu care ei nu au avut nici în clin nici în mînecă? Nu poţi aştepta de la nişte nenorociţi, goniţi de vicisitudinile din ţara lor, să poată înţelege şi gusta idiomele limbei noastre; nu eşti în drept să ceri de la orb să judece colorile, nici de la surd să aprecieze muzica.*

Îmi aduc aminte că, aflîndu-mă acum cîţiva ani la o masă la Constantinopol, Beizadea Grigore Sturza avea ziafet de ziua lui şi ne poftise pe toţi românii proscrişi, adusese cel mai vestit tacîm de lăutari, tot meşteri aleşi dintre cei mai buni scripcari, cobzari şi neisani din scaune din Bucureşti. Trăgea Dinca. cu arcuşul de te ardea la inimă şi cobzarul zicea din gură pe Alimoş; noi ascultam cu auzul şi cu sufletul; la masă era şi un străin, perot, care, văzîndu-ne înduioşaţi, ne zice cu un ton de despreţ:

— Nu înţeleg ce găsiţi în cîntările astea de vă face atîta impresie?

Iar Marin Serghiescu (Naţionalul) se uită cu milă la dînsul, zicînd:

,,Perotule, Perotule, săracule! tu nu ai patrie, tu nu ştii ce *e cîntecul naţional".*

Aceste puţine cuvinte, zise cum au putut fi zise, ne-a făcut pe toţi să ne podidească lacrămile.

Aceşti oameni nu simt româneşte, nu le place nimica româneşte. Noi ăştia get-beget coada vacii, născuţi, crescuţi şi îmbătrîniţi în ţara asta, care am văzut-o fermecată şi umilită, pe cînd Paşa de la Din şi Silistra Valesi făcea să tremure domnii noştri; pe cînd un zaltachiu azvîrlea pe boieri cu brînci pe scară şi surgunea mitropoliţi, pe cînd un Bazake ş-un Rukman insultau pe domni pe tronul lor şi dictau legi ţării; pe cînd ca să ne ducem cu lînă, cu piei, cu miere sau cu unt peste graniţă sau Dunăre, ne trebuia paşuş nemţesc sau teşcherea turcească, noi dăm slavă ceriului că ne bucurăm astăzi de cea mai absolută libertate de cugetare şi de scriere,

că am ajuns a avea un stat mare, puternic şi independent , respectat şi considerat. Noi, care am trăit cale de doi seculi, ne mulţămim cu ceea ce ne pot da pe teatru de-alde Alecsandri şi de-alde Millo, putem fi toleranţi chiar pentru acei cari, după ce critică cu necuviinţă, apoi cînd apucă să facă şi ei cîte ceva nu produc decît inepţii, pe cari apoi voiesc cu sila ca lumea să le primească drept capodopere; noi putem fi şi iertători chiar către acei care merg cu neruşinarea pînă a-şi rîde de gloriile noastre naţionale şi a azvîrli cu noroi în străbunii noştri, în acei cari au luptat seculi întregi pentru apărarea drepturilor acestei patrii, în care ei găsesc o primire frăţească şi milostivă.

Să-i recunoaştem maiştri în linguşiri, în injurii şi în calomnii şi să trecem".

Eminescu introduce în textul lui I. Ghica sublinieri spre a marca tezele memorialistului care veneau în sprijinul opiniilor sale politice.

---

[1] CL, XV(1881),nr. 5, 1 aug., p. 165 — 167.

DIN EPOCA LUI MATEI BASARAB

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 172, 9 august 1881, p. 3.

Eminescu comentează articolul *Die Moldau von zwei Jahrhunderten,* publicat în ,,Bukarester Tagblatt" în în 1/13 august 1881[1]. Poetul reproduce, în traducerea sa, cu mici omisiuni, întreg articolul din foaia germană.

Evenimentele descrise aici îi reţin atenţia întrucît se situau în epoca lui Matei Basarab,

domnitorul pentru care avea o mare admiraţie.

[1] BTAG, II (1881), nr. 177, 1/13 aug., p. 2.

[,,CE VOR MAGHIARII ŞI ALIAŢII LOR ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 173, 10 — 11 august 188 l. p. 1. Al doilea editorial. Se reproduce în ,,Gazeta Transilvaniei", XLIV, nr. 92, 13/25 august 1881, p. 3. Fragmentar.

Eminescu deplînge violenţele ziarului „Pester Lloyd", oficiosul maghiar de limbă germană, la adresa poporului român (v. *supra,* p. 282 — 283). Poetul susţine că politica de maghiarizare, promovată de guvernele de la Budapesta, nu putea conduce la nimicirea naţionalităţilor. Guvernele maghiare îşi iroseau, în schimb, resursele materiale, fapt care avea ca urmare sărăcirea şi a populaţiei maghiare.

„România liberă" scrie că ,,Timpul" se ocupa de o ,,stare patologică"[1]. Reproduce un fragment (,,Zi cu zi . . .la 1866"). ,,L'Indépendance roumaine " arată că Eminescu dă o replică meritată ,,aux Roumanophobes du « Pester Lloyd »"[2].

Eminescu face rezerve şi asupra politicii Curţii din Viena, pe linia articolelor din ,,Federaţiunea" din 1870 (OPERE, IX, 88 — 97).

[1] RL, V (1881), nr. 1249, 12 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V(1881), nr. 1178, 12/24 aug., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[,,«ROMÂNUL» S-A PUS PE STUDII ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 174, 12 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental pune în paralelă, în articolul *[,,În aceeaşi zi. . ."],* din 11 august 1881, texte din ,,Timpul" şi din ,,Binele public" spre a demonstra că ,,nu numai spiritul, nu numai fondul, ci şi forma lor sînt identice"[1]. Eminescu invoca situaţii similare din Partidul liberal care nu îngăduiau totuşi să se vorbească de-o unitate deplină de vederi în orientarea politică.

,,L'Indépendance roumaine" găsea ca ,,Timpul" ironiza ,,studiile comparative" ale ,,Românului" şi reproduce un fragment în traducere franceză (,,Azi d. Kogălniceanu ... eroicul rege")[2]. Asupra acestui aspect se opreşte şi ,,Poporul", fără să dea extrase [3].

„Binele public" răspunde în editorialul *Bucureşti, 12 august* din 13 august 1881[4], iar ,,Românul" ia notă, în editorialul *Bucureşti,* 77/29 *august 1881,* de poziţia celor două cotidiene bucureştene [5].

[1] ROM, XXV (1881), 10 — 11 aug., p. 703.

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1179, 13/25 aug., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] POP, (1881), nr. 60, 13 aug., p. 3 *(revista ziarelor).*

[4] BP, III (1881), nr. 197, 13 aug., p. 1 — 2.

[5] ROM. XXV (1881), 17 — 18 aug., p. 723.

[,, ÎN «GRENZBOTEN», REVISTĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 175, 13 august 1881, p. 1 — 2.

Eminescu reproduce articolul, *Neue konigskronen an der Donau,* din revista ,,Grenzbote", unde se publică în iulie 1881[1] spre a ilustra dispreţul cu care tratau cercurile politice din Imperiul austro-ungar ţările mici cu care se învecina

Poetul revine asupra articolului în numărul următor (v. *supra,* p. 292 — 293).

---

[1] GRBT, XL (1881), nr. 27, [1 iul.], p. 43 — 47.

[ÎN PRIVIREA PRETINSULUI CONFLICT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 176, 14 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu trimite la ziarul maghiar „Nemere" însă preia textul din corespondenţa *Pest, 22. August (Orig. Corr.) Siebenburghisch-rumänischer Grenzstreit,* publicată, în ,,Neue freie Presse", în 11/23 august 1881[1]. ,,Pester Lloyd" se ocupă, de această problemă în articolul *Ueber die rumänische Grenzverletzung in Siebenbürgen bringt ,,Nemere" folgende Darstellung* din 10/22 august 1881[2] şi *Ueber die rumänische Grenzverletzung in Siebenbürgen schreibt man dem Magyarorssag aus Rezdi-Vasarhely* din 11/23 august 1881[3]. Declaraţia lui C. A. Rosetti este comentată în articolul *Bezüglich des Grenzkonflikftes an der rumänischen Grenze* publicat tot în ,,Pester Lloyd" în 12/24 august[4] şi în ,,Neue freie Presse", în articolul menţionat mai sus.

Eminescu califică aceste informaţii ,,nimicuri", cărora li se da ,,dimensiuni fantastice".

---

[1] NFP, (1881), nr. 6101, 11/23aug., p. 3.

[2] PEL., XXVIII (1881), „Abendblatt des « Pester Lloyd », nr. 189, [10] 22 aug., p. 1.

[3] PEL, XXVIII (1881), „Abendblatt des « Pester Lloyd », nr. 190, 11/23 aug., p. 1.

[4] PEL, XXVIII (1881), ,,Abendblatt des « Pester Lloyd»", nr. 191, 24 aug., p. 1.

[„CA SĂ NU AIBĂ APARENŢA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 176, 14 aug. 1881, p. 1. Al treilea editorial.

Eminescu explică motivele pentru care reproduce din publicaţia germană ,,Grenzboten", în traducerea sa, articolul *Coroane regale noue pe Dunăre,* căruia îi face loc, ca editorial, în numărul din 13 august 1881 (v. *supra,* p. 290 — 291).

„L'Independance roumaine" comentează editorialul şi reproduce un fragment („Deprinşi a vedea . . civilizate")[1].

Poetul dezaproba, în felul acesta, politica Curţii din Viena faţă de ţările mici din vecinătatea sa.

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1181, 15/27 aug., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ O NEÎNŢELEGERE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 176, 14 august 1881, p. 1. Al patrulea editorial.

Eminescu numeşte ,,un lung discurs" editorialul Die *Kolonisation des Baragan* publicat în „Bukarester Tagblatt" din 9/21 august 1881[1]. ,,Kronstadter Zeitung" intervine în discuţie cu articolul *Zur Tagesgeschichte. Kronstadt, 20. August,* publicat în 8/20 august 1881[2].

Merită să reţină atenţia ecoul articolelor lui Eminescu stîrnit în presa germană.

[1] BTAG, II (1881), nr. 183, 9/21 aug., p. 1,

[2] KRZ, XLV (1881), nr. 135, [8] 20 aug., p. 1.

[„TEORIA NOASTRĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 178, 17 — 18 august 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.
Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 224 — 232.

Eminescu răspunde ,,Românului", care recunoştea în editorialul *Bucureşti, 13/25 august 1881* că s-au stabilit în România un număr însemnat de greci[1]. Poetul îşi dezvoltă teoria sa cu privire la clasele superpuse şi aduce în discuţie situaţia evreilor, germanilor, maghiarilor stabiliţi de multă, vreme în tară, pentru care se cereau formalităţi complicate de împământenire. ,,Numele lui Eminescu — scrie G. Călinescu — a fost foarte legat de teoria « păturii superpuse» interpretată injust ca o atitudine xenofobă. De fapt, folosind un stil polemic violent şi plastic, poetul nu ieşea din poziţiile sale economice." (54, p. 234). Eminescu înţelege prin cucerirea Moldovei şi Munteniei de către români nu o supunere a altor popoare, ci organizarea economică, socială şi politică ce-o dau ţării lor în cursul veacurilor.

,,România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,De unde vin sărăcia . . . pensii reversibile!")[2].

În susţinerea tezei sale, Eminescu invocă numele lui Gaspar Bluntschli, despre care am mai vorbit în comentariile noastre şi Alexandru Vasile Millo. Din lucrarea acestuia, *Ţăranul,* reproduce caracterizarea ţăranului român [3]. Fragmentul din documentul lui Radu (Leon) este reprodus din lucrarea lui I. Slavici *,,Soll" şi ,,Haben",* tipărită în 1878[4].

[1] ROM, XXV (1881), 14 aug., p. 715.

[2] RL, V (1881), nr. 1254, 19 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] A.V. Millo, *Ţăranul,* Folticeni. Tipografia A. Goldner, 1881, p. 9.

[4] Ioan Slavici, *,,Soll" und ,,Haben".* Studiu social. Bucureşti, 1878, p. 64 — 65.

[,,«PESTHER LLOYD» POLEMIZEAZĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 179, 19 august 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 248 — 250. Fragmentar.

Ziarul vienez ,,Neue freie Presse" critică politica guvernelor maghiare faţă de români în articolul *Wien, 23. August,* publicat în 12/24 august 1881[1].

Oficiosul maghiar de limbă germană răspunde în articolul *Budapest, 25. August* din 14/26 august 1881 [2] . ,,Neue freie Presse" respinge tezele oficiosului maghiar în articolul *Wien, 26. August (Österreich und Rumänien)* din 15/27 august 1881[3]. Eminescu susţine că nu puteau exista relaţii normale cu Ungaria cîtă vreme românii din Imperiul austro-ungar nu se bucurau de drepturi politice.

„România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,N'-avem . . . de maghiari")[4], cum procedează şi „Poporul", care însă nu dă extrase[5].

Eminescu face vinovate pentru situaţia din Imperiul austro-ungar clasele dominante şi se pronunţă, cum face şi în alte articole, pentru păstrarea strictă a neutralităţii în raporturile cu imperiile vecine.

---

1 NFP, (1881), nr. 6102, [12] 24 aug., p. 1.

[2] PEL, XXVIII (1881), nr. 234, [14] 26 aug., p. 2.

[3] NFP, (1881), nr. 6105, [15] 27 aug., p. 4.

[4] RL, V (1881), nr. 1255, 20 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[5] POP, (1881), nr. 65, 20 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[„MAI ZILELE TRECUTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 180, 20 august 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Săvoiu, 1891, p. 110 — 113.

„Monitorul oficial al României" publică *Regulamentul de aplicaţie a Legei pentru înfiinţarea de spitaluri rurale,* la care se referă Eminescu în 11/23 august 1881[1]. Eminescu găsea ridicolă acestă lege cîtă vreme nu se schimba reorganizarea socială prin care să se înlăture exploatarea ţărănimii şi cauzele care generează boli.

Editorialul este comentat de ,,România liberă", „L'Independance roumaine", care dau şi extrase, ,,Poporul" şi alte ziare[2].

Eminescu, vrînd să-l discrediteze pe C.A. Rosetti, venit la conducerea Ministerului de Interne în 9 iunie 1881, îl învinuieşte că tolerează abuzurile şi silniciile arendaşilor, cauza sărăciei, mizeriei, lipsei de alimente, a muncii executată *manu militari.* Poetul are în vedere aspecte ale procesului de înrăutăţire a situaţiei ţăranilor, de agravare a condiţiilor de muncă impuse de proprietari şi arendaşi, intervenite în urma promulgării legii pentru tocmelile agricole din 1872. Dosarele instanţelor judecătoreşti din acea vreme aduc numeroase informaţii din care rezultă că, un număr mare de proprietari şi arendaşi români, greci, evrei săvîrşeau tot felul de ilegalităţi şi silnicii împotriva ,,cultivatorilor de pămînt"[3].

Eminescu, în acest articol, pornind de la unul din dosare, cel al lui Iosif Uhrinovschi, absolutizează situaţiile criticate punîndu-le exclusiv pe seama arendaşilor evrei. Documentele vremii atestă însă că asemenea abuzuri nu erau monopolul acestora ci a întregii categorii sociale de exploatatori care ocupau un loc important în structura agrară a României din secolul trecut.

[1] MO, (1881), nr. 105, 11/23 aug., p. 3255 — 3260.

[2] RL, V (1881), nr. 1256, 21 aug., p. 3 *(Arena ziarelor) ;* INDR-1, V (1881), nr. 1185, 21 aug./2 sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains) ;* POP ,(1881), nr. 66, 21 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[3] Gheorghe Cristea, *Contribuţii la istoria problemei agrare în România.* Învoielile agricole (1866 — 1882). Legislaţie şi aplicare. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 80 — 82, 128 — 141.

[„«ROMÂNUL» ESTE DE-O UŞURINŢĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 180, 20 august 1881, p. 1 — 2. Al treilea editorial.

Oficiosul guvernamental publică, în legătură cu întîmplările de la Comarnic, o informaţie la *Ultime ştiri,* pe care o transcriem. „Sîmbătă, trenul de plăcere ce merge la Sinaia era compus din 45 de vagoane, spre Comarnic s-a desprins vreo 20 de vagoane care au rămas în drum. După două ore maşinile s-au întors de la Sinaia şi au luat vagoanele rămase. Nu s-a întîmplat niciun accident"[1].

Comunicatul este redactat în aşa fel încît să nu dea loc la comentarii. Eminescu găseşte altă interpretare şi acuză oficiosul guvernamental de uşurinţă în tratarea unor chestiuni în care era în joc viaţa a sute de oameni.

[1] ROM, XXV (1881), 17 — 18 aug., p. 725.

[„ÎN «PESTHER LLOYD» GĂSIM ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 181, 21 august 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 20 august 1881.*

[„ZIARUL «UNGARISCHE POST» ADUCE AMĂNUNTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 181, 21 august 1881, p. 1.

[„O TELEGRAMĂ DIN STAMBUL ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 181, 21 august 1881, p. 1.

[„ASUPRA CONFLICTULUI DE GRANIŢĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 181, 21 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu întocmeşte acest editorial cu extrase din ,,Nemere", ,,Pester Lloyd" , ,,Le Nord" şi ,,Daily Telegraph" privind pretinsul conflict de graniţă dintre România şi Ungaria. Poetul trimite la ziarul „Nemere" însă traduce, în realitate, un articol, *Wien, 29. August (Die ,,uneigentliche" Grenzverletzung),* publicat în „Neue freie Presse" în 18/30 august 1881[1].

Articolul ,,foarte nespălat" din ,,Observatoriul", la care se fac referiri, este *Absurda fabulă de la Predeal* şi se publică în ziarul sibian în 8/20 august 1881 [2].

Extrasele sînt făcute, desigur, din presa germană.

---

[1] NFP, (1881), nr. 6108, 30 aug., p. 3.

[2] OBS, IV (1881), nr, 64, 8/20 aug., p. 260.

[„RĂUL DE CĂPETENIE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 182, 22 august 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească. S.A.R., 1939, p. 255 — 260.

Eminescu susţine, cum face şi în alte articole, că problema principală care se punea în faţa societăţii româneşti o constituia sporirea nejustificată a numărului celor care consumau mai mult decît produceau. De aici şi agravarea situaţiei ţărănimii. Poetul ilustrează această stare de lucruri cu *un* amplu extras din lucrarea *lui* Alexandru Vasile Millo, *Ţăranul*[1]*,* pe care o pune la contribuţie şi mai înainte (v. *supra,* p. 304 — 306).

Oficiosul guvernamental acuză ,,Timpul" în editorialul *Bucureşti, 24 august/5 răpciune* [2] *,* că instiga la asasinarea regelui. Ziarul liberal avea în vedere articolul *Isprăvile libertăţilor noastre,* semnat Delfinul şi trimis din Galaţi[3]. Articolul aparţine lui Pantelei Popasu, cu numele căruia ne-am mai întîlnit în comentariile noastre (v. *supra* p. 567).

,,România liberă" reţine că ,,Timpul" îşi extrăgea informaţiile din lucrarea unei persoane care cunoştea bine viaţa ţărănimii [4]. Reproduce un fragment (,,Cum vrei . . . Cariagdi, Caligari?").

,,Românul" răspunde la acest editorial şi scrie că fondul e pe atît de neadevărat pe cît forma e. . . necuviincioasă"[5].

Eminescu constată că numai ,,tinerii izraeliţi" apreciau just articolele sale, cînd susţineau că discuta o ,,chestiune socială". Ziarul la care se referă este „Cumpăna", cu care poetul polemizează în mai multe rînduri.

---

[1] A. V. Millo, *Ţăranul,* Folticeni, Tipografia A. Goldner, 1881, p. 70 — 74.

[2] ROM, XXV (1881), 24 — 25 aug., p. 747.

[3] T, VI (1881), nr. 177, 15 aug., p. 1 — 2.

[4] RL, V (1881), nr. 1258, 23 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[5] ROM. XXV (1881), 24 — 25 aug., p. 747.

[„«CORESPONDENŢA POLITICĂ» DIN VIENA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 183, 23 august 1881, p. 1 — 2.

[„ŞI-AU PIERDUT SĂRITA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 184, 24 — 25 august 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Săvoiu, 1891 . p. 115 — 118.

Măsura guvernului liberal de-a înfiinţa spitale rurale este criticată de Eminescu în editorialul său din 20 august 1881 (v. *supra,* p. 299 — 300). ,,Românul" răspunde, tot într-un editorial, *Bucureşti, 21 august /2 răpciune 1881,* în care îl acuză pe Eminescu că batjocorea pînă şi înfiinţarea acestora din ură împotriva liberalilor[1]. ,,Românul" reia discuţia şi în editorialul *Bucureşti, 22 august/3 răpciune 1881,* publicat o zi mai tîrziu[2].

,,România liberă" scria că ,,Timpul" nu slăbea ,, din biciuială marele partid"[3]. Reproduce finalul (,,Atunci braţele marelui. . . 120 milioane pe an"). ,,L'Independance roumaine" aprecia că ziarul îi acoperea pe liberali cu calificative cunoscute din articolele precedente [4]. Reproduce un fragment în traducere franceză („Pentru aceşti ignoranţi . . . misiunile în străinătate").

Eminescu se pronunţă împotriva exploatării ţărănimii şi susţine, cum face şi mai înainte, că înfiinţarea de spitale rurale nu putea duce la rezultate, fără schimbarea sistemului de guvernare. Poetul expune acest punct de vedere şi în rapoartele sale din timpul revizoratului şcolar. „Pretutindene frecvenţa mică şi incuria administrativă mare — scrie într-un raport din 5 septembrie 1875 —, pretutindene sărăcia muncitorului agricol, mortalitatea adesea înspăimîntătoare, greutăţile publice şi angajamentele de muncă născute din aceste greutăţi aproape insuportabile". Se pronunţa pentru ,,un alt sistem de dări" şi ,,o organizare mai liberă a muncii".

Eminescu întocmeşte acest tablou simbru al situaţiei ţărănimii în guvernarea conservatoare, tablou ce nu se deosebeşte de cel pe care îl face aceleiaşi ţărănimi în guvernarea liberală.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 22 aug., p. 739.

[2] Idem, 23 aug., p. 743.

[3] RL, V. (1881), 1260, 26 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] INDR-1, V (1881), nr. 1189, 26 aug./7 sept, p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ASUPRA VIZITEI FĂCUTE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 185, 26 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Vizita lui Gyula Andrassy la Sinaia este comentată de ,,Pester Lloyd" în articolul *Budapest, 1. September* publicat în 21 august/2 septembrie 1881[1]. Andrassy face această vizită ca persoană particulară.

Eminescu se ocupă de această vizită şi în alte articole ale sale (v. *supra,* p. 314 — 315, 317 — 318).

_____

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 241, [21 aug.] 2 sept., p. 2.

[„DUMINECĂ SEARA LA TEATRUL ORFEU ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 185, 26 august 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 270.

Spectacolul lui I. C. Lugojanu are loc în 23 august 1881. Originar din Abrud, Lugojanu întreprinde cu alţi tineri diletanţi, încă din 1874, turnee prin oraşele din Transilvania. Face studii la Paris, unde reprezintă *Coana Chiriţa şi* interpretează unele roluri din dramaturgia shakespeariană.

Moţul din Ardeal, piesa pe care o reprezintă la Bucureşti, este după cîte s-ar părea o adaptare după cînticelul glumeţ al lui Iosif Vulcan, *Păcurariul din Ardeal,* tipărit în ,,Umoristul" în 1866[1] şi într-o a doua versiune, *Ciobanul din Ardeal,* publicată în ,,Familia" în 1875[2].

Spectacolul este anunţat şi de ,,România liberă" care scrie că *Moţul din Ardeal* era un ,,episod naţional cu doine şi cîntece poporale din viaţa românilor transcarpatini" [3]. Ziarul face şi o dare de seamă a spectacolului [4] . Se bucură de succesul tînărului actor şi cere publicului să-l sprijine, cu atît mai mult cu cît scena teatrelor bucureştene era invadată de ,,piese franţuzeşti şi nemţeşti".

---

[1] UM, IV (1866), nr. 28, 8/20 sept., p. 122.

[2] F, XI (1875), nr. 27, 6/18 iul., p. 308 — 312.

[3] RL, V (1881), nr. 1258, 23 aug.. p. 2 *(Cronica zilei).*

[4] RL, V (1881), nr. 1260, 26 aug., p. 2 *(Cronica zilei).*

[„«PSEUDO-ROMÂNUL» CA SĂ ESPLICE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 186, 27 august 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C, C. Săvoiu, 1891, p. 119 — 122.

Eminescu răspunde ,,Românului", care îl învinuieşte în editorialul *Bucureşti, 24 august/5 răpciune* din 25 august 1881 de instigare la asasinat[1]. Oficiosul guvernamental aduce în discuţie articolul *Isprăvile libertăţilor noastre.* pe care Eminescu îl primeşte de la Galaţi (v. *supra,* p. 592). Asupra abuzurilor arendaşilor am stăruit mai sus (v. *supra,* p. 591).

„România liberă" susţine că ,,Timpul" nu ameninţa pe nimeni, însă arăta de unde venea ameninţarea[2]. Reproduce un fragment (,,Ca obiect de esploatat... cu ei"). Asupra acestui aspect insista şi ,,L'Independance roumaine", care reproduce un fragment în traducere franceză (,,Pericolul, ameninţarea ... nu a ameninţa") [3] . Editorialul este comentat şi de ,,Poporul" fără să dea extrase [4].

Eminescu face şi consideraţii antropologice şi trimite la lucrările lui Rudolf Virchow (1821 — 1902) şi Jean Louis Armand de Quatrefages de Breau (1810 — 1892). Are în vedere, desigur, tratatele *Die Cellular-pathologie* şi *L'espece humaine,* ultimul tipărit în a şasea ediţie în 1880.

---

[1] ROM, XXV (1881), 24 — 25 aug., p. 747.

[2] RL, V (1881), nr. 1262, 28 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-l, V (1881), nr. 1191, 28 aug./9 sept., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[4] POP, (1881), nr. 72, 28 aug., p. 3 *(Revista ziarelor).*

MOMENTE DE DISTRACŢIE. LITERATURA ROŞIE

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 186, 27 august 1881, p, 3.

[„ASUPRA SCOPULUI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 187, 28 august 1881. p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Eminescu reproduce acest articol, *Budapest, 3. September,* publicat în „Pester Lloyd" în 23 august/4 septembrie 1881[1] întrucît venea cu noi precizări în privinţa vizitei lui G. Andrassy la Sinaia.

Poetul va scoate încheierea de aici şi din alte informaţii din presă, cum arată în editorialul *[,,Foile noastre oficioase ... "]* din 1 septembrie 1881 (v. *supra,* p. 317 — 318) că vizita avea ca scop reluarea discuţiei în legătură cu chestiunea dunăreană.

---

[1] PEL, XXVIII (1881). nr. 243, [23 aug.] 4 sept., p. 2.

[„MAI ZILELE TRECUTE ERA VORBA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 188, 29 august 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu extrage din presa străină informaţiile în legătură cu un memoriu al guvernului român către marile puteri şi cu vizita lui G. Andrassy la Sinaia. Poetul întocmeşte acest grupaj de ştiri spre a demonstra că presa liberală nu informa opinia publică asupra situaţiei politice a ţării.

„România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Rezumînd ştirile . . . românesc în genere")[1]. ,,'L'Independance roumaine" remarcă faptul că ziarul reţinea atît informaţiile favorabile cît şi cele nefavorabile ţării noastre [2].

Eminescu îşi extrage informaţiile, probabil, din presa vieneză.

---

[1] RL. V (1881), nr. 1264, 30 aug., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881). nr. 1193, 1/13 sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„FOILE NOASTRE OFICIOASE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 189, 1 septembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se reproduce în „Telegraful român", XXIX, nr. 105, 8 septembrie 1881, p. 417 — 418.

Vizita la Sinaia a lui Gyula Andrassy, ministru de externe al Imperiului austro-ungar, între 1871 — 1879, este comentată de ziarul ,,Pester Lloyd" în mai multe articole (v. *supra, p.* 310 — 311, 314 — 315, 317 — 318). Eminescu pune această vizită în legătură cu chestiunea dunăreană şi desfăşurarea evenimentelor va confirma previziunea sa.

Poetul se pronunţa şi aici pentru păstrarea strictă a neutralităţii, ca singura cale de urmat pentru o ţară mică situată între mari imperii.

[„CATĂ SĂ SPUNEM ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 190. 2 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1931], p. 283 — 285. Fragmentar.

Oficiosul guvernamental critică teoria lui Eminescu cu privire la clasele superpuse în editorialul *Bucureşti, 27 august / 8 răpciune 1881,* publicat în 28 august 1881, şi în care numeşte ,,Timpul" ,,organul reacţionaro-revoluţionaro-socialist" .

,, România liberă" împărtăşeşte opiniile în legătură cu pătura superpusă[2]. Reproduce un fragment (,,Cînd un om în rebeliune . . . cu « putregaie »").

Lucrarea lui Dionisie Pop Marţian, *Coloniştii germani şi România,* din care citează Eminescu, se publică în două ediţii şi textul respectiv se găseşte în ultimul capitol[3].

Eminescu face mărturisirea, peste care nu se poate trece, potrivit căreia în publicistica sa se călăuzea după „adevăruri generale", cu alte cuvinte nu ţinea seama de interesele partidelor politice, şi că adoptase ca metodă de lucru cea urmată, ,,în ştiinţe în genere, în cele naturale îndeosebi". Poetul considera societatea, cum ştim, un organism şi nu poate surprinde nici faptul că foloseşte termeni medicali în caracterizarea realităţilor sociale.

[1] ROM, XXV (1881), 28 aug., p. 758.

[2] RL, V (1881), nr. 1267, 3 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] D.P. Marţian, *Coloniştii germani şi România,* Bucureşti, Tipografia statului, 1860, p. 42; A doua ediţie cu mai multe anexe şi o introducere despre Economia naţională. Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1871, p. 46.

[„DIN NEFERICIRE ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 191, 3 septembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Săvoiu, 1891, p. 123 — 127.

Situaţia economică a ţărănimii este comentată de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 28 august/9 răpciune 1881,* din 31 august 1881[1]. Eminescu respinge discuţiile abstracte, fără legătură cu situaţia reală a ţărănimii.

,,România liberă" caracterizează editorialul ,,energică revistă social-economică" [2]. Reproduce un fragment (,,Nu cerem şi nu voim . . . de a-l cruţa").

Eminescu se pronunţă pentru o reorganizare socială care să aibă la bază „apărarea şi încurajarea muncii" şi ,,înlăturarea feneanţilor şi paraziţilor din viaţa publică". Considera că nu era necesară, la acea dată, „o soluţiune socialistă" pentru înfăptuirea acestui principiu socialist. Cînd face aceste aprecieri poetul are în vedere stadiul de dezvoltare în care se găsea societatea românească, în a doua jumătate a secolului trecut.

[1] ROM, XXV (1881), 29 — 31 aug., p. 763.

[2] RL, V (1881), nr. 1268, 4 sept., p. 3 *(Arena ziarelor),*

[„DOUĂ MONOGRAFII ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 193, 5 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată în M. Eminescu, *Opera politică,* II, Bucureşti, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, 1941, p. 347 — 348.

Eminescu prezintă lucrarea lui Constantin I. Istrati, *O pagină din istoria contimporană a României din punctul de vedere medical, economic şi naţional* (Bucureşti, 1880) şi pe cea a lui Alexandru Vasile Millo, *Ţăranul* (Folticeni, 1881), despre care a mai fost vorba în comentariile noastre (v. *supra,* p. 592). Poetul reproduce, în continuare, un fragment din lucrarea din urmă.

„România liberă" remarcă ,,starea de mizerie şi degradare" a populaţiei rurale [1].

Eminescu reproduce din lucrarea lui Millo în numărul anterior al „Timpului"[2] şi în cele din 9 — 10 şi 12 septembrie 1881[3]. Extrase din această, lucrare dă şi ,,Poporul", ceva mai tîrziu [4].

---

[1] RL, V (1881), nr. 1269, 5 sept., p. 3 *(Arena ziarelor)*; nr. 1270, 6 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] T, VI (1881), nr. 192, 4 sept., p. 1 — 3.

[3] *Idem.* nr. 196, 9 — 10 sept., p. 1, nr. 198, 12 sept., p. 1 — 2.

[4] POP, (1881), nr. 88, 19 sept., p. 1 — 2.

[„DE LA VENIREA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 194, 6 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 269-271.

Proiectul de reformă şcolară este comentat de Eminescu încă la publicarea lui (v. *supra,* p. 59—62, 65—68). La aceste articole se referă atunci cînd spune că numai ziarul pe care îl conducea s-a ocupat de chestiunile de principiu din *Proiectul . . .* lui V. Conta, ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice pînă în 10 aprilie 1881.

,,România liberă" insistă, asupra atitudinii adoptată de „Timpul" faţă de învăţămîntul real şi cel clasic[1]. Reproduce un fragment („Ceea ce susţinem . . . sau un chimist").

,,L'Indépendance roumaine" subliniază faptul că ziarul nu era împotriva învăţămîntului real[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Ceea ce susţinem, . . . din materii"), „Poporul"[3] şi ,,Bukarester Tagblatt"[4] rezumă, editorialul.

Eminescu se pronunţă pentru crearea de instituţii separate destinate celor două forme de învăţămînt. Dar nici învăţămîntul clasic şi nici cel real nu puteau ignora latura educativă.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1271, 8 sept., p. 2 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1199, 8/20 sept., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] POP, (1881), nr. 80, 8 sept., p. 3 *(Revista jurnalelor).*

[4] BTAG, II (1881), nr. 206, 8/20 sept., p. 1 *(Inland).*

[„CURTEA DE CASAŢIE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 195, 7—8 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu are în vedere, în consideraţiile sale critice, articolul *Inamovibilitatea magistraturei,* publicat în ,,Românul" în 6 septembrie 1881[1].

,,România liberă" comentează, editorialul şi reproduce un fragment (,,Nu inamovibilitatea . . . politica un cuvînt)[2].

Poetul vedea în decizia Curţii de Casaţie o măsură importantă împotriva aservirii magistraturii partidelor politice.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 6 sept, p. 787.

[2] RL, V (1881), nr. 1272, 10 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ELECTIVITATEA MAGISTRATURII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 196, 9— 10 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată , în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 271-274.

Problema elegibilităţii magistraturii este comentată de Eminescu în mai multe articole, cu o bogată documentare în materie. Aici se mărgineşte să readucă în discuţie tezele generale.

,,România liberă," insistă asupra comentariului cu privire la organizarea breslelor[1]. Reproduce un fragment (,,Dar [î]ntr-o lume. . . specială a vieţii"). ,,Poporul" împărtăşea opinia că C.A. Rosetti nu putea reuşi în tentativa sa politică [2]. ,,Bukarester Tagblatt" se ocupă de problemele puse în discuţie în două numere [3].

Eminescu apără inamovibilitatea magistraturii din convingerea că numai aşa îşi putea păstra independenţa faţă de partidele politice.

_____

[1] RL, V (1881), nr. 1273, 11 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] POP, V (1881), nr. 81, 10 sept., p. 3 *(Revista ziarelor).*

[3] BTAG, II (1881), nr. 207, 10/22 sept., p. 2 *(Inland);* nr. 208, 11/23 sept., p. 1 *(Inland).*

[„UN CAZ CIUDAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 197, 11 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la un articol publicat în „Wehrzeitung" în 1881 şi reprodus de Eminescu, în traducere, în continuarea comentariului său.

Discuţiile din presa străină prezentau interes pentru cunoaşterea sferei de aplicabilitate a legislaţiei maghiare.

Eminescu vorbeşte de „caracterul sinalagmatic" şi în manuscrisele sale.

[„DIN TELEORMAN AFLĂM ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 197, 11 septembrie 1881, p. 1. Al treilea editorial.

Eminescu face loc acestui articol ca a treia secţiune a editorialului său din acest număr. Este comentat de „L'Indépendance roumaine"[1] şi de „România liberă"[2] care reproduce şi un fragment (,,Vestitul Chiriţescu... frică de D-zeu").

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1202, 12/24 sept., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains) .*
[2] RL, V (1881), nr. 1274, 12 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„PRIN MARTIE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 198, 12 septembrie 181, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu aduce în discuţie articolul din ,,Le Journal des debats", comentat în editorialul *[,,Ziarele franceze* ..." *]* din 22 martie 1881 (v. *supra,* p. 108 — 110).

,,România liberă" reţine consideraţiile cu privire la rolul României în această parte a Europei [1]. Reproduce un fragment (,,Fără a împărtăşi . . . populaţiunile noastre").

Poetul trece, între alte neajunsuri ale societăţii româneşti din vremea sa, şi slaba pregătire pentru ,,munca industrială".

[1] RL, V (1881), nr. 1275, 13 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN SCRISOAREA A ZECEA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 199, 13 septembrie 1881, p. 1.

Comentariu introductiv la scrisoarea lui I. Ghica către V. Alecsandri, reprodusă din ,,Convorbiri literare", revista ieşeană[1].

,,L'Indépendance roumaine" atrage atenţia asupra comentariului pe marginea scrisorii[2].

Poetul transcrie acest text ca o mărturie că şi scriitorii din generaţiile mai vechi împărtăşeau opinii asemănătoare în privinţa unor probleme social-politice.

[1] CL, XV(1881), nr. 6, 1 sept., p. 211 — 217.
[2] INDR-1, V(1881), nr. 1204, 15/27 sept., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

MĂNĂSTIRE ÎNCHINATE

Se publică în „Timpul", VI, nr. 199, 13 septembrie 1881, p. 3.

[„MEŞTER ÎN FALSIFICARE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 201, 17 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C. C. Savoiu, 1891, p. 11- 13.

Oficiosul guvernamental se ocupă de manuale şcolare în editorialul *Bucureşti, 16/28 răpciune*

1881 din 17 septembrie 1881[1].

„România liberă" scrie că „Timpul" îi ia „la răfuială" pe redactorii „Românului"[2]. Reproduce un fragment („Ea cuprinde ... precum sânteţi voi"). ,,Poporul" scrie, la rândul său, ca ziarul ,,se mânie foc" pe redactorii ziarului liberal[3]. ,,Bukarester Tagblatt" notează că se comenta cu umor pregătirea intelectuală a membrilor Partidului liberal[1].

Problema manualelor şcolare sta în atenţia lui Eminescu şi în rapoartele ce le întocmeşte în epoca revizoratului şcolar, precum şi în articolele sale anterioare, atât din foaia ieşeană, cât şi din cotidianul bucureştean.

[1] ROM, XXV (1881), 17 sept., p. 815.
[2] RL, V (1881), 18 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] POP, (1881), nr. 87, 18 sept., p. 3 *(Revista jurnalelor).*
[4] BTAG, II (1881), nr. 213, 18/30 sept., p. 1 *(Inland).*

[„REZULTATUL ALEGERILOR ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 202, 18 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 278-280.

Oficiosul liberal publică rezultatul alegerilor comunale din Iaşi în mai multe numere [1]. Candidaţii Partidului liberal se aleg în Colegiile II, III şi IV, iar cei ai Partidului conservator numai în Colegiul I. „Românul" se ocupă de rezultatul alegerilor în editorialul *Bucureşti, 17/29 răpciune 1881* din 18 septembrie 1881 [2].

„România liberă" comentează, editorialul şi reproduce un fragment (,,Dar la ce ... tuturor ţărilor")[3]. „Bukarester Tagblatt" scrie că se schiţează un tablou sumbru asupra societăţii româneşti[4].

Nemulţumit de rezultatul alegerilor, de pe poziţiile conjuncturale ale partidului conservator, poetul ajunge la violenţe verbale, abdicând de la judecata obiectivă.

Opiniile lui Eminescu cu privire la aceste alegeri au fost criticate în presa vremii. Ziarul „Liberalul" în editorialul *Iaşi, 19 septembrie 1881* din 21 septembrie 1881 [5] afirmă că poetul se situa în articolele sale pe o poziţie bizară.

[1] ROM, XXV (1881), 14- 15 sept., p. 811; 16 sept., p. 815; 17 sept., p. 819; 18 sept., p. 823.
[2] ROM, XXV (1881), 18 sept., p. 823.
[3] RL, V (1881), nr. 1279, 19 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[4] BTAG, II (1881), nr. 214, 19 sept./l oct., p. 2 *(Inland).*
[5] LIB, II (1881), nr. 330, 21 sept., p. 1.

[„LA MONTPELLIER ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 204, 20 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Merită să reţină atenţia că ,,Mesager du midi." pune la contribuţie şi lucrarea lui D. Bolintineanu, *Călătorii la românii din Macedonia şi Muntele Atos sau Santa Agora* (Bucureşti, 1863), alături de tratatele lui William Martin Leake, *Travels in northern Greece,* (Londra 1835) şi Ami Boue, *La Turquie d'Europe* (Paris, 1840).

[ÎNTRE ACUZĂRILE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr, 205, 22 septembrie 1881. p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu remarcă un nou aspect al poziţiei contradictorii a guvernului liberal. Miniştrii conservatori, criticaţi pentru reaua administrare a finanţelor ţării, sînt cooptaţi în guvernul liberal ca mari specialişti în acest domeniu.

,,România liberă" scrie că „Timpul" întreprinde o analiză a finanţelor în guvernarea liberală[1], Reproduce (,,Acuma, vino şi fă . . . mai străine").

,,Telegraful" critică orientarea politică a „Timpului" în mai multe editoriale. *Bucureşti, 8 septembre, Bucureşti, 10 septembre, Bucureşti, 15 septembre, Bucureşti, 16 septembre, Bucureşti, 17 septembre* [2] . Poetul răspunde la aceste critici şi-l numeşte pe I.C. Fundescu, redactorul ziarului, cu un nume ţigănesc (Ionel Cocîrdel), pentru înfăţişarea sa.

Eminescu privea construirea căilor ferate în special sub aspectul consecinţelor negative, Concesionarea lor unor firme străine aduca daune considerabile statului român. Construirea lor favoriza, pe de altă parte, scurgerea spre România a elementelor străine şi transformarea ţării în colonie a Europei apusene.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1282, 23 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] TEL, XI (1881), nr. 2803, 10 sept., p. 1 — 2; nr. 2804, 11 sept., p. 1 — 2; nr. 2807, 16 sept., p. 1 — 2. nr. 2808, 17 sept., p. 1 — 2; nr. 2809, 18 sept., p. 1.

[„ORICE ALEGERE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 205, 22 septembrie 1881, p. 1.

Constantin Bosianu (1815 — 1882) este profesor de drept roman la Universitatea din Bucureşti, decan al Baroului de Ilfov (1871 — 1873). Fondează ziarul ,,România" în 1850. Aduce o contribuţie importantă la unificarea legislaţiei Moldovei şi Munteniei după 1859. Deşi aparţinea Partidului liberal, Eminescu îl preţuia pentru pregătirea ştiinţifică şi onestitatea sa în viaţa politică.

[„CE ADEVĂRATĂ E TEORIA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 206, 23 septembrie 1881, p. 1. Al treilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M, Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 232 — 233.

Eminescu polemizează cu ..Telegraful", ziarul lui I. C. Fundescu, şi ţine să-i atragă atenţia că la banchetul dat în cinstea lui Léon de Rosny (1837 — 1916), savantul francez, vorbitorii se referă şi la teoria sa asupra claselor suprapuse. O dare de seamă, *Banchetul oferit d-lui de Rosny,* găsim în „Românul", în care se reproduc şi cuvîntările lui V.A. Urechia[1].

Poetul are în vedere în polemica sa editorialul *Bucureşti, 19 septembre,* publicat în „Telegraful" în 20 septembrie 1881. Aici se fac referiri şi la persoana sa[2]. Interesant de observat că Eminescu este atacat şi de astă dată pentru un articol, *Ce face opoziţiunea?,* datat: *Galaţi, 16 septembre 1881,* publicat în „Timpul" [3] şi din care reproduc atît „Telegraful" cît şi ,,Românul"[4], ca probă de aberaţii în discuţiile din presă. Articolele trimise din Galaţi aparţin, cum am mai arătat,

lui Pantelei Popasu şi sînt semnate *Delfinul.* Presa vremii considera însă că aceste menţiuni erau fictive.

Eminescu îşi schimbă numele, cum se ştie, în cu totul alte împrejurări (53). „Telegraful" menţionează şi numele lui Caragiale, putînd fi o mărturie că dramaturgul lucra în redacţia ,,Timpului" şi în 1881.

---

[1] ROM, XXV (1881), 21 — 22 sept., p. 836.

[2] TEL, XI (1881), nr. 2811, 20 sept., p. 1.

[3] T, VI (1881), nr. 203, 19 sept., p. 1 — 2.

[4] ROM, XXV (1881), 20 sept., p. 831 *(Opiniunea ,,Timpului" asupra magistraturei noastre).*

[„E DESTUL CA UN CORP ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 207, 24 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Alegerile din baroul avocaţilor din Bucureşti sînt prezentate de „Românul" în articolul *Alegerea Consiliului ordinului advocaţilor,* publicat în 22 septembrie 1881[1].

,,România liberă" împărtăşeşte opinia după care guvernul liberal ducea o politică ce urmărea să desfiinţeze instituţiile bune[2]. Reproduce un fragment („Acum nu le place ... corpului de advocaţi"), ,,Bukarester Tagblatt " insistă asupra aceloraşi probleme[3].

Eminescu avertizează asupra unor mişcări populare prin care să fie înlăturat guvernul de la cîrma ţării. Previziunea poetului se va confirma cîţiva ani mai tîrziu.

---

[1] ROM. XXV (1881), 21 — 22 sept., p. 834.

[2] RL, V (1881), nr. 1284, 25 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] BTAG, II (1881), nr. 219, 25 sept./7 oct., p. 1 *(Inland).*

[„LA CONGRESUL LITERAŢILOR ..."]

Se publică în „Timpul", VI. nr. 207, 24 septembrie 1881, p. 1.

Trandafir George Djuvara (1856 — 1935) funcţionează ca membru în Comisia dunăreană şi în diplomaţie. Eminescu are în vedere lucrarea sa, *Les juifs de la Roumanie,* tipărită la Paris în 1880[1]. Poetul trimite aici, pentru prima dată, şi la lucrarea lui N. Filimon, *Nenorocirile unui slujnicar,* tipărită în 1861.

---

[1] Georges Djuvara, *Les juifs de la Roumanie.* Paris, Chez l'Auteur, 1880 (Société d'Ethnographie).

[,,«ROMÂNUL» ŢINÎND SEAMĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 208, 25 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se

tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Săvoiu, 1891, p. 129 — 130.

Editorialul de fantezie, cum îl numeşte Eminescu, este articolul *Réorganisation de l'opposition,* publicat în 20 septembrie/ 2 octombrie 1881[1]. ,,Românul" îl comentează în editorialul său, *Bucureşti, 21 răpciune/3 brumărel 1881,* din 22 septembrie 1881[2].

,,România liberă" semnalează editorialul şi reproduce un fragment (,,Din contra . . . deosebesc de radicali")[3]. ,,Bukarester Tagblatt" reţine consideraţiile cu privire la ,,juna dreaptă"[4].

Eminescu găseşte suficiente argumente să pună în seama conservatorilor unele realizări importante din istoria poporului nostru.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1209, 20 sept./2 oct., p. 1.

[2] ROM, XXV (1881), 21 — 22 sept., p. 835.

[3] RL, V (1881), nr. 1285, 26 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] BTAG, II (1881), nr. 220, 26 sept./8 oct., p. 2 *(Inland).*

[„ACUZAŢIUNEA RIDICATĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 209, 26 septembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.
Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opera,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 283 — 288.

Studiul comparativ între Partidul liberal şi Partidul conservator era, sub raport intelectual, cum arată şi Eminescu, în favoarea celui din urmă. Personalităţile din conducerea Partidului conservator făceau ca în sînul acesteia să se manifeste tendinţe divergente în orientarea politică.

„România liberă" scrie că „Timpul" se ocupa de situaţia din Partidul liberal în raport cu interesele ţării[1]. Reproduce un fragment („Precum nu poţi . .. spre bine").

Baza socială a Partidului conservator se îngustează an de an şi odată cu dispariţia personalităţilor din fruntea sa îşi încetează, existenţa.

---

[1] RL, V(1881), nr. 1286, 27 sept., 1881, p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„BROŞURA D-LUI G. MÂRZESCU ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 210, 27 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Broşura lui G. Mârzescu, *Cîteva observaţiuni asupra legislaţiunei şi organizaţiunei judiciare* (Bucureşti, 1881), este un memoriu citit de acesta în şedinţa din 15 septembrie 1881 a Comisiunei de organizare judiciară. G. Mârzescu se pronunţă împotriva eligibilităţii magistraţilor. Sînt citaţi Platon, Kant, Bentham precum şi unii jurişti mai noi.

„România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Cum că puterea . . . profesor, mecanician ş.a.m.d.")[1]. Editorialul este semnalat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în revista presei interne [2].

Eminescu se alătură, lui Mârzescu cînd propune să se instituie concursul şi în magistratură.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1287, 20 sept., p. 3 *(Arena ziarelor),*
[2] BTAG, II (1881), nr. 222, 29 sept./ 11 oct., p. 2 *(Inland).*

[„N-A TRECUT MULT..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 211, 29 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939. p. 233 — 236.

Banchetul oferit lui C.A. Rosetti se ţine la Teatrul Naţional în 27 septembrie 1881[1]. Între cei care rostesc discursuri îl vedem şi pe Emil Costinescu, redactorul ,,Românului", cu care polemizează Eminescu şi despre care spune că, avea patru clase şi un curs de violoncel.

„România liberă" reţine informaţiile privind „utilitarismul englez"[2]. Reproduce un fragment („Nu ştim de ce astăzi . . . titluri de recomandaţie?").

Eminescu revine asupra banchetului şi în alt articol al său (v. *supra,* p. 352 — 354).

[1] ROM, XXV (1881), 28 — 29 sept., p. 859.
[2] RL, V (1881), nr. 1288, 30 sept., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ACUM, CÎND STATUTELE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 212, 30 septembrie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu nu-şi modifică opiniile cu privire la Creditul Mobiliar nici după ce i se recunoaşte, de forurile în drept, statutul de persoană juridică. Poetul invocă şi de astă dată exemplul unor societăţi similare din Franţa.

,,România liberă" găsea că ,,Timpul" manifesta faţă de această societate ,,o neîncredere încordată"[1]. Reproduce un fragment (,,Trebuie să vă depărtaţi . . . va fi teribilă"),

În concepţia lui Eminescu o întreprindere îşi justifica existenţa numai în măsura în care era productivă.

[1] RL, V (1881), nr. 1289, 1 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ECOURILE BANCHETULUI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 212, 30 septembrie 1881, p. 2.

Banchetul oferit lui C.A. Rosetti, la un sfert de secol de la întemeierea ,,Românului" se ţine la Teatrul Naţional în 27 septembrie 1881[1] (v. *supra,* p. 345 — 346). Cuvîntările se publică în acelaşi ziar, cîteva zile mai tîrziu.

Consideraţiile ironice ale lui Eminescu sînt criticate de ,,Telegraful" în editorialul *Bucureşti, 6 octombre,* în care se arată că poetul ,,insulta în modul cel mai grosolan un număr însemnat de

oameni"[2].

[1] ROM, XXV (1881), 30 sept., p. 4 — 6.
[2] TEL, XI (1881), nr. 2825, 7 oct., p. 1.

[„ÎN AUSTRO-UNGARIA, UNDE EXISTĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 213, 1 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se reproduce în „Telegraful român", XXIX, nr. 118, 8 octombrie 1881, p. 472.

Eminescu comentează întîlnirea lui Franz Joseph cu Alexandru al III-lea în lumina orientării politice a popoarelor din Imperiul austro-ungar.

,,România liberă" insistă asupra prezentării situaţiei interne din Imperiul austro-ungar[1]. Reproduce un fragment (Agitaţiunea . . . se va şi stabili"). Asupra acestei probleme se opresc şi „L'Indépendance roumaine" [2] şi ,,Bukarester Tagblatt"[3] în comentariile lor privind presa românească.

Întîlnirea proiectată nu are loc.

[1] RL, V (1881), nr. 1290, 2 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1219, 2/14 oct., p. 1 — 2 (Spicuitor , *Les journaux roumains).*
[3] BTAG, II (1881). nr. 218, 24 sept./6 oct., p. 2 *(Inland).*

[„DIN FRANŢA SE POT CETI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 214, 2 octombrie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 1 octombre 1881.*

Situaţia armatei franceze din Africa este descrisă de L. Lereboullet, într-un articol, *Le service de santé en Tunisie,* publicat în „Gazette hebdomadaire de médecine et de chirurgie" , în septembrie 1881[1].

Eminescu considera că politica internă a Franţei se reflecta şi în politica sa colonială.

[1] GHMC, XVIII (1881), nr. 40 , [25 sept.] 7 oct., p. 633 — 636; nr. 41, [2] 14 oct., p. 649 — 659.

[„CURTEA DE APEL DIN IAŞI ..."]

Se publică în ..Timpul", VI, nr. 214, 2 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Editorialul este comentat de ,,România liberă", care reproduce un fragment (,,Toate autorităţile . . . vestitului Serrurie")[1], de „L'Independance roumaine "[2], care transcrie în traducere franceză finalul (,,Ar fi interesant . . . proverb vechi"), de ,,Bukarester Tagblatt[3] şi probabil de alte publicaţii.

[1] RL, V (1881), nr. 1291, 3 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1220 , 3/15 oct., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] BTAG, II (1881), nr. 226, 3/15 oct., p. 1 — 2 *(Inland).*

[„ZIARELE DIN VIENA . .."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 214, 2 octombrie 1881, p. 1.

Personalitatea lui Henric Carol baron de Haymerle, ministrul de externe al Imperiului austro-ungar, este prezentată şi de „Telegraful român" cu o zi mai tîrziu [1]. Ziarul sibian se foloseşte de aceleaşi izvoare străine.

_____

[1] TELR, XXIX (1881), nr. 116, 3 oct., p. 464 — 465.

[„PREAOSFINŢIA SA MUSIU CHIŢU ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 215, 3 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 236 — 240.

Cuvîntarea lui Gheorgehe Chiţu, pe care o persiflează Eminescu, se publică în ,,Românul" în 30 septembrie 1881[1].

,,România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Celor mai mulţi . . . patriotism nu există")[2]. ,,L'Independance roumaine" scrie că ,,Timpul" se ocupa de chestiunea sa favorită, ,,străinii"[3]. Reproduce un fragment ÎN traducere franceză (,,Celor mai mulţi . . . fi patrioţi"). Editorialul este remarcat şi de ,,Bukarester Tagblatt" în prezentarea presei româneşti [4].

O listă a ,,convorbirilor" lui C.A. Rosetti se păstrează în manuscrise (v. *supra,* p. 499 — 500). Să menţionăm şi faptul că Gh. Chiţu este şi ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor care îl destituie pe Eminescu din revizoratul şcolar în iunie 1876.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 30 sept., p. 5.

[2] RL, V (1881), nr. 1292, 4 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1221, 4/16 oct., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[4] BTAG, II (1881), nr. 227, 4/16 oct., p. 2 *(Inland).*

[„TOATE FOILE GERMANE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 216, 4 octombrie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 3 octombre 1881.*

[,,JOI S-A ADUNAT ÎN SIBIIU ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 216, 4 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Congresul bisericesc al românilor ortodoxi din Transilvania îşi începe lucrările în 1 octombrie la Sibiu şi ele continuă pînă în 16 octombrie 1881[1]. ,,Pester Lloyd" consacră congresului un lung articol, *Budapest, 12. Oktober,* publicat în 1/13 octombrie 1881[2].

,,România liberă" împărtăşeşte opiniile ,,Timpului" cu privire la poziţia oficiosului maghiar faţă de acest congres [3]. Reproduce un fragment (,,La acestea . . . patriotice şi morale"). Asupra acestui aspect insistă şi „L'Independance roumaine", fără să dea extrase [4].

Pentru Eminescu, problema principală care se punea consta în neamestecul guvernelor maghiare în afacerile celor două biserici ale românilor din Imperiul austro-ungar.

---

[1] TELR, XXIX (1881), nr. 116, 3 oct. — nr. 127, 29 oct.

[2] PEL, XXVIII (1881), nr. 282, [1] 13 oct., p. 2.

[3] RL, V (1881), nr. 1293, 6 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[4] INDR-1, V (1881), nr. 1222, 6/18 oct., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

LITERATURA POPULARĂ. PALAVRE, ANECDOTE, TACLALE Ş.A.

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 216, 4 octombrie 1881, p. 2 — 3. Se tipăreşte în volum, prima dată, în E. Baican, *Literatura populară sau palavre şi anecdote,* Broşura I-a, Bucureşti, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români), 1881, p. 5 — 7, Cu titlul: *Prefaţă* şi semnat: M.E.

Prezentare introductivă la culegerea lui E. Baican, din care Eminescu începe să publice chiar din acest număr şi continuă în cele următoare [1].

Unele bucăţi sînt reproduse din ziarul bucureştean în alte publicaţii ale vremii [2].

E. Baican dedică volumul: „Domniei-sale Domnului Titu Liviu Maiorescu, spre semn de înaltă stimă şi profund devotament". Exemplarul de la Academia Română are şi o dedicaţie autografă: ,,Domniei-Sale, Domnului Anastase Stolojan, vechi ministru şi mare proprietar. Devotamentele subscrisului, revizor de şcoale din Ilfov".

O altă culegere a lui E. Baican, cu acelaşi titlu, se tipăreşte în Biblioteca pentru toţi, în 1911.

---

[1] T, VI (1881), nr. 216, 4 oct., p. 2 — 3; nr. 217, 6 oct., p. 2 — 3; nr. 221, 10 oct., p. 3; nr. 224, 14 oct., p. 3; nr. 225, 16 oct., p. 2 — 3; nr. 226, 17 oct., p. 3; nr. 227, 18 oct., p. 2 — 3; nr. 228, 20 oct., p. 2 — 3; nr. 229, 21 oct., p. 2 — 3.

[2] TELR, XXIX (1881), nr. 125, 24 oct., p. 501; RESB, XXIX (1881), nr. 464, 11 oct., p. 3 — 4.

[„CELE DOUĂ PREOCUPĂRI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 217, 6 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu schiţează un tablou asupra demersurilor cancelariilor diplomaţiei europene în realizarea apropierii între marile puteri. Poetul vedea în aceste demersuri dovezi în menţinerea păcii.

„România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Vr-o câteva zile . . . par plauzibile")[1]. Este semnalat şi de „L'Independance roumaine" în prezentarea presei româneşti [2].

Eminescu priveşte politica externă a Germaniei ca un factor de stabilizare în diplomaţia europeană.

[1] RL, V (1881), nr. 1294, 7 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1223, 7/19 oct., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„SÂMBĂTĂ SEARA S-A REPREZINTAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 217, 6 octombrie 1881, p. *3 (Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critica teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p, 148.

Spectacolul cu *Trotman Vântură Ţara* şi O *partidă de concină se* dă în 3 octombrie 1881, iar cel cu *Devotamentul unui soldat,* în 4 octombrie 1881. Comedie vodevil cu cântece, *Trotman Vântură Ţara se* reprezintă în traducerea Fanyei Tardini. Ultima piesă apare în presă cu titlul *Devotamentul soldatului sau lupta pentru tron*[1].

Spectacolele din Sala Dacia se dau de trupa Fanny Tardini-Vlădicescu (1823—1908), pe care Eminescu o cunoaşte încă din epoca preuniversitară. Sala Dacia se afla în Hanul lui Manuc şi găsim în presă o descriere a ei[2].

Din trupă, făceau parte artişti cu renume ca Alexandru Vlădicescu (1824—1903), Ion Anestin (1847— 1919), Stavro Sachelarie. Fanny Tardini a excelat în interpretarea rolurilor din piesele lui Alecsandri, iar aici se atrage atenţia şi asupra creaţiei ei în dramă.

,,L'Independance roumaine" publică o amplă cronică asupra spectacolului cu piesa lui V. Alecsandri, *Partida de concină,* semnată: *M.E.*[3]*,* ca şi cea anterioara. Ea nu poate fi atribuită poetului.

[1] BP, III (1881), nr. 241, 8 oct., p. 3 *(Teatrul Dacia).*
[2] RESB, IV (1881), nr. 453, 10 oct., p. 3-4 (Athanasiad, *Teatrul Dacia).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1222, 6/18 oct., p. 2 *(Teatrul Dacia).*

[„CRIZA MINISTERIALĂ DIN PARIS ..."]

Se publică în „Timpul". VI, nr. 218, 7 octombrie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 6 octombrie 1881.*

[„PRIN FAIMOASA SCRISOARE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 218. 7 octombrie 1881, p. 1—2. Al doilea editorial. Se reproduce în „Binele public", II, nr. 243, 10 octombrie 1881, p. 3.

Scrisoarea la care se referă Eminescu este trimisă de C.A. Rosetti din Rusciuc ziarului ,,Izraelitul român" la întoarcerea din exil în 1857. Din scrisoare aflăm că C.A. Rosetti intră în ţară cu paşaportul Porţii otomane şi cu sprijinul cercurilor financiare evreieşti. Între reprezentanţii acestor cercuri se numără şi Rosenthal, (v. *supra,* p. 375).

Editorialul este comentat de ,,România liberă"[1] şi ,,L'Indépendance roumaine"[2] care îl acuză pe C.A. Rosetti de ,,cosmopolitism".

Eminescu face distincţie, cum procedează şi în alte articole, între evreii ,,pământeni" stabiliţi în ţară de multă vreme şi cei de dată mai recentă, ,,sudiţii", care se puneau sub protecţia consulatelor străine[3]. Eminescu exagerează considerabil văzînd în aceste populaţii nişte privilegiaţi ai guvernului, ai tronului, ai tribunalelor.

[1] RL, V (1881), nr. 1295, 8 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1224, 8/20 oct., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*
[3] *The Universal Jewish Encyclopedia.* Volume 9. Ktav Publishing House Inc., New York, 1969, p. 250 — 251.

[„OBSERVASERĂM UNA DIN ZILE ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 219, 8 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu readuce în discuţie teza sa cu privire la duplicitatea liberalilor în orientarea politică.

,,România liberă" remarcă faptul că „Timpul" nu credea în sinceritatea liberalilor [1]. Reproduce un fragment („Dacă, roşii . . . membrilor partidului"). ,,L'Independance roumaine" reţine observaţia că era vorba de manevre politice ale Partidului liberal să se menţină la guvern [2]. Reproduce finalul în traducere franceză (,,D. I. Brătianu . . . incapabili de patriotism").

Tezele lui Eminescu sînt criticate de „Telegraful" în editorialul *Bucureşti, 3/12 octobre 1881*[3]. Ziarul lui I.C. Fundescu susţine că nu se putea şti, după articolul poetului, care erau adevăraţii conservatori.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1296, 9 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1225, 9/21 oct., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] TEL, XI (1881), nr. 2830, 13 oct., p. 1.

[„«L'INDÉPENDANCE ROUMAINE» [Î]ŞI FACE PLĂCEREA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr, 220, 9 octombrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 240 — 242.

Eminescu polemizează *cu* ziarul ,,L'Indépendance roumaine", care îl critică în editorialul *Le parti conservateur,* din 8/20 octombrie 1881, pentru faptul că ataca societatea românească [1] . Ziarul mai scria că articolele sale nu erau accesibile maselor. ,,Vraiment, il fautavoir un bandau sur les yeux pour ne pas voir que le langage du « Timpul» détonne dans notre société démocratique, et que le moindre inconvenient de ce langage est d'être incompréhensible ponr les masses".

,,România liberă" se miră că ,,L'Indépendance roumaine" putea considera studiile din ,,Timpul" o ,,bagatelă"[2]. Reproduce un fragment („Ideile coprinse . . . n-o pricepe").

Eminescu îşi reafirmă teza, expusă în multe articole, după care organizarea socială se impune să aibă la bază munca.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1224, 8/20 oct., p. 1.

[2] RL, V (1881), nr. 1297, 10 oct., p. 3 *(Arena. ziarelor).*

[„CU TIMPUL A ÎNCEPUT A SE RECUNOAŞTE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 221, 10 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Este reprodus în „Telegraful român", XXIX, nr. 120, 13 octombrie 1881, p. 478. Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă,* [Iaşi],

Editura Junimea, 1970, p. 216 — 217. Fragmentar.

Eminescu considera hotărîrea Sinodului privind retipărirea vechilor texte religioase ca o acţiune de importanţă naţională. Poetul vedea realizîndu-se o veche dorinţă a sa de a se găsi mijloacele potrivite pentru salvarea acestor monumente de limbă românească şi artă tipografică. Propunerea lui Partenie Cosma pentru o acţiune coordonată în retipărirea vechilor texte româneşti se publică în „Telegraful român" din 6 octombrie 1881[1].

,,România liberă" împărtăşeşte opinia cu privire la însemnătatea vechilor texte româneşti[2]. Reproduce un fragment (,,Lucrarea ce şi-a propus-o . . . a înţelesului"). Acelaşi fragment este reprodus şi de ,,L'Indépendance roumaine", în traducere franceză[3].

Eminescu desfăşoară o susţinută activitate în recuperarea vechiului scris românesc. Director al Bibliotecii Centrale Universitare din Iaşi, întocmeşte în acest sens şi rapoarte către Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor în 1874 — 1875.

_____

[1] TELR, XXIX, (1881), nr. 117, 6 oct„ p. 467 — 468.

[2] RL, V (1881), nr. 1298, 11 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1227, 11/23 oct., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ASEARĂ S-A REPREZINTAT PENTRU ÎNTÎIA OARĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 221, 10 octombrie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Articole şi traduceri,* Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 267.

Drama lui Paul Deroulède (1846 — 1914) se reprezintă la Paris cu titlul *Le Hetman.* Dramaturgul francez participă la luptele comunarzilor şi publică un volum de versuri *Chants du soldat* (1872).

Consacră spectacolului cronici dramatice ..Românul"[1] „România liberă"[2], ,,Telegraful"[3] şi alte publicaţii ale vremii.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 8 oct., p. 893 *(Cronica teatrală).*

[2] RL, V (1881), nr. 1295, 8 oct., p. 2 *(Cronica zilei).*

[3] TEL, XI (1881), nr. 2833, 17 oct., p. 3 (Bacon, *Cronica teatrală).*

[„CÎT DESPRE ŢARĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 222, 11 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu polemizează cu „Românul", care susţine în editorialul *Bucureşti,* 8/20 *brumărel 1881,* ca I.C. Brătianu putea să stea ,,mult şi bine la putere"[1]. Poetul arată că menţinerea la conducerea ţării se explica prin utilizarea de ,,manopere".

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" îi amintea lui C.A. Rosetti de soarta ţăranilor[2]. Reproduce un fragment (,,Văzut-au ţara . . . suflarea fanariotică"), ,,L'Independance roumaine" insistă asupra modului cum interpreta ,,Românul" tezele din ziarul conservator[3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Bugetul, bugetul ... suflarea fanariotică").

Eminescu explică şi aici unitatea relativă din sînul Partidului liberal prin interese economice.

_____

[1] ROM, XXV (1881), 9 oct., p. 895.
[2] RL, V (1881), nr. 1299, 13 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1228, 13/25 oct., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„MULŢĂMITĂ ÎMPREJURĂRILOR ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 223, 13 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată , în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939. p. 288 — 291.

Eminescu constată că modul cum se punea chestiunea evreiască se modificase în ultima vreme şi ţine să-şi precizeze poziţia şi în acest context social-politic. Poetul declară că religia nu putea constitui un pretext pentru persecutarea evreilor.

El se referă nediferenţiat la imigranţii evrei şi îşi exprimă dezaprobarea faţă de tendinţele de acaparare şi asuprire, faţă de ceea ce numeşte ,,exploatarea claselor noastre producătoare, a ţăranului, a meseriaşului, a muncitorului".

Problema principală rămîne cea a muncii, şi nu bunurile materiale, în sine, se impune să fie condamnate, ci căile necinstite pe care se ajunge la ele.

ŞCOALA NORMALĂ DIN GALAŢI. AFACEREA PETROVAN

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 223, 13 octombrie 1881, p. 2.

Prezentare introductivă la raportul lui Dumitrescu, inspector şcolar, care îl anchetează pe Grigore Petrovan, directorul Şcolii Normale din Galaţi.

[„D-NII BRĂTIANU — BOERESCU AU COMPROMIS ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 224, 14 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental reproduce în editorialul *Bucureşti, 12/24 brumărel 1881* din 13 octombrie 1881[1] extrase din publicaţia ,,La Nouvelle Revue" în care se fac aprecieri asupra politicii lui I.C. Brătianu şi V. Boerescu în chestiunea dunăreană Eminescu considera că cei doi oameni politici compromit interesele României în această problemă prin atitudinea duplicitară faţă de marile puteri. Poetul insistă asupra acestui aspect şi în articolele sale anterioare.

,,România liberă" împărtăşeşte opinia cu privire la poziţia lui Brătianu-Boerescu în politica externă[2]. Reproduce un fragment („A promis . . . de la Berlin"), ,,L'Independance roumaine" comentează editorialul, fără să dea extrase [3].

Eminescu era informat, cum se desprinde de aici, asupra faptului că articolele elogioase din presa străină la adresa guvernului liberal se plăteau din ,,fondurile secrete". Poetul foloseşte forma *prezent* pentru *cadou,* cu semnificaţii mai cuprinzătoare pentru jaful din visteria ţării.

[1] ROM, XXV (1881), 12 — 13 oct., p. 907.

[2] RL, V (1881), nr. 1301, 15 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[3] INDR-1, V (1881), nr. 1230, 15/27 oct., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ASTĂZI SE ÎNCEP ALEGERILE ..."]

Se publică, în „Timpul", VI, nr. 225, 16 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Comparaţia alegerilor din ţara noastră cu cele din Germania era chemată să demonstreze că în liberalism lupta de principii degenerează în interese personale.

„România liberă" reţine comparaţia şi reproduce un fragment (,,Cînd comparăm , . . de drum de fier")[1]. Asupra acestui aspect se opreşte şi ,,L'Independance roumaine" în prezentarea presei româneşti [2].

Eminescu explică înfăptuirea unităţii statului german prin lupta împotriva liberalismului.

---

[1] RL, V (1881). nr. 1303, 17 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1232, 17/28 oct., p, 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„VIZITA PE CARE REGELE ITALIEI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 226, 17 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu considera important să informeze cititorii asupra schimbărilor din politica externă a Italiei şi consecinţele ei în politica internă. Aspectul cel mai semnificativ îl constituia suprimarea activităţii ,,iredentei italiene", care lupta pentru unificarea statului italian, prin redobîndirea unor teritorii ce se aflau sub stăpînirea Imperiului austro-ungar. Vizita reprezenta, cu alte cuvinte, o trădare a intereselor naţionale.

,,România liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Tendenţa Austriei . . . oarecare de ea")[1]. ,,'L'Independance roumaine " reţine consideraţiile despre ,,iredenta italiană" şi viitorul ei[2].

Sînt interesante consideraţiile lui Eminescu cu privire la politica anexionistă a marilor puteri.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1304, 18 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1233, 18/30 oct., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[,,IERI S-A REPREZENTAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 226, 17 octombrie 1881, p, 2 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri în critică teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 149 — 150.

Comedia lui Adolphe Bellot şi Edmond Villetard, *Le testament de Cesar Girodot,* se reprezintă în traducerea lui C. I. Stănescu. Piesa figurează în programul Teatrului francez încă în 1862 şi se reprezintă pe scena Teatrului Naţional din Iaşi în noiembrie 1872 (52, p. 434, 541).

Spectacolul este comentat de ,,Românul"[1] şi ,,România liberă" [2] care insistă mai pe larg asupra interpretării rolurilor şi asupra scandalului din sală.

[1] ROM, XXV (1881), 17 oct., p. 925 — 926 *(Cronica teatrală).*
[2] RI., V (1881), nr. 1303, 18 oct., p. 3 *(Cronica teatrală).*

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN» SCRIE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 227, 18 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reţine comentariile publicaţiei franceze în chestiunea dunăreană, întrucît ele lăsau să se întrevadă poziţia duplicitară, a guvernului român. Poetul era încredinţat că I.C. Brătianu şi V. Boerescu făcuseră Imperiului austro-ungar promisiuni ,,pozitive".

,,România liberă" găsea că se făceau ,,destăinuiri preţioase" [1]. Reproduce un fragment (,,Cu toate acestea. .. oameni de stat"). ,,L'Independance roumaine" se opreşte la caracterizarea politicii lui I.C. Brătianu şi a guvernului său, foarte tristă pentru ţară (,,plus tristes pour le pays") [3].

Chestiunea dunăreană, începe să formeze preocuparea dominantă, a lui Eminescu şi a presei româneşti.

[1] RL, V (1881), nr. 1305, 20 oct., p. 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1234, 20 oct./l nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„NUMAI NOI OBSERVASEM ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 228, 20 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1931], p. 286 — 290.

Eminescu îşi reafirmă poziţia în chestiunea evreiască. Poetul declară, neted, că nu-i ura pe evrei, însă considera ca România nu era vinovată pentru persecuţiile îndreptate împotriva lor în ţările vecine. Pentru acest motiv, România nu avea nici obligaţia să suporte urmările tratamentului aplicat evreilor în ţările vecine. Soluţia pe care o propune Eminescu este buna organizare administrativă, prin care să fie obligaţi toţi membrii societăţii la munca productivă.

Editorialul este comentat de ,,România liberă"[1] şi ,,L'Independance roumaine" care arată că se critica ,,parazitismul" şi ,,improductivitatea"[2].

Eminescu expune aici teoria sa asupra ,,păturii superpuse, " care se constituia din elemente, indiferent de naţionalitate, ce fugeau de muncă şi exploatau „clasele pozitive". Existenţa ,,păturii superpuse" nu se traducea prin nici o ,,compensaţie" pentru statul român (77, p. 292 — 298). De altfel nu este întîmplătoare nici numirea cu care o defineşte şi care face parte din terminologia eminesciană.

Eminescu adoptă aceeaşi poziţie faţă de toţi cei care speculau munca altora, indiferent de confesiunea sau naţionalitatea lor.

[1] RL, V (1881), nr. 1.306, 21 oct., p, 3 *(Arena ziarelor).*
[2] INDR-1, V (1881), nr. 1235, 21 oct. / 1 nov., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„AFLĂM ÎN «ROMÂNUL» DE AZI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 229, 21 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental publică un lung editorial, *Bucureşti, 19/31 brumărel 1881,* cum scrie Eminescu, în care se ocupă de chestiunea evreiască[1]. ,,Românul" consideră că problema fusese rezolvată prin schimbările în legislaţia noastră, impuse de Congresul de la Berlin.

,,L'Indépendance roumaine" comentează editorialul, fără să dea extrase [2].

Eminescu susţine că situaţia internă a României nu se putea rezolva decît prin obligarea tuturor membrilor societăţii la o muncă productivă. Poetul numeşte această măsură, „organizare economică şi socială".

---

[1] ROM, XXV (1881), 19 — 20 oct, p. 931.

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1236, 22 oct./3 nov., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[,,«ROMÂNUL» A-NCEPUT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 230, 22 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura românească S.A.R., 1939, p. 313 — 317.

,,L'Indépendance roumaine" publică mai multe dări de seamă cu titlul *Scenes de la vie des districts* şi *Martyrologie des paysans*[1]*,* încît nu ştim care dintre ele a fost tradus în italiană. „Românul" critică una din aceste dări de seamă, în editorialul *Bucureşti, 20 brumărel /1 brumar 1881,* din 21 octombrie 1881 [2]. Eminescu găsea că la baza criticilor oficiosului guvernamental stătea teama faţă de străinătate şi nu interesele reale ale poporului român.

,,L'Indépendance roumaine" reţine constatările triste asupra situaţiei din România [3].

Eminescu îl trece printre publiciştii fără prestigiu şi pe N. Basarabescu, directorul ziarului ,,Poporul", la care se referă şi în însemnările sale din anii studiilor universitare (OPERE, IX, 798). N. Basarabescu îndreaptă împotriva lui Eminescu un atac violent insinuînd că era bulgar din Brăila şi ,,un telal al autohtoniei în societatea noastră politică" [4].

Eminescu introduce în publicistica sa termenul de ,,semibarbarie", prin care defineşte stadiul de dezvoltare al unui popor ce păstrează viciile stării primitive şi împrumută pe cele ale civilizaţiei.

---

[1] INDR-l, V(1881),nr. 1222, 6/18 oct., p. 1; nr. 1227, 11/23 oct., p. 1.

[2] ROM, XXV (1881), 21 oct., p. 935.

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1237, 23 oct. /4 nov., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[4] POP, (1881), nr. 119, 28 oct., p. 1 *(Bucureşti, 27 octobre /8 noembre).*

[„BATE ŞEAUA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 231, 23 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu comentează editorialul *Bucureşti, 22 brumărel / 3 brumar 1881,* publicat în ,,Românul" în 23 octombrie 1881[1], în care se fac aprecieri asupra unei cuvîntări a lui Benjamin Kallay în chestiunea dunăreană. Poetul observă, că însărcinatul cu conducerea Ministerului de Externe în urma morţii lui Heymerle (v. *supra,* p. 351 — 352) făcea aprecieri evazive, din care se putea vedea că nu-şi fixase poziţia în această problemă.

Opiniile diplomaţilor străini sînt prezentate de presa liberală ca o pregătire a opiniei publice asupra viitoarelor tratative în chestiunea dunăreană.

---

[1] ROM, XXV (1881), 23 oct., p. 3.

[,,«PSEUDO-ROMÂNUL» ÎN SEMIBARBARIA LUI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 233, 25 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand & C.C. Săvoiu, 1891, p. 3 — 5.

Polemica cu presa liberală este determinată de caracterizarea ce-o face Eminescu stadiului nostru de dezvoltare social-politică. ,,Românul" critică termenul de „semibarbarie" introdus de poet (v. *supra,* p. 375 — 376) şi în editorialul *Bucureşti, 23 brumărel /4 brumar 1881* din 24 octombrie 1881 îi dă o altă, interpretare [1].

,,România liberă," scrie că ,,Timpul" ,,sfarmă plăcerea" presei liberale ,,de-a ne crede civilizaţi". Reproduce finalul (,,Barbarie şi civilizaţie . . . de dezvoltare")[2].

Eminescu consideră că civilizaţia adevărată consistă şi din preluarea ,,elementelor bune, [ale trecutului] sănătoase, proprii de dezvoltare".

---

[1] ROM, XXV (1881), 24 oct., p. 947.

[2] RL, V (1881), nr. 1311, 28 oct.. p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„CU PRIVIRE LA CESTIUNEA ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 234, 26 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu face distincţie între evreii stabiliţi în ţară de multă vreme şi care se identifică, cu aspiraţiile poporului român şi evreii din emigraţia de după 1848, care practicau, în general, îndeletniciri neproductive. Poetul împărtăşeşte opinia ziarului ,,Fraternitatea", unul din organele de presă ale comunităţii evreieşti din ţara noastră, potrivit căreia evreii emigrează, din Rusia şi se stabilesc în ţara noastră ca urmare a persecuţiilor stăpînirii ţariste.

Merită să reţină atenţia şi faptul că poetul considera a nu fi de prisos nici o iniţiativă, cu privire la încadrarea într-o muncă productivă şi a evreilor din emigraţia de după 1848.

[„DE CÎTE ORI POZIŢIA ..."]

Se publică în „Timpul", VI , nr. 235, 29 octombrie 1881, p. 1.

[„DEŞI ÎN CESTIUNEA DUNĂRII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 235, 29 octombrie 1881, p. 1.

[,,D. N. BASARABESCU PÎNĂ MAI IERI ..."]

Se publică în "Timpul", VI, nr. 235, 29 octombrie 1881, p. 1.

Eminescu răspunde la atacurile lui N. Basarabescu din editorialul *Bucureşti, 27 octombre / 8 noembre,* publicat în ,,Poporul " în 28 octombrie 1881[1]. Poetul declară ca nu putea discuta cu ,,cenuşerii de arhive şi cancelarii" probleme de natură etnologică, istorică sau politică.

Declaraţia aceasta îl supără pe N. Basarabescu, care găseşte potrivit ca în replica sa din editorialu[1] *Bucureşti, 29 octombre / 10 noembre* să-şi facă autobiografia. ,,Află însă onorabile autochton — scrie el — că pe cînd Basarabescu era pe arena publicităţii, ca redactor al « Trompetei Carpaţilor »încă de la anul 1865 şi ca director al jurnalului «Poporul » de la anul 1871, nu visa nimeni în societatea română să se ivească Kimiţă şi în politică, deoarece pe atunci dumneata mîncai încă covrigi la şcoală.; iar cît pentru a şti dacă director de muzeu însemnează cenuşer de cancelarie, întreabă pe sasul, stăpînul dumitale, să te desluşească mai bine. Schopenhauer nu poate să te facă a înţelege ceea ce n-ai învăţat" [2].

Directorul „Poporului" scrie că Eminescu se eschiva să dea un răspuns cu privire la familia sa şi locul unde se născuse. Invocă în sprijinul opiniei sale cu privire la originea bulgărească a familiei poetului faptul că Matei, fratele său mai mic, ofiţer în armata română, nu-şi schimbase numele. Constatarea aceasta nu dovedea nimic. N. Basarabescu mai aminteşte de schimbarea numelui lui Eminescu, în editorialul *Bucureşti, 14 / 26 noembre,* din 15 noiembrie 1881 [3].

Familia poetului este originară din părţile Blajului, de unde străbunii săi trec în Bucovina, din pricina persecuţiilor religioase din secolul al XVIII-lea. Străbunicul şi bunicul său sînt ţărani liberi, în Călineştii lui Cuparencu, nu departe de Suceava (53).

Eminescu schiţează o replică la acest al doilea editorial al lui N. Basarabescu, care rămîne însă în manuscrise (v. *supra,* p. 500).

---

[1] POP, (1881), nr. 119, 28 oct., p. 1 *(Bucureşti, 27 octobre/8 noembre).*

[2] POP, (1881), nr. 121, 30 oct., p. 1.

[3] *Idem,* nr. 135, 15 nov., p. 1.

[„ATÎT «CUMPĂNA» CÎT ŞI «APĂRĂTORUL» GĂSESC ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr 236, 30 octombrie 1881, p. 1—2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească, S.A.R., 1939, p. 295-300.

Eminescu răspunde ziarelor ,,Cumpăna" şi ,,Apărătorul", care întîmpină cu rezerve teza sa potrivit căreia evreii ce se ocupau cu comerţul nu erau decît ,,mijlocitori improductivi". Poetul manifesta faţă de activitatea comercială mari rezerve pe motivul că scumpea produsele pe care le punea în

circulaţie. In sprijinul tezei sale invocă autoritatea lui Jean-Baptiste Say şi H. C. Carey cu privire la comerţ. Aprecierile

economistului francez sînt reproduse din *Traité d'économie politique*[1] şi Eminescu îşi face un extras şi în manuscrisele sale (OPERE, XIV, 946). Tratatele lui Carey, *Principles of political economy* şi *Principles of social science* sînt traduse în franceză[3] şi în germană[4]. Wilhelm Rocher şi Eugen Duhring, acesta şi profesor al lui Eminescu la Universitatea din Berlin, sînt şi propagatori ai ideilor lui Carey în Europa [5]. Duhring îi consacră chiar o lucrare, *Carey's Umwälzung der Völkeswirtschaftslehre und Sozialwissenschaft,* tipărită în München în 1866.

„România liberă" aprecia că „Timpul" dă un răspuns drastic celor două ziare [6].

Eminescu manifestă şi aici cea mai largă înţelegere în chestiunea evreiască. Poetul admite, astfel, intrarea în societatea românească şi a evreilor din emigraţia recentă, ca urmare a persecuţiilor împotriva lor în imperiile vecine. Singura condiţie pe care o pune priveşte obligaţia lor de-a produce obiecte utile societăţii. „Chemată sau nechemată în ţară — scrie el — această categorie de meseriaşi e utilă şi necesară şi asupra ei nu pierdem nicio vorbă". Important este şi faptul că Eminescu defineşte aici şi socialismul prin cîteva din trăsăturile sale fundamentale. ,,,Socialismul consistă — scrie poetul — în anumite *soluţiuni* ale cestiunii sociale, de-un caracter propriu şi revoluţionar". Eminescu interpretează socialismul ca o acţiune practică, fapt care explică criticile sale la adresa celor care se menţineau în domeniul frazeologiei, împrumutată de la socialiştii utopici, anarhişti şi alte grupări cu asemenea orientare din sînul mişcării muncitoreşti din a doua jumătate a secolului trecut.

---

[1] Jean-Baptiste Say, *Traité d'économie poltitique ou simple exposition de la manière dont se forment, se distribuent et se consomment les richesses.* Cinquième édition, augmentée d'un volume, et à laquelle se trouvent joint *Un épitome des* principes fondamentaux de l'économie politique, et un *Index* raisonné des matières. Tome premier. A Paris, Chez Rapilly Libraire, 1826, p. 16.

[2] Eminescu citează ediţia americană, în trei volume, din 1837 — 1840 şi cea germană din 1863, pe care nu le cunoaştem.

[3] H.-C. Carey, *Principes de la science sociale.* Traduit en français par Saint-Germain-Leduc et Aug. Plauche. Tome premier, Paris, Librairie de Guillaumin et C-ie, 1861, p. 177. Definiţia *valorii.*

[4] H.-.C Carey's, *Lehrbuch der Volkswirtschaft und Social wissenschaft. Vom* Verfasser autorisirte und mit Zuzätzen ergänzte deutsche Ausgabe von Carl Adler, München, E. A. Fleischmann's Buchhandlung, 1866, p. 86. Eminescu trimite la ediţia germană, în trei volume, tipărită tot la München în 1863.

[5] J. W. Jenks, *Henry C. Carey als Nationalökonom,* Halle, 1885, p. 4 — 25; Ion Răducanu, *Henry Charles Carey — Doctrinar al naţionalismului economic şi spiritualitatea românească 1793 — 1879,* Bucureşti, Monitorul oficial şi Imprimeriile statului, Imprimeria Naţională, 1944, p. 15 — 20 (Memoriile Academiei Române).

[6] RL, V (1881), nr. 1314, 31 octombrie, p. 3. *(Arena ziarelor).*

[„ADUNĂRILE LEGIUITOARE SÎNT CONVOCATE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 237, 31 octombrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 320 — 324.

Decretul pentru convocarea Corpurilor legiuitoare se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 29 octombrie/10 noiembrie 1881[1]. Eminescu nu aştepta nimic de la noua sesiune parlamentară.

Problema principală continua să rămînă cea a organizării muncii şi a diversificării ei.

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" analiza ,,fatalul povîrniş" pe care se afla ţara [2]. Reproduce un fragment („O asemenea reorganizare . . . ambiţii şi apetituri").

Eminescu parafrazează în privinţa exemplului cu bumbacul din India un text din manuscrisele sale (OPERE, XIV, 944 — 946). Poetul manifesta aceeaşi îngrijorare, exprimată şi în alte articole, cu privire la transformarea ţării noastre în colonie a Europei apusene. Procesul acesta putea fi împiedicat, considera el, prin diversificarea ocupaţiilor productive şi depăşirea stadiului de ţară agrară.

---

[1] MO, (1881), nr. 168, 29 oct./10 nov., p. 5571.

[2] RL, V (1881), nr. 1315, 1 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„DE CÎTE ORI SE DISCUTĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 238, 1 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se reproduce în „Telegraful român", XXIX, nr. 130, 5 noiembrie 1881, p. 519 — 520. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu. *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 301 — 305.

Eminescu discută chestiunea evreiască, cum face şi în alte articole, sub raport economic şi invocă în sprijinul afirmaţiilor sale lucrarea lui Julius Platter, *Der Wurcker in der Bukowina* (Jena, 1878), precum şi statisticile vremii. Sînt însă de făcut rezerve asupra interpretării datelor ce le extrage din documente. Vinovaţi pentru sărăcirea populaţiei muncitoare erau toţi aceia care practicau îndeletniciri neproductive şi speculau munca altora, indiferent de naţionalitate. Mortalitatea nu era, pe de altă parte, consecinţa prezenţei evreilor în comunitatea naţională, ci obligaţiilor tot mai mari către stat, a lipsei de asistenţă sanitară şi a slabei fertilităţi a solului. „Fraternitatea", ziarul comunităţii evreieşti, insistă şi el asupra condiţiilor grele *de* viaţă ale conaţionalilor lor.

"România liberă"[1] şi "L'Indépendance roumaine"[2] comentează editorialul şi reproduc fragmente.

Eminescu îndreaptă aici cu precădere, un atac împotriva lui C. A. Rosetti, cum face şi în celelalte articole în care aduce în discuţie chestiunea evreiască. Stă mărturie că la distanţă nici de două luni, cînd depăşeşte această stare de spirit, îi prezintă pe evrei ca pe o realitate compatibilă cu comunitatea noastră naţională şi susţine că singura măsură ce se impunea sa fie luată şi împotriva lor consta în a le ocupa "braţele şi inteligenţa" cu o activitate folositoare lor şi societăţii româneşti.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1316, 3 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1245, 3/5 NOV., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ARTICOLUL DIN «POST» ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr, 239, 3 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„ÎMBLĂ VORBA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 240, 4 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se reproduce în ,,Gazeta Transilvaniei", XLIV, nr. 127, 8/20 noiembrie 1881, p. l. Fragmentar. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M, Eminescu, *Opere,* IV,. Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 327 — 329.

Eminescu pune la îndoială sinceritatea „Românului" în discutarea chestiunii Dunării. Are în vedere editorialul *Bucureşti, 30 brumărel /11 brumar 1881* din 31 octombrie 1881[1]. Poetul condiţionează stabilirea, de bune raporturi între România şi Imperiul austro-ungar de orientarea celui din urmă în problema naţională.

,,România liberă" remarcă teza după care interesele României nu coincideau cu cele ale Imperiului austro-ungar. Reproduce un fragment[2] (,,Trebuiesc aci inteligenţe.. .praful de ele"). Editorialul este comentat şi de ,,L'Independance roumaine" care reproduce un fragment în traducere franceză (,,E vorba de-a afla . . . Austro-Ungariei")[3]. ,,Liberalul" susţine, în editorialul *Iaşi, 5 noembre 1881,* că ,,Timpul" pleda, de fapt, pentru venirea conservatorilor la conducerea ţării [4].

Eminescu denunţă politica Imperiului austro-ungar prin care urmărea subordonarea ţării noastre intereselor sale. ,,Cît ţine malul Dunării — scrie poetul, ironic — vom avea autorităţi de porturi cezaro-crăieşti". Se impune atenţiei şi faptul că Eminescu discută chestiunea dunăreană în aceşti termeni într-o suită de articole, precum şi în însemnările sale din manuscrise (v. *supra,* p. 395 — 396, 397, 400 — 401, 401 — 402, 404 — 405,406 — 407,501 — 502).

---

[1] ROM, XXV (1881), 31 oct., p. 967.

[2] RL, V(1881), nr. 1318, 5 nov., p. 3.

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1247, 5/17 nov., p. 1 (Spicuitor , *Les journaux roumains).*

[4] LIB, III (1881), nr. 367, 6 nov., p. 1.

[„«UNGARISCHE POST» ADUCE ŞI EA ŞTIREA ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 241, 5 noiembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se reproduce în ,,Gazeta Transilvaniei", XLIV, nr. 127. 8/20 noiembrie 1881, p. 1. Fragmentar.

Eminescu publică ştirea despre retragerea lui I.C. Brătianu cu o zi mai înainte, însă o dă cu toată rezerva[1]. Poetul continua să susţină că V. Boerescu face concesii Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană.

,,România liberă" insistă asupra modului cum sînt prezentate raporturile dintre guvern şi corpurile legiuitoare[2]. Reproduce un fragment (,,O putere mare . . . să se retragă").

Eminescu condiţionează raporturile dintre România şi Imperiul austro-ungar de modul cum cel din urmă trata naţionalităţile de sub stăpînirea sa.

---

[1] T, VI (1881), nr. 240, 4 nov., p. 1.

[2] RL, V (1881), nr. 1319, 6 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„CESTIUNEA DUNĂRII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 242, 6 noiembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Opere,* IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 329 — 333.

Eminescu susţine pe bună dreptate, că un capitol important din istoria poporului român îl constituie lupta dusă de domnitorii noştri pentru apărarea cetăţilor de la Dunăre.

,,România liberă" se opreşte la faptul că ,,Timpul" făcea vinovat guvernul liberal pentru ,,făgăduieli neomenoase" şi ,,un model trivial de curtenie pentru Austria" [1]. Reproduce un fragment (,,iar Ministerul Afacerilor Străine. . . orice semnificare politică"). Editorialul este comentat şi de ,,"L'Independance roumaine" care reproduce un fragment în traducere franceză (,,Ciudată ţară! . . . să-i zică ceva")[2].

Eminescu era încredinţat că protestele ,,Românului" împotriva pretenţiilor Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană erau formale şi că guvernul liberal făcuse concesii care lezau suveranitatea României, ca ţară riverană.

---

[1] RL, V(1881), nr. 1320, 7 nov., p. 3 *(Arena ziarelor),* [2] INDR-1, V (1881), nr. 1249, 7/19 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[,,«JOURNAL DES DEBATS» SCRIE ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 243, 7 noiembrie 1881, p. 1 Al doilea editorial. Se reproduce în ,,Telegraful român", XXIX. nr. 132, 10 noiembrie 1881, p. 529.

[„«FRATERNITATEA» CUPRINDE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI. nr. 243, 7 noiembrie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu răspunde la obiecţiile ,,Fraternităţii" în legătură cu editorialul său din 7 octombrie 1881 (v. *supra,* p. 359 — 361). Nu putem urmări această polemică în absenţa colecţiei complete a ziarului.

M. Schwartzfeld va lua însă apărarea lui Eminescu împotriva ideologilor de dreapta, care exploatau opiniile sale în chestiunea evreiască. ,,Faţă de evrei — scrie Schwartzfeld în legătură cu orientarea politică a lui Eminescu — n-a manifestat niciodată acele prejudecăţi acre şi nici acea perfidă răutate ce stăpîneşte grupările ce practică un naţionalism cu clopoţei şi caută să stoarcă din scrisul lui tot ce nu-i în scrisul lui" [1].

---

[1] EGALITATEA, XLV (1934), nr. 35 — 36, 6 sept., p. 1.

[„PRIMIM DE LA UN CORESPONDENT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 244, 8 noiembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Perceptorii din Rîmnicu Vîlcea sînt destituiţi pentru ,,delapidare de bani publici şi alte abuzuri, de

curînd constatate" [1]. Nu era singurul caz. ,,Monitorul oficial al României" publica, o zi mai tîrziu, altă listă a perceptorilor din Judeţul Romanaţi, destituiţi pentru aceleaşi fapte,. iar unul şi pentru „furt de cai" [2].

„L'Independance roumaine" comentează editorialul şi califică faptele relatate ca fiind monstruoase[3].

Eminescu acorda mare atenţie corespondenţelor din provincie, cum se desprinde şi de aici, întrucît constituiau documente de condamnare a administraţiei liberale, ce nu puteau fi contestate de partidul de la conducerea ţării.

[1] MO, (1881), nr. 172, 3/15 nov., p. 5669 5670.

[2] MO, (1881), nr. 173, 4/16 nov., p. 5687.

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1251, 10/22 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ÎN «ROMÂNUL» DE SÎMBĂTĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 245, 10 noiembrie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu întîmpină favorabil schimbările preconizate de guvernul liberal în legislaţia ţării. Poetul considera însă ca ele aveau la bază proiecte de legi întocmite de conservatori.

,,România liberă" găsea că ,,Timpul" ,,ia la sfîrcuială pe d. C.A. Rosetti" pentru faptul că plagia ,,într-un chip schilod" proiectele de legi întocmite de conservatori [1]. Reproduce finalul (,,Din fericire ... *Ceasurile de mulţumire").*

Asocierile lui Eminescu între activitatea politică a lui C.A. Rosetti şi îndeletnicirile sale literare se remarcă prin ironia muşcătoare.

[1] RL, V (1881), nr. 1323, 11 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„«LE RENSEIGNEMENT PARISIEN» ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 245, 10 noiembrie 1881, p. l. Al doilea editorial.

Eminescu remarca faptul că una din ,,apucăturile" lui I. C. Brătianu consta în afişarea de legături cu unele personalităţi politice, dar care nu se mai aflau în viaţă. Pentru acest motiv nu i se putea acorda credibilitate.

„L'Indépendance roumaine" aprecia că. ,,Timpul" recurgea la anecdote în caracterizarea lui I.C. Brătianu[1]. Reproduce un fragment în traducere franceză, („Frumos a grăit . . . să fi murit").

Eduard Drouyn de Lhuys (1805 — 1881) desfăşoară o susţinută activitate diplomatică pentru apropierea Franţei de Austria, însă, care nu este încununată de succes.

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1252, 11/23 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ADUNĂRILE LEGIUITOARE SE VOR AFLA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 255 [246], 11 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu îşi reafirmă convingerea că chestiunea dunăreană fusese tranşată de guvernul liberal în formaţia sa anterioară. Acest lucru se putea vedea şi din atitudinea adoptată de Camille Barrere (1851 — 1940), delegatul Franţei în Comisia dunăreană.

Guvernul liberal nu era în măsură nici în noua formaţie să rezolve problemele sociale şi economice. Poetul se arată îngrijorat şi de întinderea la sate a ,,bolii postulantismului'[1].

„România liberă" se asocia opiniei potrivit căreia ţara era ameninţată de monopolul austriac al navigaţiei pe Dunăre şi de dezorganizarea internă[1]. Reproduce un fragment („Meseriile au dispărut . . . şi dări în judecată"). Editorialul este comentat şi de „L'Indépendance roumaine" în prezentarea presei româneşti[3].

Camille Barrere (1851 — 1940), delegatul francez în Comisia dunăreană, este menţionat şi în alte articole.

Oficiosul guvernamental răspunde în editorialul *Bucureşti, 12/24 brumar 1881* din 13 noiembrie 1881[3]. Reproduce o mare parte din editorial şi arată că articolul se contrazicea în susţinerea tezelor politice.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1324, 12 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1253, 12/24 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains)*

[3] ROM, XXV (1881), 13 NOV., p. 1011

[„AM SPUS DIN CAPUL LOCULUI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 247, 12 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reia discuţia asupra circularelor lui C. A. Rosetti (v. *supra,* p. 402 — 403) întocmite, în realitate, de d. Panu, frecventator al şedinţelor Junimii ieşene înainte de 1880.

,,România liberă," notează că ,,Timpul" caracteriza circularele lui C. A, Rosetti ca fiind o ,,epilepsie de cuvinte"[1]. Reproduce un fragment (,,Dar pe de altă parte, relele, în loc . . . să meargă rău?").

Eminescu traduce sfaturile lui Machiavelli prinzînd ,,politica practică". (OPERE, XIV, 897 — 904).

---

[1] RI., V (1881), nr. 1325, 13 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎMPĂRATUL ALEXANDRU III ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 248, 13 noiembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Eminescu considera că circularele lui C.A. Rosetti favorizau elementele care speculau munca poporului român. ,,Alianţa izraelită" calomnia România, tolerantă cu evreii, însă nu protesta împotriva persecuţiilor îndreptate împotriva lor în imperiile vecine.

Editorialul este comentat de ,,România liberă"[1] şi L'Indépendance roumaine"[2].

Eminescu îndreaptă şi aici un atac violent împotriva lui C.A. Rosetti şi a celorlalţi oameni politici de la noi care aveau legături cu ,,Alianţa izraelită". Poetul se pronunţa, în indignarea sa, pentru măsuri violente care vin în contradicţie cu concepţia sa social-politică. Starea aceasta de spirit este întîmplătoare. O lună mai tîrziu Eminescu arată că singura chestiune care se punea în legătură cu evreii o constituia integrarea tuturor în munca productivă.

[1] RL, V (1881), nr. 1326, 14 nov., p. 1 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1255, 14/26 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„DACĂ INIMA ADVERSARILOR NOŞTRI..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 249, 14 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, Opere, IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească, S.A.R., 1939, p. 333 — 335.

Oficiosul guvernamental se ocupă de poziţia lui Eminescu în chestiunea dunăreană în editorialul *Bucureşti, 12/24 brumar 1881,* publicat în 13 noiembrie 1881[1]. Poetul denunţă practica ,,Românului" de-a substitui termenii problemelor puse în discuţie.

,,România liberă" găsea că ,,Timpul" caracteriza foarte nimerit ,,Românul" ca „apocaliptica foaie" [2]. Reproduce un fragment (,,Guvernul se traduce . . . relative la cestiune'"). „L'Indépendance roumaine" manifesta unele rezerve faţă de polemica poetului cu oficiosul guvernamental [3]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Noi vorbim de România . . . de la Galaţi").

Eminescu învinuieşte guvernul liberal, cum face şi în alte; articole, de versatilitate' in politica internă şi externă.

[1] ROM, XXV (1881). 13 nov., p. 1011.

[2] RL, V (1881), nr. 1327, 15 NOV., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1256, 15/27 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

TEATRUL NAŢIONAL
[„ASEARĂ S-A JUCAT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 249, 14 noiembrie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 151 — 152.

Eminescu preţuia opera dramatică a lui B.P.Hasdeu, cum se desprinde şi din *articolul Repertoriul nostru* teatral, publicat în ,,Familia" în 1870 (Opere, IX, 84 — 87). Comedia *Trei crai de la răsărit* purta, iniţial, titlul *Orthonerozia* şi satirizează stricătorii de limbă.

Comedia într-un act *Chez une petite dame* se reprezintă în traducerea lui Mihail Pascaly. *Ea* figurează, cu titlul *Puiculiţa,* şi mai tîrziu, în repertoriul teatrelor noastre (52, p. 628, 635, 636, 637, 670, 674, 681).

Eminescu asistă la mai multe spectacole cu comedia lui B.P. Hasdeu, cum se vede din comentariile sale privind distribuţia rolurilor. Sancţionarea severă a unor actori aminteşte de

cronicele din ,,Curierul de Iaşi", mai importante ca cele din ziarul bucureştean.

TEATRUL DACIA
[„TOT ASEARĂ ..."]

Se publică în "Timpul", VI, nr. 249, 14 noiembrie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 152.

Spectacolul cu drama *Şapte* prinţi ai Larei se reprezintă în 12 noiembrie 1881 [1].

Actorii transformă drama lui Felix Lope de Vega Carpio, *Sept infants de Lara* într-o bufonadă.

Spectacolul se dă în beneficiul actorului Stavru Sachelarie.

_____

[1] RL, V (1881), nr. *1324,* 12 nov., p. 3 *(Spectacole).*

[„«L'ÉCHO DE FRANCE» URMEAZĂ ..."]

Se publică în "Timpul", VI, nr. *250,* 15 noiembrie 1881, p. 1.

Ziarul francez prezintă în articolul său publicat în 1881 o sinteză a informaţiilor din presa străină privind chestiunea dunăreană.

Citatul din "Timpul" reprodus de ziarul francez face parte din editorialul [,,« Le Renseignement parisien »..."] publicat de Eminescu în 10 noiembrie 1881 (v. *supra* p. 400 — 401).

[„MESAJUL CU CARE..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 251, 17 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Mesajul tronului se publică în ,,Monitorul oficial al României", în 15/27 noiembrie 1881[1] şi este reprodus de Eminescu în ,,Timpul", în acest număr. Poetul laudă stilul ponderat şi remarcă absenţa unor măsuri, ca cea propusă de C.A. Rosetti, cu privire la eligibilitatea magistraturii.

„L'Indépendance roumaine" atrage atenţia asupra editorialului şi reproduce un fragment în traducere franceză (,,Iată în adevăr . . . preludiul înduplecării")[2]. Mesajul este comentat şi de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 16/28 brumar 1881,* în termeni bombastici[3].

„Liberalul" scrie că Eminescu se vedea silit să recunoască meritele acestui document [4].

_____

[1] MO, (1881), nr. 183, 15/27 nov., p. 5867 — 5870.

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1258, 18/30 nov., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[3] ROM, XXV (1881), 17 nov., p. 1025.

[4] LLB, II (1881), nr. 377, 18 nov., p. 1 *(Iaşi, 17 noemvrie 1881).*

[„D. DUMITRU BRĂTIANU, ALES DIN NOU ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 253, 19 noiembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Cuvîntarea lui D. Brătianu, reales preşedinte al Adunării deputaţilor, în şedinţa din 16 noiembrie 1881, se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 17/29 noiembrie 1881[1].

,,L'Indépendance roumaine" insistă asupra caracterizării făcute bătrînului om politic[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Fără îndoială d-nul D. Brătianu . . . ci cu (altceva").

Eminescu îl execută pe D. Brătianu după metoda lui T. Maiorescu, lăsînd să vorbească extrasele din cuvîntarea sa.

---

[1] MO, (1881), nr. 184, 17/29 nov., p. 5889 — 5891.

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1260, 20 nov./6 dec., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„TOATĂ PRESA AUSTRO-UNGARĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 254, 20 noiembrie 1881, p. 1.

Mesajul tronului se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 15/27 noiembrie 1881 şi el cuprinde şi un pasaj privind chestiunea dunăreană (v. *supra,* p. 407 — 408).

,,Pesther Lloyd" comentează acest pasaj în articolul *Budapest, 28. November* publicat în 17/29 noiembrie 1881[1].

Ziarul din Budapesta deschide cu acest articol campania de presă împotriva României în chestiunea dunăreană. De pe acum se aduc însă justificări pretenţiilor Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană. Aceste pretenţii decurgeau, în opinia imperiului vecin, din faptul că se considera o mare putere şi dispunea de-o industrie înaintată, situaţie în care nu se găsea România, ţară agrară.

---

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 329, [17] 29 NOV., p. 2.

[„CONTINUĂM A REPRODUCE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr, 255, 21 noiembrie 1881, p. 1.

Ziarul vienez publică acest articol, *Wien, 28. November,* în 17/29 noiembrie 1881[1].

Eminescu urmărea să informeze cititorii asupra modului cum se reflectă chestiunea dunăreană în presa europeană (V. *supra,* p. 415 — 416, 419 — 420, 420 — 422, 429 — 430).

---

[1] NFP, (1881), nr. 6199, [17]29 nov., p. 1 — 2.

[„MÎNE ARE A SE DESCOPERI..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 255, 21 noiembrie 1881, p. 2. Se tipăreşte în volum,

prima dată, în Mihai Eminescu, *Despre cultură şi artă,* [Iaşi], Editura Junimea, 1970, p, 86 — 89.

Festivitatea pentru dezvelirea statuii lui I. Heliade-Rădulescu se ţine în 21 noiembrie 1881. *Programa* ... festivităţii se publică în ,,România liberă" în 18 noiembrie 1881[1]. Cuvîntul de deschidere îl rosteşte B. P Hasdeu şi-i răspunde V. A. Urechia, ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Ţin cuvîntări şi alte personalităţi ale vremii. Presa descrie pe larg desfăşurarea festivităţii, iar ,,Binele public" îi consacră un număr special [2].

Eminescu evocă personalitatea lui I. Heliade-Rădulescu în spiritul caracterizării din articolul *Monumente,* publicat in „Curierul de Iaşi" în 1877 (OPERE, IX, 341 — 342). Poetul face şi aici o demarcaţie între cele două perioade din activitatea lui I. Heliade Rădulescu şi insistă, asupra contribuţiei sale la promovarea culturii naţionale.

Festivitatea dezvelirii statuii lui I. Heliade Rădulescu ia amploarea unei manifestaţii naţionale, iar evocarea lui Eminescu se situează mai presus de toate cuvîntările care se ţin.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1329, 18 nov., p. 2.

[2] BP, III (1881), nr. 278, 22 nov., p. 1 — 4.

[„«ROMÂNUL» ÎNREGISTRÎND ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 256, *24* noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Opiniile lui Eminescu cu privire la mesajul regal sînt înregistrate de oficiosul guvernamental, cum remarcă, ironic poetul în editorialul *Bucureşti, 21 brumar/3 undrea 1881* din 22 noiembrie 1881[1].

„România liberă" remarcă polemica cu „Românul" şi reproduce un fragment (,,Întrebăm acum . . . atît de grave măsuri")[2]. „L'Independance roumaine" o prezintă ca fiind inoportună [3]. Reproduce în fragment în traducere franceză (,,. . . crede foaia guvernamentală . . . guvernul român").

Declaraţiile lui D. Brătianu îi servesc lui Eminescu, cum se desprinde şi de aici, să denunţe politica externă a guvernului liberal.

---

[1] ROM, XXV (1881), 22 nov., p. 1045.

[2] RL, V (1881), nr. 1334, 25 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] INDR-1, V (1881), nr. 1264, 25 nov./7 dec., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„ÎNTRE TOATE ARTICOLELE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 256, 24 noiembrie 1881, p. 2.

Chestiunea dunăreană este comentată şi de ziarul ,,Die Presse" în articolul *Die rumänische Thronrede* publicat în 17/29 noiembrie 1881[1].

Eminescu considera că acest articol cuprindea cele mai bogate informaţii întîlnite în presa străină în chestiunea dunăreană.

---

[1] DPR, XXXIV (1881). nr. 329, [17] 29 nov , p. 1 — 2.

[„ZI-I SĂ NU-ŢI ZICĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 257, .25 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu este criticat de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 23 brumar/5 undrea 1881* din *24* noiembrie 1881[1] pentru un articol, *Responsabilitatea regilor constituţionali,* publicat în ,,Timpul", în 18 noiembrie 1881, datat *Galaţi, 15 noiembrie 1881,* şi semnat *Delfinul* [2]*,* pseudonim cu care ne-am mai întîlnit în comentariile noastre. Oficiosul guvernamental îl acuză pe Eminescu, pe baza acestui articol, de revoluţionarism.

,,Telegraful" consacră acestei probleme trei editoriale, *Bucureşti, 23 noembre, Bucureşti, 27 noembre* şi *Bucureşti, 5 decembre,* în care expune punctul de vedere al oficiosului guvernamental [3].

,,Bukarester Tagblatt" arată, într-o cronică a presei româneşti, că autorul corespondenţelor din Galaţi semnate *Delfinul* era Pantelei Popasu[4], pe care îl găsim deputat, cu un deceniu mai înainte, în Colegiul III din acest oraş, cînd ţine cuvîntări în Adunarea deputaţilor şi întocmeşte memorii către Domnitorul ţării[5]. ,,România liberă" scrie ca ,,Timpul" ia ,,la răsfoi" oficiosul guvernamental şi reproduce un fragment (,,Am esplicat în multe rînduri . . . Forma e indiferentă")[6]. „L'Indépendance roumaine" găsea că această polemică era sterilă şi întristătoare [7].

Consideraţiile lui Eminescu cu privire la principiile ce-l călăuzeau în activitatea ziaristică explică de ce nu-şi semna articolele. De un interes aparte este şi precizarea sa că articolele de fond, de asemenea nesemnate, vorbeau în numele Partidului conservator. Poetul face declaraţii publice, cum se desprinde de aici, că substituiesc ideologiei conservatoare orientarea sa politică.

---

[1] ROM, XXV (1881), 23 — 24 nov., p. 1049.

[2] T, VI (1881), nr. 252, 18 nov., p. 1 — 2.

[3] TEI., XI (1881), nr. 2865, 24 nov., p. 1; nr. 2869, 28 nov., p. 1 ; nr. 2876, 6 dec., p. 1.

[4] BTAG, II (1881), nr. 215, 20 sept./2 oct., p. 2 *(Inland).*

[5] *Discursul ţinut în şedinţa din 13/25 decembre 1871 a Camerei legislative române de Pantalciu Popasu deputatul Colegiului al III -lea Galaţi asupra chestiunii drumurilor de fer române concedate d-rului Strusberg & Consorţiu,* Galaţi, Tipografia Frederic Thiel, 1872, 22 p.; *Memorialul deputatului de Galaţi prezentat în zioa de 29 noem. 1873 Măriei Sale Domnitorul României Carol I.* Traducţiune din limba germană. Ediţiune manuscrisă. Bucureşti, Tip. Naţională Antr. C. N. Rădulescu, 1875, XXIX+ 38 p.

[6] RL, V (1881), nr. 1335, 26 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[7] INDR-1, V (1881), nr. 1265, 26 nov./8 dec., p. 1 — 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains)* .

[„NU PUTEM ŞTI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 258, 26 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea articol de fond.

Imperiul austro-ungar suspendă relaţiile diplomatice cu România în 21 noiembrie 1881, ca urmare a pasajului din *Mesajul regal* în care se critică atitudinea Curţii din Viena în chestiunea dunăreană. Eugen Stătescu, ministrul nostru de externe, se vede silit să ceara scuze şi relaţiile diplomatice se restabilesc *în* 16 decembrie 1881 (19, p. 196).

„România liberă" reţine recomandarea făcută Corpurilor legiuitoare să procedeze ,,înţelepţeşte" în chestiunea dunăreană[1]. Reproduce un fragment (,,... pentru cine ştie a înţelege . . . să rămîie necunoscută"). ,,L'Indépendance roumaine" îşi exprima satisfacţia că putea găsi în ,,Timpul" sfaturi înţelepte şi patriotice [2] . Reproduce un fragment în traducerea franceză

(,,Nu putem şti . . . a alege").

Eminescu examinează poziţia României în contextul politicii internaţionale şi recomandă prudenţa, ca urmare a atitudinii Curţii din Viena, în chestiunea dunăreană.

_____

[1] RL, V (1881), nr. 1336, 27 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1266, 27 nov./9 dec., p. 2 (Spiciutor, *Les journaux roumains)*

[„«LE NORD» SCRIE ..."]

Se publică în ,,Timpul", *VI,* nr. 259, 27 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu consemnează ecoul stîrnit în presa europeană de suspendarea relaţiilor diplomatice între România şi Imperiul austro-ungar (v. *supra,* p. 418). Poetul aprecia atitudinea conciliantă a lui Gustav Kalnoky (1832 — 1893), ministrul de externe al Imperiului austro-ungar între 1881 şi 1891.

,,România liberă" [1] *şi* ,,L'Independance roumaine" [2] semnalează, editorialul, fără să dea extrase.

Eminescu ştia din relatările presei străine cît de departe puteau merge pretenţiile Imperiului austro-ungar în chestiunea dunăreană.

_____

[1] RL, V (1881), nr. 1337, 28 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1267, 28 nov./10 dec., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[„PARE-MI-SE CĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 260, 28 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Guvernul liberal întreprinde unele acţiuni pentru adaptarea legislaţiei la realităţile social-politice ale ţării. Eminescu întîmpină cu interes această orientare, cu atît mai mult cu cît guvernul liberal se făcuse vinovat de copierea legislaţiei străine.

,,România liberă" insista asupra practicilor lui C. A. Rosetti, denunţate de ,,Timpul", de a relua proiecte de legi, întocmite de conservatori. Reproduce un fragment (,,Se ştie că ţăranul . . . e atinsă de corupţie")[1]. ,,L'Indépendance roumaine" sublinia frumoasele cuvinte prin care caracteriza ţăranul român. „Nous regrétons — scrie ziarul — que l'espace ne nous permette pas de l'analyser avec toute l'attention qu'il mérite"[2].

Merită să reţină atenţia şi propunerea lui Eminescu cu privire la organizarea unei anchete pentru cunoaşterea raporturilor de muncă din ţara noastră.

_____

[1] RL, V (1881), nr. 1338, 29 nov., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1268, 29 nov./11 dec., p. 2 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[,,«PESTHER LLOYD» ŞI ALTE ZIARE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 260, 28 noiembrie 1881, p. 1 — 2.

Ziarul din Budapesta continuă cu acest articol, *Budapest, 5. Dezember,* publicat în *24* noiembrie/6 decembrie 1881[1], campania de presă împotriva României în chestiunea dunăreană .

Eminescu observă, ironic, că ziarele oficiale străine erau ,,prada unor curioase fantazii".

---

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 336, [24 nov.] 6 dec., p. 2.

[„PÎNĂ LA PROCLAMAREA REGATULUI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 261, 29 noiembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reia teza lui Maiorescu (19, p. 184 — 185) după care, prin proclamarea regatului se ştergeau, în mare măsură, deosebirile dintre Partidul liberal şi Partidul conservator în privinţa orientării lor politice. Poetul nu crede însă în sinceritatea liberalilor cînd proclamau convertirea lor la monarhism.

„L'Indépendance roumaine" îşi exprimă regretul, cum face şi cu alte prilejuri, că ,,Timpul" ataca unii oameni politici[1].

Oficiosul guvernamental răspunde în editorialul *Bucureşti, 30 brumar / 11 undrea 1881* publicat în 1 decembrie 1881[2]. Ziarul considera că putea vorbi de-o contradicţie în orientarea politică a ,,Timpului", de vreme ce învinuia pe alţii de antimonarhism şi publica, concomitent, articole ca cele semnate *Delfinul,* îndreptate împotriva monarhiei.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1269, 1/13 dec., p. 2.

[2] ROM, XXV (1881), 1 dec., p. 1073.

[„DEŞI CESTIUNEA DUNĂRII . . ."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 262, 1 decembrie 1881, p. 1-2. Al doilea editorial.

Eminescu comentează proiectul de lege al tocmelilor agricole în lumina *Raportului* lui A. D. Holban făcut în faţa Consiliului General din Iaşi. De aici reproduce şi cele două extrase[1].

,,România liberă" consemnază faptul că ,,Timpul" adoptă o poziţie critică în discutarea tezelor lui A.D. Holban [2]. Reproduce un fragment (,,Ne pare bine . .. îi convine").

Poetul nu pierde nici o ocazie să semnaleze schimbările din ,,tabăra liberalilor", care indicau o apropiere de orientarea sa politică.

---

[1] *Raportul d-lui A. D. Holban asupra reformei legei tocmelii agricole şi propunerile adoptate de Consiliu.* Iaşi, Tipo-Litografia Buciumului Român, 1881, p. 6—8, 19.

[2] RL, V (1881), nr. 1340, 2 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„IERI S-A DAT ÎN CAMERĂ . . ."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 263, 2 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Proiectul de răspuns la *Mesajul regal,* întocmit de Emil Costinescu, redactor la ,,Românul", se prezenta, după Eminescu, ca un document oficial, plin de ,,fraze goale şi umflate". Proiectul de răspuns se făcea vinovat, pe de altă parte, şi prin modul cum punea în discuţie chestiunea dunăreană.

,,L'Indépendance roumaine" reţine comparaţia sub raport statistic între *Mesajul tronului şi Proiectul de răspuns* [1]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Proiectul de răspuns . . . tratările diplomatice").

,,Liberalul" susţine, în editorialul *Iaşi, 2 decembre* 1881, că autorul articolului pretindea ca *Proiectul de răspuns* să nu jignească Imperiul austro-ungar [2].

Eminescu publică, în continuare, *Proiectul de răspuns* al minorităţii şi cel al guvernului liberal.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1271, 3/15 dec., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

[2] LIB, II (1881), nr. 392, 3 dec., p. 1.

ARDEREA TEATRULUI DIN VIENA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 263, 2 decembrie 1881, p. 2—3.

Eminescu informează, cititorii despre catastrofa de la Ringtheater din Viena în telegramele din 28 noiembrie, 29 noiembrie şi 1 decembrie 1881[1].

Poetul extrage fragmente din reportajul *Brand des Wiener Ringtheaters... Wien, 8. Dezember,* publicat în ediţia de dimineaţă a ziarului ,,Neue freie Presse" în 27 noiembrie/9 decembrie 1881.[2]

---

[1] T, VI (1881), nr. 260, 28 nov., p. 3 *(Ultime ştiri);* nr. 261, 29. nov., p. 3 *(Ultime ştiri);* nr. 262, 1 dec., p. 3 *(Ultime ştiri).*

[2] NFP, (1881), nr. 6209, [27 nov.] 9 dec., p. 2-3.

[„«ROMÂNUL» ADMITE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 264, 3 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Polemica lui Eminescu cu oficiosul guvernamental este determinată de editorialul poetului din 29 noiembrie 1881 în care susţine că liberalii nu erau sinceri cînd se declarau pentru monarhie (v. *supra,* p. 422—423).

,,România liberă" reţine răspunsul privind răspunderea pentru articolele semnate[1]. Reproduce un fragment (,,Am spus-o . . . priveghia pas cu pas"). ,,L'Independance roumaine" apreciază răspunsul poetului

---

ca fiind energic şi prompt[2]. Reproduce un fragment în traducere franceză (,,Vor roşii monarhia . . . Ludovic XVI").

Editorialul se remarcă şi prin verva polemică.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1342, 4 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] INDR-1, V(1881), nr. 1272, 4/16 dec., p. 1 (Spicuitor, *Les journaux roumains).*

CATASTROFA DIN VIENA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 264, 3 decembrie 1881, p. 1 — 2.

Eminescu extrage fragmentul pe care îl reproduce din relatarea *Der Brand des Wiener .Ringtheaters, publicată* în ,,Neue freie Presse" în 28 noiembrie/10 decembrie 1881[1].

Poetul se opreşte la mărturiile unor martori oculari spre a informa cititorii asupra amploarei dezastrului de la teatrul vienez.

_____

[1] NFP, (1881), nr. 6210, [28 nov.] 10 dec., p. 3 — 6.

[„«LE NORD» ZICE CĂ . . ."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 265, 4 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu considera că ,,Le Nord" şi ,,Neue freie Presse'' aveau dreptate cînd susţineau că la baza conflictului României cu Imperiul austro-ungar stăteau chestiuni de ,,susceptibilitate şi demnitate".

,,România liberă" atrage atenţia asupra editorialului şi reproduce un fragment (,,Cestiunea trebuie rezolvată . . . în Comisia mixtă")[1].

Conflictul se va aplana, cum am arătat, prin concesii din partea guvernului liberal.

_____

[1] RL, V (1881), nr. 13 — 43, 5 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[,,ÎN ŞEDINŢA DE IERI A ADUNĂRII . . ."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 266, 5 decembrie 1881, p. 1, Al doilea editorial.

Prezentare introductivă la discursul lui T. Maiorescu, rostit în Adunarea deputaţilor în şedinţa din 3 decembrie 1881.

,,România liberă" caracterizează editorialul o scurtă dare de seamă şi reproduce un fragment (,,. . . a vorbit în cestiunea Dunării . . . de cum le-a zis")[1].

Eminescu publică în numărul următor şi discursul lui P. P. Carp, rostit în aceeaşi şedinţă[2].

_____

[1] RL, V (1881), *nr.* 1344, 6 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[2] T, VI (1881), nr. 267, 6 dec., p. 2 — 3.

[„AM PUBLICAT ÎN NO. DE LA 2 DEC. ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 267, 6 decembrie 1881, p. 12. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în *Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu,* Bucureşti, Tipo-Litografia E. Wiegand *&* C.C. Săvoiu, 1891, p. 131 — 134.

Proiectul de răspuns la adresa tronului, propus de minoritatea din Adunarea deputaţilor, se publică în ,,Timpul" în 2 decembrie 1881 şi este semnat de P. P. Carp, T. Maiorescu, G. Triandafil, N. Gane, C. Bobeica, I. Negruzzi, C. Papadopol-Calimach. Eminescu îl comentează, în calitatea sa de redactor şef al organului central de presă al Partidului conservator. Poetul insistă asupra tezelor din *Proiect . . .* care erau în concordanţă cu orientarea sa politică. Acest lucru apare mai evident în pledoaria sa în favoarea meseriaşilor şi a ,,proprietăţii mici", cu alte cuvinte a ţărănimii. Pentru a nu stîrni susceptibilităţi în rîndul conducătorilor Partidului conservator pentru modul cum îi interpreta programul politic, Eminescu trimite la editorialul lui T. Maiorescu, *Bucureşti, 20 martie 1881. Regatul României,* publicat în ,,Timpul" în 21 martie 1881[1]. Aici însă se pune în discuţie, ca problemă politică fundamentală, după proclamarea regatului, ştergerea ,,deosebirii de principii" între Partidul conservator, în opoziţie, şi Partidul liberal, la conducerea ţării (19, p. 184 — 186).

,,România liberă" reţine că „Timpul" se bucura de apropierea dintre T. Maiorescu şi P. P. Carp în elaborarea programului Partidului conservator [3]. Reproduce un fragment (,,Ca să poată elementul ... şi căile de comunicaţiune"), „Telegraful" arată, într-un editorial, *Bucureşti, 10 decembre,* că Eminescu voia să dovedească străinătăţii că Partidul conservator s-a strîns din nou ,,sub acelaş drapel"[3].

Eminescu comentează un *Proiect de* program întocmit de conducerea Partidului conservator, însă îi dă o interpretare prin care propune un proiect de program al unui partid ţărănesc.

---

[1] T, VI (1881), nr. 64, 21 mart., p. 1 — 2.

[2] RL, V (1881), nr. 1345, 8 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] TEL, XI (1881), nr. 2880, 11 dec., p. 1.

[„PUBLICĂM MAI LA VALE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 268, 8 decembrie 1881, p. 1.

Prezentare introductivă, la discursul lui Al. Lahovari ţinut în Adunarea deputaţilor la 1 decembrie 1881, în care critică violent guvernul liberal pentru politica sa internă şi externă.

Eminescu remarcă din nou că I. C. Brătianu invoca, în apărarea sa, legăturile cu personalităţi politice ce nu se mai aflau în viaţă .

[„ASUPRA STRĂINĂTĂŢII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 269, 9 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Declaraţiile primului ministru român sînt comentate de ,,Fremden-Blatt" în articolul *Wien, 17. Dezember* publicat în 5/17 decembrie 1881[1] şi de ,,Pester Lloyd" în articolul *[,,Die Erklärung. . ."]*

din 6/18 decembrie 1881[2].

Eminescu observă că aceste declaraţii nu au efectul aşteptat. Imperiul austro-ungar nu este satisfăcut cu ele şi rupe relaţiile diplomatice cu România.

---

[1] FREM, XXXV (1881), nr. 347, [5] 17 dec., p. 1.

[2] PEL, XXVIII (1881), nr. 348, [6] 18 dec., p. 2.

CATASTROFA DIN VIENA
[„ÎNTRE MULTE ALTE SCENE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 269, 9 decembrie 1881, p. 2.

[ÎN SFÎRŞIT RĂSPUNSUL LA MESAJ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 270, 10 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Răspunsul la mesaj se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 9/21 decembrie 1881[1].

,,România liberă" împărtăşeşte opinia cu privire la practicile ziariştilor în răstălmăcirea faptelor[2]. Reproduce un fragment (,,În mlaştina . . , neomenoase insinuaţiuni").

Eminescu apelează la canoanele logicii formale pentru a surprinde contradicţiile din demonstraţia adversarilor politici.

---

[1] MO, (1881), nr. 202, 9/21 dec., p. 7113 — 7114.

[2] RL, V (1881), nr. 1348, 11 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„DAC-AM PREGETAT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 271, 11 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Conflictul dintre Eugen Stătescu, ministru de externe în formaţia guvernului liberal din 9 iunie 1881 şi N. Calimachi-Catargi, reprezentantul nostru la Paris, are la bază atitudinea celui din urmă ,,prea kogălnicistă în chestia Dunării" (19, p. 196). Destituit în termeni violenţi, N. Calimachi-Catargi publică în ,,L'Indépendance roumaine" [1] şi în ,,Poporul"[2] corespondenţa diplomatică schimbată cu I. C. Brătianu şi V. Boerescu în chestiunea dunăreană. Se cuvine reţinută şi scrisoarea sa din ,,Binele public" în care protestează împotriva măsurii lui E. Stătescu [3].

Presa condamnă intervenţia ,,Timpului" în acest conflict cu implicaţii neprevăzute [4].

Eminescu găseşte justificată apărarea lui N. Calimachi-Catargi, însă nu aprobă publicarea corespondenţei diplomatice din considerente patriotice.

---

[1] INDR-1, V (1881), nr. 1274, 6/18 dec. Supliment, p. 1 — 2 (N. Calimaki-Catargi, *Les indiscretions).*

[2] POP, (1881), nr. 153, 9 dec., p. 2 — 3.

[3] BP, III (1881), nr. 279, 23 — 24 nov., p. 1. Se reproduce în RESB, IV (1881), nr. 500, 27 NOV., p. 4.

[4] POP, (1881), nr. 143, 26 nov., p. 1 *(Bucureşti, 25 noembre /7 [dec]).;* ROM, XXV (1881), 12 dec., p. 1112.

[„PRECUM ILUSTRUL D. GIANI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 272, 12 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Decretul de demitere al lui Nicolae Calimachi-Catargi din postul de ministru plenipotenţiar al României la Paris şi *Raportul* lui Eugen Stătescu prin care motivează această măsură se publică în ,,Monitorul oficial al României" în 12/14 noiembrie 1881[1]. *Raportul* este întocmit în termeni de-o violenţă neobişnuită în documentele diplomatice. Cîteva zile mai tîrziu, E. Stătescu îl numeşte în acest post pe M. Pherekyde [2], cu numele căruia ne întîlnim des în publicistica eminesciană.

Presa liberală ia apărarea lui E. Stătescu şi ,,Poporul" îl critică violent pe Eminescu pentru atitudinea adoptată faţă de ministrul de externe.

---

[1] MO, (1881), nr. 180, 12/24 nov., p. 5814.

[2] *Idem,* nr. 184, 17/29 nov., p. 5883.

[3] POP, (1881), nr. 135, 15 nov., p. 1 *(Bucureşti, 14/26 noembre).*

[„CU AROGANŢA CUNOSCUTĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 273, 13 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul maghiar comentează conflictul dintre România şi Imperiul austro-ungar în articolul *Budapest, 20. Dezember* din 9/21 decembrie [1]. Eminescu reproduce în traducerea sa fragmentele respective, pentru a demonstra modul cum înţelegea acest ziar să discute problemele ce priveau relaţiile internaţionale.

,,România liberă" scrie că Eminescu ia atitudine împotriva unor ameninţări ,,fudule"[2], Reproduce un fragment (,,Din nefericire . . . parte ştirbi"). ,,Telegraful " insistă în editorialul *Bucureşti, 14 decembre* asupra atitudinii lui Eminescu faţă de oficiosul maghiar de limbă germană [3].

,,Pester Lloyd" este dintre ziarele străine care stau în atenţia lui Eminescu încă din perioada gazetăriei ieşene.

---

[1] PEL, XXVIII (1881), nr. 351, [9] 21 dec., p. 2.

[2] RL, V (1881), nr. 1351, 15 dec. p. 3 *(Arena ziarelor).*

[3] TEL, XI (1881), nr. 2883, 15 dec. p. 1.

[„CONTELE HOYOS SOSIND LA VIENA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 274, 15 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Vizita contelui Hoyos la Bucureşti este comentată de ziarul ,,Fremden Blatt" în editorialul *Wien, 23 Dezember,* publicat în 12/24 decembrie 1881[1]. Aici se fac referiri şi la publicaţiile „Journal des debats", ,,Le Nord", ,,Neue freie Presse" şi ,,,Politik".

Editorialul din ziarul vienez ilustrează o situaţie des întîlnită în proza politică eminesciană. Poetul trimite la publicaţii pe care nu le consultă, însă care sînt citate în articolele ce le pune la contribuţie.

[1] FREM, XXXV (1881), nr. 354, [12]24 dec., p. 1

[„AGENŢIA HAVAS S-A GRĂBIT ..."]

Se publică, în ,,Timpul", VI, nr. 275, 16 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Adunarea deputaţilor discută, oportunitatea publicării de N. Calimachi-Catargi a documentelor oficiale în şedinţa din 11 decembrie 1881 şi N. Fleva propune să se voteze o lege specială prin care să se pedepsească asemenea acţiuni[1]. Legea nu se votează. Senatul discută aceeaşi problemă în şedinţa din 12 decembrie 1881 şi Petru Grădişteanu se pronunţă împotriva măsurilor luate la Corpurile leguitoare şi cere ca N. Calimachi-Catargi să fie diferit justiţiei [2].

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" îl denunţă pe V. Boerescu pentru ,,inepţia" planurilor sale politice [3]. Reproduce un fragment (,,Dar aceste supărări. , . în cestiunea aceasta").

Eminescu îşi reafirmă punctul de vedere după care N. Calimachi-Catargi avea dreptul să se apere, însă nu consideră oportună publicarea de documente diplomatice.

[1] ROM, XXV (1881), 13 dec., p. 1118.

[2] *Idem,* 14 — 15 dec., 1122 — 1123,

[3] RL, V (1881), nr. 1353, 17 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„«ROMÂNUL» NE FACE O IMPUTARE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 276, 17 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Scrieri politice,* Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1931], p. 295 — 297. Fragmentar.

Oficiosul guvernamental comentează opiniile ,,Apărătorului" în editorialul *Bucureşti,* 15/27 *undrea 1881,* din 16 decembrie 1881[1].

,,România Liberă" comentează editorialul şi reproduce un fragment (,,Precum un rîu . . .ale Ţării Româneşti") [2].

Eminescu nu mai face distincţie, fapt ce merită, să reţină atenţia, între evreii pămînteni şi cei din imigraţiile mai noi şi se pronunţă pentru integrarea tuturor în munca productivă.

[1] ROM, XXV (1881), 16 dec., p. 1125.

[2] RL, V (1881), nr 1354, 18 dec.. p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„SCUZELE PE CARI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 277, 18 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Nota de scuze trimisă de E. Stătescu, ministrul nostru de externe, guvernului austro-ungar, se publică în presa vieneză şi este reprodusă şi în ,,Poporul ", ziarul bucureştean[1].

,,România liberă" scrie că ,,Timpul" condamna „purtarea nemernică şi laşă" a guvernului liberal [2]. Reproduce un fragment (,,« Românul » vorbea odinioară . . . umilirii complete").

Situaţia în care se pune E. Stătescu are consecinţe asupra viitorului său politic.

---

[1] POP, (1881), nr. 160, 17 dec., p. 1.

[2] RL, V (1881), nr. 1355, 19 dec., p. 1 *(Arena ziarelor).*

[„PE CÎND ÎN AFARĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 277, 18 decembrie 1881, p. 1.

Numirea lui G. Mihălescu în Consiliul comunal din Galaţi şi alegerea lui ca primar al oraşului este criticată de N. Fleva în şedinţa Adunării deputaţilor din 14 decembrie 1881 pentru încălcarea prevederilor constituţionale [1].

V. A. Urechia, ministrul cultelor şi instrucţiunii publice, găsi însă nimerit să-l decoreze cu *Bene-merenti* pentru activitatea depusă, în cadrul acestui minister ca secretar general[2].

---

[1] ROM, XXV (1881), 16 dec., p. 1126 — 1127.

[2] MO, (1881), nr. 205, 12/24 dec., p. 7164, 7186.

[„E FOARTE PROBABIL ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 278, 19 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Oficiosul guvernamental acuză Partidul conservator de inconsecvenţă în orientarea sa politică faţă de Imperiul austro-ungar în editorialul *Bucureşti, 16/28 undrea 1881* din 17 decembrie 1881[1].

,,România liberă" arată că ,,Timpul" analiza cauzele conflictului dintre România şi Imperiul austro-ungar [2]. Reproduce un fragment (,,Ce imputări găseşte . .. nici vom fi").

Eminescu interpretează articolele din ,,Românul" în care se ocupă de orientarea politică a conservatorilor ca acţiuni de diversiune să distragă atenţia de la eşecurile guvernului liberal în politica externă.

---

[1] ROM, XXV (1881), 17 dec.. p. 1129.

[2] RL, V (1881), nr. 1356, 20 dec., p. 2 *(Arena ziarelor).*

[„ PROPTER VITAM VIVENDI ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 279, 20 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu este acuzat de ,,Românul" că da ziarului ,,Timpul" o orientare politică, care venea în contradicţie cu cea a Partidului conservator. ,,S-ar zice că se află la redacţiunea « Timpului » — scrie ziarul — un spirit sincer care spune adevăratul cuget al partidei sale, ori de cîte ori e lăsat

liberii sale aspiraţiuni. Atunci se arată francamente cezarian, vorbeşte de tezele lui Vlad V. şi ameninţă pe rege cu cea mai cumplită soartă, dacă nu se va hotărî a deveni un Cezar de felul lui Vlad. Din timp în timp însă partida pare a se speria de francheţa redactorului său, şi atunci organul conservator se arată un moment constituţional, liberal şi dinastic"[1].

„România liberă " găsea că ,,Timpul" dezvăluia în toată goliciunea sa „nemernicia guvernului"[2]. Reproduce un fragment (,,Ei bine, a fost . . . Dunării însăşi?").

Criticile de această natură, prin care Eminescu este denunţat opiniei publice că făcuse din ,,Timpul" organul său de presă, nu rămîn fără urmări. Cîteva săptămîni mai tîrziu va fi înlocuit de la conducerea oficiosului conservator.

---

[1] ROM, XXV (1881), 18 dec., p. 1133.

[2] RL, V (1881), nr. 1357, 22 dec., p. 3 (Arena ziarelor).

[„ŞEDINŢA DE SÎMBĂTĂ A ADUNĂRII ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 281 [280], 22 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, Opere, IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A R., 1939, p. 340 — 342.

Presa liberală interpreta conflictul dintre România şi Imperiul austro-ungar ca o neînţelegere. Eminescu susţine cu îndreptăţit temei că o neînţelegere se putea reglementa printr-o înţelegere, nu prin scuze umilitoare pentru ţară.

,,România liberă" arată că ,,Timpul" îşi manifesta dezgustul pentru ,,politica nemernică" a guvernului liberal[1]. Reproduce un fragment (,,întrebîndu-ne cu mîna . . . un asemenea guvern").

Eminescu critică politica partidului liberal în termeni duri, însă adresează României o urare patetică pentru noul an. Poetul doreşte să rămînă ,,numele ei sus, ca şi culmile munţilor, viaţa ei puternică ca şi a codrilor pururea verzi de brad".

---

[1] RL, V (18881), nr. 1358, 23 dec., p. 3 (Arena ziarelor).

[„PRESA ESTE PE DEPLIN LIBERĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 281, 23 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial. Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, Opere, IV, Bucureşti, Editura Cultura Românească S.A.R., 1939, p. 342 — 346.

Eminescu se pronunţă pentru libertatea presei, însă deplînge faptul că în loc să se pună în slujba adevărului, devenise ,,un organ al patimilor politice".

,,România liberă" insistă asupra pledoariei în favoarea presei politice [1]. Reproduce un fragment (,,Noi sîntem aproape . . . să poţi pune mîna").

Eminescu răspunde, indirect, oficiosului guvernamental care acuza „Timpul" de inconsecvenţă în orientarea politică. Poetul face precizări importante şi cu privire la condiţiile care confereau autoritate ziarelor din vremea sa.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1359, 24 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ZIARELE AUSTRIACE CONSTATĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 282, 24 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„NICI SĂRBĂTORILE NU POT TRECE ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 283, 25 decembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Presa opoziţiei este criticată de ,,Românul" în editorialul *Bucureşti, 21 undrea /2 calendar 1881,* din 22 decembrie 1881, pentru modul cum interpreta reluarea relaţiilor diplomatice dintre România şi Imperiul austro-ungar[1].

Poziţia adoptată de guvernul liberal faţă de Curtea din Viena nu-l putea absolvi de erorile grave în politica sa externă.

---

[1] ROM, XXV (1881), 21 — 22 dec.. p. 1145.

[„OFICIOŞII DIN PESTA ŞI DIN VIENA ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 284, 29 decembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Demisia lui C.A. Rosetti, despre care se vorbea în presă, este prezentată de Eminescu ca o manevră de culise pusă la cale de guvernul liberal.

,,România liberă" reţine această explicaţie şi reproduce un fragment (,,Se ştie că roşii . . . la guvernul ţării")[1].

Eminescu nu scapă nici un prilej să omagieze personalitatea lui Lascăr Catargiu, omul politic cu dragoste de ţară.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1362, 30 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„ÎN PARLAMENTUL GERMANIEI ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 285, 30 decembrie 1881, p. 1 — 2. Al doilea editorial.

Eminescu judecă orientarea politică a opoziţiei liberale din Parlamentul german, din perspectiva liberalismului românesc.

,,România liberă" insistă asupra modului cum interpreta Eminescu disputele din Parlamentul german[1]. Reproduce un fragment (,,Consternaţiunea produsă . . . a suferi contrazicere").

Eminescu considera justificate măsurile lui Bismarck, întrucît urmărea scopuri înalte în politica sa. Poetul face asemenea aprecieri în spiritul *Principelui* lui Machiavelli, din care traduce capitolele respective (OPERE, XIV, 897 — 904).

---

[1] RL, V (1881), nr. 1363, 31 dec., p. 3 *(Arena ziarelor).*

[„«ROMÂNUL» E FOARTE SUSCEPTIBIL ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 286, 31 decembrie 1881, p. 1. Editorial: *Bucureşti, 30 decembrie 1881.*

DIN MANUSCRISE

[„ŞI DUPĂ CĂDEREA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 256;** în primă redactare, Paginat de Eminescu: 3.

Eminescu are în vedere editorialul *Bucureşti 15 / 27 calendar 1881,* publicat în ,,Românul" în 16 ianuarie 1881[1]. C. A. Rosetti, indicat de Eminescu ca autor al editorialului, îl critică pe Maiorescu pentru articolul *Zur politische Lage Rumäniens* publicat în ,,Deutsche Revue"[2] şi tradus de Eminescu în ,,Timpul" în 31 decembrie 1880/ 12 ianuarie 1881 [3].

Eminescu se ocupă de criticile „Românului" la adresa lui Maiorescu şi în editorialul *[,,Bizantinii de la « Românul » s-au agăţat ..."]* publicat în „Timpul" în 20 ianuarie/1 februarie 1881 (v. *supra,* p. 36 — 38).

---

[1] ROM, XXV (1881), 16 ian., p. *45.*

[2] DREV, VI (1881), nr. 1, ian.-mart., p. 12 — 20.

[3] T, V(1881), nr. 290, 31 dec. 1880/12 ian. 1881, p. 1 — 2 *(Despre situaţia politică a României).*

[„CA SĂ AIBĂ CINEVA O IDEE ..."]

Se păstrează, în manuscrisul ***2257,* 420 — 421,** în prima redactare.

Referirea la codicele lui Vasile Lupu şi Matei Basarab se găseşte în finalul editorialului [„ « *Românul*» *combate ideile ...*"], publicat în „Timpul" în 11 octombrie 1878.
Eminescu foloseşte expresia *jus valachale* sub forma *jus olachale şi* în manuscrisul **2264, 33,** (v. *supra,* p. 492), precum şi în editoriale *[,,Adevărul doare. Pe la 3 martie.."]* şi *[,,Şi-au pierdut sărita ...],* publicate în ,,Timpul", primul în 1 aprilie 1881, al doilea în 24 — 25 august 1881.

[„CEEA CE-MI ROADE INIMA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2276(I), 191r — 198r,** în prima redactare.
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XI, nr. 4, [octombrie-decembrie] 1980,
p. 140 — 142. Fragmentar.

Eminescu aşterne pe hîrtie acest articol-confesiune în martie 1881, la o mare tensiune intelectuală, cum se vede de altfel şi din scrisul precipitat ce ridică mari dificultăţi în descifrare. Poetul dă expresie indignării sale împotriva fruntaşilor partidului liberal şi conservator, care duceau tratative în vederea proclamării regatului. I.C. Brătianu, preşedintele guvernului liberal, adresează conservatorilor invitaţia să participe, alături de guvern, la aceste festivităţi. Conservatorii poartă lungi dezbateri şi resping invitaţia. Proclamarea regatului se face de guvernul liberal în 14 martie 1881, iar conservatorii, în opoziţie, îşi dau adeziunea la acest act politic.

Eminescu critică în termeni necruţători cele două partide politice pentru faptul că abandonară lupta de principii, în schimbul unor avantaje personale pentru membrii lor. Sînt aduse în discuţie acuzaţiile reluate de Eminescu în numeroase articole, privind pierderile teritoriale ca şi sprijinirea de fruntaşii celor două partide politice a reprezentanţilor capitalului bancar să ocupe poziţii privilegiate în ţara noastră, în detrimentul claselor producătoare.

Partidul conservator îl însărcinează pe Maiorescu să definească poziţia sa faţă de proclamarea regatului (19, p. 184 — 185). Criticul publică în ,,Timpul", în 21 martie 1881, un amplu editorial în care expune poziţia conservatorilor în situaţia politică creată după proclamarea regatului. ,,O întrebare rămîne acum de deslegat — scrie Maiorescu — : care mai este deosebirea de principii între partidul numit liberal, astăzi la guvern, şi partidul numit conservator, astăzi în opoziţie ?"[1].

Maiorescu expune punctul de vedere oficial al Partidului conservator şi Eminescu nu mai putea veni cu opinii personale în discutarea aceloraşi probleme. Se explică de ce articolul rămîne în manuscrisele sale.

---

[1] T, VI (1881), nr. 64, 21 mart., p. 1.

[„ÎN URMA HOTĂRÎRII ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 233r — 234r,** în prima redactare. Foaia a II-a este paginată de Eminescu: 2.

Reprezintă începutul unui articol, pregătit de Eminescu ca răspuns la editorialul *Bucureşti,* 11/23 *priar 1881,* publicat în 12 aprilie 1881 (v. *supra,* p. 134 — 135)

[„PATRUZECI ŞI DOUĂ DE CORPORAŢII ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 254,** în primă redactare, Paginat de Eminescu: 5.

Fragment din conceptul pentru editorialul [,,«The *Times* » *şi* « *Timpul*». *Iată tema. . ,"],* publicat în

,,Timpul" în 20 mai 1881 (v. *supra,* p. 178 — 179).

[„D. BRĂTIANU, CONFIRMÎND ÎNSUŞI ŞTIREA..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 243r — 248r,** în primă redactare.
Este publicat de Ion Creţu în ,,Viaţa românească", XVII, nr. 4 — 5, aprilie — mai 1964, p. 22 — 24.

Eminescu are în vedere evenimentele din mai 1881 cînd au loc festivităţi în urma proclamării României ca regat.

I. C. Brătianu revine la conducerea guvernului liberal, după ce fusese înlocuit de D. Brătianu, fratele său, pentru scurt timp (v. *supra,* p. 204 — 205).

CREDITUL MOBILIAR (1)

Se păstrează în manuscrisul **2264, 78r — 93r.** Paginat de Eminescu **1 — 16.** Foaia: 9 provine din redacţia ziarului ,,Presa" şi poartă antetul acestei publicaţii.

Este scris într-un caiet confecţionat de poet. Reprezintă studiul cu acest titlu publicat în ,,Timpul" în 16 iulie **1881** (v. *supra,* p. 248 — 252).

Înfiinţarea Creditului Mobiliar este anunţată de ,,Neue frie Presse" într-un articol, *Rumänische Grunbungen,* publicat în 18/30 iulie 1881[1]. Ziarul vienez dă după ,,Politische Correspondenz" şi numele fondatorilor.

Eminescu pune la contribuţie tratatele lui Max Wirth şi Jean Gustave Courcelle — Seneuil (v. *supra,* p. 577 — 578).

[1] NFP, (1881), nr. 6078, [18] 30 iul., p. 1

CREDITUL MOBILIAR (2)

Se păstrează în manuscrisul **2264, 94r — 101r.** Paginat de Eminescu: **1 — 8.**

Reprezintă partea a II-a a studiului cu acest titlu publicat în ,,Timpul" în 17 iulie 1881. (v. *supra,* p. 252 — 253).

CREDITUL MOBILIAR ŞI JOCUL DE BURSĂ (3)

Se păstrează în manuscrisul **2264, l02r — 115r.** Paginat de Eminescu: 1 — 14.

Reprezintă studiul cu acest titlu publicat în „Timpul" în 23 iulie 1881 (v. *supra,* p. 253 — 256).

Eminescu decupează din ,,Timpul" cele două studii şi le lipeşte într-un caiet dictando integrat

tot în manuscrisul miscelaneu **2264, 115r — l49r.** Pe copertă trece titlul *Creditul Mobiliar şi jocul de bursă.* S-ar părea că Eminescu intenţiona să tipărească şi într-o broşură cele două studii.

[„UNUL CÎTE UNUL ZIARELE ROMÂNE ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 166r.** Paginat de Eminescu: **1.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XII, nr. 4, [iulie — septembrie] 1981, p. 10.

Reprezintă începutul articolului *Creditul Mobiliar,* publicat în 16 iulie 1881 (v. *supra,* p. 248 — 252).

Eminescu reţine, de aici, caracterizarea lui D. Ghica şi a lui E. Costinescu, redactorul oficiosului guvernului liberal.

[„ŞTIIND CÎTE VI[CI]SITUDINI FINANCIARE ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 150r — 157r.** Paginat de Eminescu: **1 — 5, 5**a, **6 — 7.**
Este publicat de D, Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XV, nr. 1, [ianuarie — martie] 1984, p. 10 — 12.

Începutul studiului este anulat de Eminescu. S-ar putea deduce de aici că poetul intenţiona să publice, iniţial, acest text sub formă de articol.

CREDITUL MOBILIAR
[„AM DECLARAT ÎN NUMĂRUL TRECUT..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 160r — l66r.** Paginat de Eminescu: **1 — 6.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XV, nr. 1, [ianuarie — martie] 1984, p. 13 — 14.

Textul reprezintă, cum se arată la început, continuarea studiilor publicate în ,,Timpul" în iulie 1881 (v. *supra,* p. 248 — 252, 252 — 253).

Eminescu preciza în finalul celui de-al doilea studiu că îşi propunea să arate cum Creditul Mobiliar conducea, prin operaţiile sale de speculă, la ,,dezastre morale".

Teza aceasta este ilustrată şi cu opiniile lui J.G. Courcelle-Seneuil, economistul francez.

[,,IATĂ DECI ŢINTA CREDITULUI .. ."]

Se păstrează în manuscrisul **2264**, **158r.** Paginată de Eminescu: **12.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", **XV ,** nr. **1,** [ianuarie — martie] 1984, p.

14 — 15.

Text pregătit să exemplifice proliferarea instituţiilor bancare de speculă.

Termenii *filles şi petites-filless* sînt preluaţi din tratatul lui J. G. Courcelle-Séneuil, *Les opérations de banque,* Paris, 1876, p. 305.

[„FĂRĂ ÎNDOIALĂ ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 159r.** Paginat de Eminescu: **18.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum", XV, nr. 1 [ianuarie — martie] 1984, p. 15.

Text pregătit să exemplifice practicile întemeietorilor instituţiilor bancare de speculă.

Eminescu trimite pentru această însemnare, tot la tratatul lui J. G. Courcelle-Séneuil.

[„ÎN DISCUŢIA LA CARE ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 170r — 172r.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XII, nr. 3, [iulie — septembrie] 1981, p. 11.

Eminescu răspunde la editorialul *[,,în chestiuni economice..."],* publicat în „Românul" în 20 iulie 1881[1]. Oficiosul guvernamental respinge teza lui Eminescu potrivit căreia Creditul Mobiliar era o instituţie de speculă.

[1] ROM, XXV (1881), 19 — 20 iul., p. 635.

[„ALTĂ BANCĂ ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 167r — l68r.** Paginat de Eminescu: **1 — 2.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum". XII, nr. 3, [iulie — septembrie] 1981, p. 11.

Eminescu traduce o corespondenţă, *Pest 1. August,* publicată în ,,Neue freie Presse" din 21 iulie/2 august 1881[1]. De aici sînt luate şi alte informaţii.

[1] NFP, (1881), nr. 6081, [21 iul.] 2 aug., p. 8.

[„SINDICATUL E O COMPANIE ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 173r.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XV, nr. 1. [ianuarie — martie] 1984, p. 15.

Informaţia este luată din corespondenţa *Pest, 1. August* publicată în ,,Neue freie Presse" în 21 iulie/2 august 1881[1].

[1] NFP, (1881), nr. 6081, [21 iul.] 2 aug., p. 8.

[„SOCIETE DE L'UNION GENERALE ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 169r.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum," XV, nr. 1, [ianuarie — martie] 1984, p. 15.

Informaţia este luată din corespondenţa publicată în ,,Neue freie Presse" în 2 august 1881.

[DESPRE CREDIT]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 38r — 58.** Paginat de Eminescu: **1 — 21.**
Ultima filă, **58,** nu este numerotată.
Eminescu foloseşte un caiet dictando, liniat, iar filele **60 — 75** rămîn albe.
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XIV, nr. 4 [octombrie — decembrie] 1983, p. 16 — 23.

Textul reprezintă suita de teze pe care le dezvoltă în studiul *Creditul Mobiliar.*
Sumarul este scris pe verso-ul primei coperţi a caietului.
Eminescu pune la contribuţie tratatele lui Max Wirth şi J. G. Courcelle-Seneuil.

[„CE BINE SE AŞEZASE FIRMA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 24r — 33r,** în primă redactare. Paginat de Eminescu: **1 — 10.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XI. nr. 3, [iulie — septembrie] 1980, p. 15 — 17.

Face parte din familia de texte din august 1881 în care critică efectele demagogiei în ţara noastră. Trimiterea la cartea lui A. V. Millo, *Ţăranul,* tipărită la Fălticeni în 1881, se găseşte în editorialul /",, *Teoria noastră..."]* din 17 — 18 august 1881 (v. *supra,* p. 293 — 296). Expresia *jus olachale* figurează în editorialul *[,,Şi-an pierdut sărita..."]* din 24 — 25 august 1881 (v. *supra,* p. 308 — 310). O mai întîlnim şi în editorialul *[,,Adevărul doare. Pe la 3 martie. .."]* din 1 aprilie 1881 (v. *supra,* p. 121 — 123), precum ;i în alt text din manuscrise (v. *supra,* p. 492).

[„POATE DA, DAR POATE NU ..."]

Se păstrează în manuscrisul **22264, 233,** în primă redactare. Paginat de Eminescu: **8.**

Eminescu invocă cuvintele lui Radu (Leon) Vodă în editorialul *[„Teoria noastră. .."]* publicat în „Timpul" în 17 — 18 august 1881 (v. *supra,* p. 293 — 296). Referiri la cuvintele acestui domnitor şi în editorialul *[„Ce poftește* « *L'Independance roumaine* ». . ." *]* din 5 august 1881 (v. *supra,* p. 276 — 278).

[„AU AMEŢIT FANARIOŢII."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 181r — l88r.** Paginile **181 — 182** sînt anulate de Eminescu printr-o linie verticală trasă peste text.

Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XIII, nr. 3, [iulie — septembrie] 1982, p. 12 — 14.

Eminescu critică, în termeni violenţi, efectele demagogiei în ţara noastră. Poetul răspundea la editorialul *Bucureşti, 21 august /2 răpciune 1881* publicat în „Românul" în 22 august 1881.

Eminescu elaborează un nou articol, *[„Şi-au pierdut sărita..."],* pe care îl publică în 24 — 25 august 1881 (v. *supra,* p. 308 — 310). Acest editorial, mai ponderat în expresii, îl înlocuieşte pe cel rămas în manuscrise.

[„ŞI DACĂ NE-NTREBĂM CARE E CAUZA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 284r** în prima redactare, cu corecturi din timpul elaborării.

Paginat de Eminescu: 7.

Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XIII, nr. 3, [iulie — septembrie] 1982, p. 14.

Eminescu expune teza lui Darwin privind adaptabilitatea, spre a o aplica la condiţiile social-politice din ţara noastră. Acest lucru îl face în articolul *[,,Şi-au pierdut sărita..."],* publicat în ,,Timpul" în 24 — 25 august 1881.

Este posibil ca şi acest text să facă parte din articolul *[,,Dar dacă nu putem spera. . ."],* însă Eminescu să fi renunţat la el, discursul critic fiind prea lung, pentru un articol politic care pretindea, în opinia sa, derularea rapidă a ideilor şi întîmplărilor.

[„REGELE A COMIS GREŞALA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 383r.**

Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum", XIII, nr. 3, [iulie — septembrie] 1982, p. 14.

Eminescu transferă caracterizarea de aici, ce-o face lui Al. Candiano-Popescu şi Constantin Pilat, în editorialul [,,« *Pseudo-Românul* » *ca să explice. .."]* publicat în „Timpul" în 27 august 1881 (v. *supra,* p. 312 — 313).

Poetul îi critică pentru versatilitatea în orientarea politică.

[„DAR DACA NU PUTEM SPERA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 5r — 11r,** în primă redactare, cu corecturi din timpul elaborării textului.

Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum", nr. 2, [aprilie — iunie] 1983, p. 11 — 13.

Face parte din familia de texte *[,,Adevărul că, în decursul..."], [,,Teoria noastră. . ."], [,,Ce adevărată e teoria..."], [,,N-a trecut mult..."]* publicate în ,,Timpul", în august — septembrie 1881.

Extrasul din cartea lui Mihai Cioran, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu*[1]*,* este integrat în primul articol publicat în 9 august 1881.

Cercetările mai noi ale istoriografiei noastre insistă, pe bună dreptate, atît asupra caracterului social şi naţional al răscoalei lui Tudor Vladimirescu, cît şi asupra caracterului ei antiotoman. Aspectele acestea stau şi în atenţia lui Eminescu cînd se ocupă de rolul jucat de demnitarii greci — şi nu numai de ei — ca reprezentanţi ai Imperiului otoman în Ţările române.

Eminescu constată pe de altă, parte că marea proprietate din Ţările române se găsea, în ajunul răscoalei lui Tudor Vladimirescu, într-un proces evident de disoluţie.

Persoanele pe care se sprijinea Imperiul otoman în politica sa faţă de Ţările române sînt numite de Eminescu „pleava Ţarigradului". Aduce în discuţie teoria lui Darwin cu privire la adaptabilitate şi atrage atenţia asupra cărţii lui Jacoby, *Études sur la sélection dans ses rapports avec l'hérédite chez l'homme,* pe care însă n-o cunoaştem. Eminescu se referă, probabil, la Johann Iacoby (1805 — 1877), medic şi om politic, evreu de origine. Iacoby se pronunţă împotriva anexării de către Germania a Alsaciei şi Lorenei, fapt care îi aduce oprobiul cercurilor imperialiste prusace. Poetul ia apărarea ,,d-rului Johann Iacoby" (23, p. 114 — 119)

într-o scrisoare, păstrată în manuscrisul **2255,** adresată unei reviste germane. Protestează aici împotriva persecuţiilor îndreptate împotriva medicului evreu şi arată că „Germania n-a meritat niciodată să numere printre fiii ei un suflet atît de nobil ca al lui Iacoby". Eminescu îndreaptă o critică violentă împotriva lui Schelling, Fichte, Hartmann şi Hegel, ,,domni consilieri aulici". Hegel este învinovăţit că folosea un ,,calapod prost" în tratarea istoriei universale. Apare surprinzător faptul că G. Călinescu nu foloseşte această scrisoare în demonstrarea antihegelianismului lui Eminescu.

Procesul istoric descris de Eminescu, prin care arată că ,,pleava din Ţarigrad" acaparează toate slujbele din Principatele române şi stăpîneşte averile mănăstirilor, explică condiţiile social-politice care stau la baza unei reforme ca cea a lui Al. I. Cuza, privind secularizarea averilor mănăstireşti.

Eminescu pune în discuţie şi aici teza sa, întîlnită şi în alte articole, după care oamenii politici din ţara noastră aduc un domn străin, în persoana lui Carol I, anume să nu cunoască poporul şi ţara, spre a-şi menţine pe mai departe privilegiile.

Cînd vorbeşte de ,,bandiţii" ieşiţi din rîndul ţărănimii noastre îi are în vedere pe haiduci, de vreme ce ţine să precizeze că erau ,,cavaleri".

---

[1] Mihai Cioranu, *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu,* Bucureşti, Tipografia C.A. Rosetti, 1859, p. 5 — 8.

CONVIVII D-LUI C. A. ROSETTI

Se păstrează în manuscrisul **2264, 218r — 223r,** în primă redactare.

Aniversarea fondării ,,Românului" se serbează în 27 septembrie 1881. Ziarul consacră festivităţii un număr special, *XXV. Aniversară a fondării ,,Românului". Banchetul oferit lui C.A. Rosetti. La 27 septembrie 1881*[1]*.* Aici se dă şi lista persoanelor care participă la banchet. Poetul îşi extrage de aici numele acestora şi le integrează în articolul *[,,Preaosfinţia sa musiu Chiţu . . . ::"]* publicat în 3 octombrie 1881 (v. *supra,* p. 352 — 354).

[1] ROM, XXV (1881), 30 sept., p. 1 — 6.

[„D. N. BASSARABESCU ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 236r.**

Eminescu răspunde la atacurile lui N. Basarabescu din ,,Poporul" în articolul *[,,D. N. Basarabescu pînă mai ieri..."]* publicat în 29 octombrie 1881 (v. *supra,* p. 382 — 383). N. Basarabescu continuă polemica şi Eminescu schiţează acest răspuns, care rămîne în manuscrise.

[„SE VEDE CĂ D. N. BASSARABESCU ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 237.**

N. Basarabescu răspunde la criticile lui Eminescu din articolul *[,,D. N. Basarabescu pînă mai ieri. . ."]* din 29 octombrie 1881 în editorialul *Bucureşti, 29 octobre / 10 noembre,* publicat în ..Poporul" în 30 octombrie 1881[1]. Eminescu schiţează acest răspuns pe care însă nu-l publică,

[1] POP, (1881), nr. 121, 30 oct., p.

SPORUL POPULAŢIUNII RURALE ÎN A[NUL] 1877

Se păstrează, în manuscrisul **2270, 64r — 66r** şi reprezintă un extras din statisticile demografice.

Se tipăreşte în volum, prima dată, în M. Eminescu, *Fragmentarium,* Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1981, p. 111 — 113.

Eminescu vedea în sporul populaţiei un indiciu privind starea economică şi socială a unui popor.

Poetul foloseşte o parte din date în articolul *[,,De cîte ori se discută. . ."]* din 1 noiembrie 1881 (v. *supra,* p. 389 — 391).

[„PE MALUL NOSTRU DUNĂREAN ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 309r — 311r** în primă redactare.
Este publicat de D. Vatamaniuc în ,,Manuscriptum", XIV, nr. 3, [iulie — septembrie] 1983, p. 25,

Face parte din familia de texte consacrate de Eminescu chestiunii dunărene şi publicate în ,,Timpul" în 4, 6 şi 14 noiembrie 1881 (v. *supra,* p. 392 — 394, 395 — 396, 404 — 405).

[„CA SĂ REZULTE CEVA ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 238.**

Eminescu ia atitudine împotriva politicii Imperiului austro-ungar care invoca buna înţelegere cu România însă ducea o politică de asuprire a românilor de sub stăpînirea sa.

Contele este Gyula Andrassy, despre a cărui ,,amicabilitate" scrie Eminescu şi în editorialul *[,,Cestiunea Dunării. . ."]* publicat în ,,Timpul" în 6 noiembrie 1881 (v. *supra,* p. 395 — 396).

[„VULPEA LUI DONICI ..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 353 — 354.**
Este publicat de D. Vatamaniuc în „Manuscriptum", XIV, nr. 3, [iulie — septembrie] 1983, p. 24.

Imperiul austro-ungar rupe relaţiile diplomatice cu România ca urmare a discutării chestiunii dunărene în *Mesajul regal* prezentat Corpurilor legiuitoare în 15 noiembrie 1881. Eugen Stătescu, ministrul nostru de externe, îşi cere scuze şi relaţiile diplomatice se restabilesc în decembrie 1881.

,,Românul" caută să minimalizeze acest act de umilire naţională. „Conflictul dar — dacă conflict s-ar putea numi—scrie ziarul în editorialul *Bucureşti, 18 / 30 undrea 1881* din 19 decembrie 1881 — constă numai într-o neînţelegere, într-o gratuită presupunere. Explicări france şi conforme realităţii s-au dat şi ne-nţelegerea a dispărut."[1] Eminescu integrează acest text în discursul critic. Poetul trimite la Al. Donici însă se referea, de fapt, la fabula lui Grigore Alexandrescu, *Vulpea liberală.*

[1] ROM, XXV (1881), 19 dec., p. 1137.

[„O, EUFEMISM !..."]

Se păstrează în manuscrisul **2264, 178r,** în primă redactare.

Text aforistic integrat în articolul *Vulpea lui Donici* (v. *supra,* p. 503), cu modificări impuse de integrarea în discursul critic.

CU PATERNITATE INCERTĂ

ESPOZIŢIE INDUSTRIALĂ

Se publică în „Timpul", VI, nr. 1, 1 ianuarie 1881, p. 1.

Eminescu acorda cea mai mare atenţie tuturor ramurilor industriei naţionale, cum se desprinde şi din articolele sale din „Curierul de Iaşi" din 1876 — 1877. Pe linia acestor preocupări se înscrie şi articolul de faţă, fără însă să ofere şi alte elemente importante în stabilirea paternităţii eminesciene.

PARLAMENTUL ENGLEZ

Se publică în ,,Timpul, VI, nr. 1, 1 ianuarie 1881, p. 2.

Discursul Reginei Angliei la deschiderea Parlamentului, *Die Gröffnung des englischen Parlaments,* se publică în ,,Neue freie Presse", în 26 decembrie 1880/7 ianuarie 1881[1]. Eminescu îl reproduce de aici.

Poetul recomanda discursul ca exemplu de urmat în tratarea problemelor ridicate de politica internă şi externă a unei ţări.

---

[1] NFP, (1880), nr. 5876, [26 dec.]7 ian. p. 2.

[„SUB TITLUL *BLANQUI, PIETRARU ET C-IE..."]*

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 2, 3 ianuarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu reproduce articolul lui Gr. Ventura, *Blanqui, Pietraru et C-ie,* publicat în ,,L'Indépendance roumaine" în 26 decembrie 1880/7 ianuarie 1881[1]. Ventura polemizează cu ,,Românul" care, în editorialul *Bucureşti, 23 undrea/4 calendar 1881,* din 24 decembrie 1880[2],

critica tentativa de asasinat împotriva lui I.C. Brătianu dar făcea, în necrologul *L. A. Blanqui* din acelaşi număr, ,,apoteoza" violenţei.

„România liberă" semnalizează articolul în revista presei româneşti[3].

Eminescu condamna folosirea crimei ca armă politică, indiferent de cine recurgea la ea.

---

[1] INDR-1, IV (1880), nr. 1001, 26 dec./7 ian., p. 1.

[2] ROM, XXIV (1880), 24 dec., p. 1173, 1174 — 1175.

[3] RL, V (1881), nr. 1073, 4 ian., p. 3.

ALEGERILE ÎN FRANŢA

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 2, 3 ianuarie 1881, p. 1.

Eminescu reia discuţia privind viaţa politică din Franţa (OPERE, XI, 440). Poetul îşi reafirmă punctul de vedere după care democraţia din această ţară era ameninţată de anarhie, ca urmare a numărului mare de partide politice.

Foaia vieneză, care comentează alegerile din Franţa este, probabil, ,,Neue freie Presse", din care poetul face traduceri.

[„AM PUBLICAT ÎN NUMĂRUL TRECUT ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 7, 11/23 ianuarie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Eminescu comentează *Telegrama circulară trimisă de Poartă reprezentanţelor din străinătate la 14 ian. 1881,* căreia îi face loc în ziar în 10/12 ianuarie 1881. Asupra ei se insistă şi în editorialul *[,,Zilele acestea, Poarta..."]* din acelaşi număr [1].

Nota venea să confirme teza poetului după care delimitările teritoriale, stabilite de diplomaţi la masa tratativelor, erau inaplicabile în contextul social -politic din Balcani.

---

[1] T, VI (1881), nr. 6, 10/22 ian., p. 1 *(Bucureşti, 9 ianuarie),* p. 3.

[„ASEARĂ, DUMINECĂ ..."]

Se publică în ..Timpul, VI, nr. 8, 13/25 ianuarie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).*

Feeria lui Adolphe Philippe D'Ennery, *Aladin on la Lampe merveilleuse,* este scrisă în colaborare cu Hector Cremieux şi se tipăreşte în 1863. Pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti se reprezintă în traducerea *lui* D. Roşescu[1].

Notiţa precizează că piesa figura în vechiul repertoriu teatral, probabil cel din anii 1866 — 1869.

---

[1] Ioan Massoff, *Istoria Teatrului Naţional din Bucureşti. 1877 — 1937.* Bucureşti, Editura Librărie Alcalay & Co, [f.a.], p. 135.

[„POIMÎINE, DUMINECĂ ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 12, 17/29 ianuarie 1881, p. 3 *(Teatre – Spectacole – Concerte)*

[„ASEARĂ LA TEATRUL NAŢIONAL ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 22, 29 ianuarie/10 februarie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).*

Comedia lui Eugene Nus (1816 — 1894) şi Adolphe Belot (1829 — 1890), tradusă de N. D. Popescu cu titlul *Moartă şi vie,* are trei acte şi nu patru, cum presupunea Eminescu, *Miss Multon,* cu titlul original se reprezintă prima dată la Paris, în 1 decembrie 1868 [1]. *Scînteia,* cu titlul original *L'etincelle,* comedie într-un act, aparţine lui Edouard Pailleron (1834 — 1899) şi se reprezintă prima dată tot la Paris, în 13 mai 1879[2]. *Puiculiţa* se reprezintă în traducerea lui M. Pascaly [3].

O cronică a spectacolului publică şi Fr. Dame, *Teatrul Naţional. Moartă şi vie (Miss Multon), comedie în trei acte de E. Nus şi Ad. Belot. Trad. de N. D. Popescu,* în care face consideraţii numai asupra acestei piese şi reprezentării ei [4].

---

[1] Eugène Nus et Adolphe Belot, *Miss Multon.* Comédie en trois actes. Troisième édition. Paris, Michel Lévy Frères éditeurs, 1869.

[2] Edouard Pailleron, *L'étincelle.* Comedie en un acte. Paris, Calmann Levy éditeur [f.a. .].

[3] Letiţia Gîţă, *Mihail Pascaly.* [Bucureşti]. Editura pentru Literatură şi Artă, 1959, p 204

[4] ROM, XXIV (1881), 2 — 3 febr., p. 103.

VICTOR HUGO

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 40, 21 februarie /5 martie 1881, p. 1.

[„MOŢIUNEA VOTATĂ ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 126, 12 iunie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

Senatul votează *Moţiunea . . .* în chestiunea furniturilor pentru armată în şedinţa din *4* iunie 1881, iar ,,Românul " o comentează în editorialul *Bucureşti, 5/17 cireşar 1881,* publicat în 6 iunie 1881 (v. *supra,* p. 563).

Eminescu se autocaracterizează intelectual al secolului său, cu îndatorirea de-a fi cît mai exact în relatarea întîmplărilor (v. *supra,* p. 179). Editorialul este conceput în acest spirit. Paternitatea eminesciană nu poate fi însă demonstrată şi stilistic.

[„CAMERA A LUCRAT ..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 43, 25 februarie/9 martie 1881, p. 1, Al doilea editorial.

SUFRAJUL UNIVERSAL

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 167, 2 august 1881, p. 1,

[„PRINTR-O INDISCREŢIUNE..."]

Se publică în „Timpul", VI, nr. 200, 16 septembrie 1881, p. 1. Al doilea editorial.

[„ASEARĂ S-A DESCHIS STAGIUNEA ..."]

Se publică în ,,Timpul", VI, nr. 215, 3 octombrie 1881, p. 3 *(Cronica teatrală).* Se tipăreşte în volum, prima dată, în Mihai Eminescu, *Scrieri de critică, teatrală,* Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 147.

Notiţa teatrală se publică în aceeaşi zi şi în ,,România liberă"[1], încît nu se poate stabili cu certitudine că aparţine poetului.

Cronici ample asupra spectacolului găsim în ,,L'Indépendance roumaine" şi în alte ziare. Una dintre ele, *Chronique théâtrale,* este semnată: *M. E.,* însă nu avem dovezi că ar aparţine poetului[2]. ,,Telegraful" publică şi el o cronică semnată: *Dionisu [3], ce* ne aminteşte de nuvela eminesciană.

---

[1] RL, V (1881), nr. 1291, 3 oct., p. 1 *(Cronica zilei).*

[2] INDR-1, V (1881), nr. 1222, 6/18 dec., p. 2 — 3.

[3] TEL, XI, (1881), nr. 2827, 9 oct., p. 2 — 3,